

MAYIS 2019

Yüksek Lisans – Mimarlık Ana Bilim Dalı

ABDULLAH ALKAN

T.C.

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOK KATLI KONUT YAPILARINDA
KULLANICIYA ÖZEL BİR PLANLAMA DENEMESİ
(PANOROMA APARTMANI ÖRNEĞİ)

MİMARLIK ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH ALKAN

MAYIS 2019

**ÇOK KATLI KONUT YAPILARINDA
KULLANICIYA ÖZEL BİR PLANLAMA DENEMESİ
(PANOROMA APARTMANI ÖRNEĞİ)**

T.C.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Mimarlık Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Tülay KARADAYI YENİCE

Abdullah ALKAN

Mayıs 2019

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU

Mimarlık Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Abdullah Alkan** tarafından hazırlanan

“Çok Katlı Konut Yapılarında Kullanıcıya Özel Bir Planlama Denemesi (Panorama Apartmanı Örneği)” başlıklı tez, 24/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Tülay KARADAYI YENİCE

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mine ULUSOY

Selçuk Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Murat ULUĞ

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KARPUZCU
Enstitü Müdürü

İlgili tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek ilgili tezde yer aldığını beyan ederim.

Adı SOYADI

İmza

ÖZET

ÇOK KATLI KONUT YAPILARINDA KULLANICIYA ÖZEL BİR PLANLAMA DENEMESİ (PANOROMA APARTMANI ÖRNEĞİ)

ALKAN, Abdullah

Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı

Tez Yöneticis: Dr. Öğr. Üyesi Tülay KARADAYI YENİCE

Mayıs 2019

120 sayfa

Aynı zaman diliminde, farklı kültürlerden, farklı sosyal değişim aşamalarını yaşayan, ve farklı teknolojileri kullanan, her biri "biricik" olan insanlar giderek standart-tek tip projelendirilmiş kutulara hapsolmek yerine bireysel tercihleri ile uyumlu konutlar talep etmektedirler. Bu araştırma ile içinde bulunduğumuz toplumsal gelişim aşamasında, çok katlı apartman yapılarında bu talepleri karşılayabilecek "Kullanıcıya Özel Konutlar" üretmek mümkün müdür? Sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmanın giriş bölümünde sorunun ortaya konması, amaçları, kapsamı ve sınırları ile izlenen yöntem ve bilgi kaynakları, bilgi edinme yöntem ve teknikleri kısaca açıklanmıştır.

İkinci Bölümde, konutun tarihsel gelişimi, çok katlı konut yapıları ve iç mekân düzenlemelerine ilişkin çalışmaların kısa tarihçesi verilmiş ve araştırmanın kavramsal altyapısı oluşturulmuştur.

Üçüncü Bölümde, değişen konut talepleri üretim süreci irdelenmiş, özetle bu süreci yönlendiren, yasal, yönetsel ve sosyal dinamikler üzerinde durulmuştur. Bu süreçlerden bağımsız olarak ortaya çıkan "farklı iç mekân kullanım talepleri" saptanarak, tasarım-uygulama evrelerinde bu taleplerin nasıl karşılanabileceği tartışılmıştır.

Dördüncü Bölümde, “çok katlı bir yapıda kullanıcıya özel konut” uygulaması incelenmiştir.

Beşinci Bölümde, araştırmanın sonuçları, değerlendirmesi ve önerilerle çalışma sonlandırılmıştır

Anahtar kelimeler: konut, çok katlı konut, apartman, kullanıcıya özel tasarım.

ABSTRACT

THE CUSTOM DESIGN HOUSING EXPERIENCE IN MULTI-STORY RESIDENTIAL BUILDINGS (PANORAMA APARTMENT CASE)

ALKAN, Abdullah

M.Arch

Supervisor: Asst.Prof. Dr. Tülay KARADAYI YENİCE

May 2019

120 pages

At the same time period, people from different cultures, living in different stages of social change, and using different technologies, each one being “unique”, are increasingly demanding houses that are compatible with their individual preferences, rather than being trapped in standard-type project boxes. With this research the question sought was, is it possible to produce "Custom Houses" that can meet these demands in multi-story apartment buildings during the social development phase we are in?

In the introduction part of the study, definition of the problem, its objectives, scope and boundaries, the methods and information sources followed, the methods and techniques of obtaining information are briefly explained.

In the second chapter, a brief history of the historical development of residence, multi-story residential buildings and interior arrangements were given and the conceptual infrastructure of the study was established.

In the third chapter, the process of changing housing demands and the process of production has been examined. It is discussed how different demands of interior use can be determined and how these demands can be met in the design-application phase

In the fourth chapter, “custom design housing in a multi-storey building“ application is examined.

In the fifth chapter, the study was concluded with the results, evaluation and of the research and suggestions.

Keywords: residence, multi-story residences, apartment, custom design

TEŞEKKÜR

Âşk ile yaptığım mesleğime “küçük” bir katkı olmasını umduğum bu çalışma, meslektaşım, hocam, patronum, ortağım, sevgili babam Prof. Dr. Ahmet Alkan sayesinde ve onun için yapılmıştır.

Değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Mine Ulusoy Hocama, bu çalışmanın tamamlanmasındaki destek ve motivasyonlarından öte; Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Tülay Karadayı Yenice ve Doç. Dr. Serhat Yenice’ye Gaziantep’teki ailem oldukları için, Dr. Öğr. Üyesi Murat Uluğ’a her diploma ve ünvanın daha çok kıymet verdiği dost çemberine beni de dahil ettiği için, sonsuz teşekkürler.

Yüksek Lisans’a başlamama sebep olan, öğrencisi olduğum dönemde, meslek odasında birlikte çalışırken halen aynı stüdyoda birlikte proje yürütürken kendisinden çok şey öğrendiğim sevgili hocam Prof. B. Burak Kaptan’a, ruhuma ve aklıma iyi gelen stüdyolarda birlikte çalıştığım, bilgisinden değil, inancından ve sevgisinden veren tüm meslektaşlarıma, özellikle de lisans eğitimimden beri yanımda olan dostlarım; eğitim hayatında yer almam için zaman zaman benden daha çok çaba harcayan Öğr. Gör. Dr. Gökçe “the Karaca” Atakan ve bilimsel araştırma yaklaşım ve yöntemlerini günlük sohbetlerimizin parçası haline getiren Dr. Öğr. Üyesi Kıvanç Kitapçı’ya gönülden teşekkür ederim.

Maddi-manevi yaslandığım koca adamlar, kardeşlerim Mustafa, Ali ve Yusuf olmadan tamamlayamayacağım bu çalışmanın her derdimi çekip, çekip gitmeyen tek kadın, sevgili annem Sema Özşabalı’ya bir gülümseme sebebi olmasını dilerim.

Son olarak, sonsuz olana, her birimizi biricik ve birlik için yaratana şükür ve şükran..

Gaziantep, 2019

Abdullah Alkan

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2. Araştırmanın Sınırları.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	6
1.4.1. Sosyal Yapıya İlişkin Varsayımlar	6
1.4.2. Teknolojik Gelişmelere İlişkin Varsayımlar.....	7
1.4.3. Planlamaya İlişkin Varsayımlar.....	8
1.5. Araştırmanın Hipotezi.....	8
1.6. Araştırma Yöntemi.....	11
1.7. Araştırmanın Tanıtılması	12
İKİNCİ BÖLÜM.....	14
TOPLUMSAL YAPI DEĞİŞİMİ VE KONUT	14
2.1. Dışsal Değişim	14
2.1.1. Konut	14
2.1.2. Sosyal Yapı ve Konutun Tarihsel Gelişimi	16
2.1.3. Tarım Toplumu ve Konut	21
2.1.4. Endüstri Devrimi ve Konut.....	35
2.1.5. Üçüncü Dalga ve Konut.....	40
2.2. İçsel Değişim.....	42
A2.2.1. Arafta Bir Aile.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	50
GÜNÜMÜZDE KONUT	50
3.1.Çok Katlı Apartmanlarda Kullanıcı Profili	51
3.1.1. Gelir Durumu	56
3.1.2. Yaş Grubu Dağılımı.....	57
3.1.3. Cinsiyet Dağılımı.....	59
3.1.4. Eğitim Durumu	60
3.1.5. Aile Bireyleri	61
3.2. Demografik Özellikler ve İç Mekân Tasarımı İlişkisi	62
3.3. Yeni Bir Araf: Güvenlikli Siteler.....	64
3.3.1. Fiziksel kullanıcı gereksinimleri.....	67
3.3.2. Kullanıcının Psiko-Sosyal İhtiyaçları	69
3.3.3.Konut ve İç Mekânla İlgili Parametreler:	71
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	76
PANORAMA APARTMANI.....	76
4.1. Yakın Çevre Analizi.....	76
4.2. Mimari Proje Analizi	78
4.2.1. Yer Seçimi	80
4.2.2. Standart (Tip) Konut Planlaması	83
4.3. Kullanıcı Talepleri ile Özelleşen İç Mekânların Analizi	89
4.3.1. 1-2 Nolu Bağımsız Bölümler	89
4.3.2. 3-4 Nolu Bağımsız Bölümler	93
4.3.3. 5-6 Nolu Bağımsız Bölümler	96
4.3.4. 7-8 Nolu Bağımsız Bölümler	98
4.3.5. 9-10 Nolu Bağımsız Bölümler.....	101
4.3.6. 11-12 Nolu Bağımsız Bölümler.....	103
4.3.7. 13-14 Nolu Bağımsız Bölümler.....	105
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	109
KAYNAKÇA	114

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3. 1. Yapı kullanma izin belgesi	54
Tablo 3. 2: Yapı Ruhsatı.	55
Tablo 3. 3. Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşisi	67
Tablo 3. 4. Fiziksel kullanıcı gereksinimlerinin sınıflandırılması	68
Tablo 3. 5. Psiko-sosyal kullanıcı gereksinimlerini.	70
Tablo 4. 1. Konut sahibi aile demografik bilgileri.	89
Tablo 4. 2. Bağımsız Bölüm No:2 aile demografik bilgileri.	89
Tablo 4. 3. Bağımsız Bölüm No:2 aile demografik bilgileri.	90
Tablo 4. 4.Bağımsız Bölüm No:3 aile demografik bilgileri.	93
Tablo 4. 5.Bağımsız Bölüm No:4 aile demografik bilgileri.	94
Tablo 4. 6. Bağımsız Bölüm No:5 aile demografik bilgileri.	96
Tablo 4. 7. Bağımsız Bölüm No:6 aile demografik bilgileri.	97
Tablo 4. 8. Bağımsız Bölüm No:7 aile demografik bilgileri.	99
Tablo 4. 9. Bağımsız Bölüm No:8 aile demografik bilgileri.	99
Tablo 4. 10. Bağımsız Bölüm No:9 aile demografik bilgileri.....	101
Tablo 4. 11. Bağımsız Bölüm No:10 aile demografik bilgileri.....	102
Tablo 4. 12. Bağımsız Bölüm No:11 aile demografik bilgileri.....	103
Tablo 4. 13. Bağımsız Bölüm No:12 aile demografik bilgileri.....	105
Tablo 4. 14. Bağımsız Bölüm No:13 aile demografik bilgileri.....	105
Tablo 4. 15. Bağımsız Bölüm No:14 aile demografik bilgileri.....	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2. 1. Üçüncü dalga üretim tesisleri ve yerleşmeleri (Fresco, 2007).....	20
Şekil 2. 2. Üçüncü dalga üretim tesisleri ve yerleşmeleri.....	20
Şekil 2. 3. Üçüncü dalga kamu binaları.	21
Şekil 2. 4. O'Neil'in uzayda yerleşim üzerine kitapları.....	21
Şekil 2. 5. Tarım toplumunun ilk izlerini bulduğumuz yerleşmelerden Çatalhöyük.	22
Şekil 2. 6. İlk konutlardan örnekler: Miken evi (Uğurlu, 1983).	23
Şekil 2. 7. Girit'te Antik ev (Uğurlu, 1983).	23
Şekil 2. 8. Ege'de Antik ev (Uğurlu, 1983).	24
Şekil 2. 9. Dikdörtgen planlı konutlara örnek;.....	25
Şekil 2. 10. İlk mekân sal farklılaşma ve hiyerarşik yapı;	25
Şekil 2. 11. Bir Kırgız çadırının iç mekân organizasyonu	26
Şekil 2. 12. Bir Kırgız çadırının kuruluş sistemi.....	26
Şekil 2. 13. Toroslardan Kara Çadır ve iç mekân farklılaşması.....	27
Şekil 2. 14. Ova kesiminde yayla evi iç mekân biçimlenmesi.....	27
Şekil 2. 15. Toroslarda yayla evi ve avludan detay.....	28
Şekil 2. 16. Toroslarda bir yayla evinin içinden görünüş	28
Şekil 2. 17. Çadır ve kalıcı konutta mekân farklılaşması benzerliği.....	29
Şekil 2. 18. Kültepe-Kaneş. Hayatlı konutlarıyeniden kurma denemesi.	29
Şekil 2. 19. Sofasız ve Dış sofalı konut tipinin gelişimi.	30
Şekil 2. 20. İç sofalı ve orta sofalı konut tipinin gelişimi	30
Şekil 2. 21. Birinci dalga (tarım) toplumunda kalıcı konut-iç mekânı.....	31

Şekil 2. 22. . Konya. Nakipoğulları evi. Orta sofalı ev, zemin kat planı (,).	32
Şekil 2. 23. Konya. Nakipoğulları evi. Orta sofalı ev, 1. kat planı	32
Şekil 2. 24. Nakipoğulları evinden kesit	33
Şekil 2. 25. Nakipoğulları evi dış cepheleri.	34
Şekil 2. 26. Yeni Salvador Dalí Müzesi St. Petersburg, Florida. HOK Mimarlık.	35
Şekil 2. 27. Guggenheim Abu Dhabi Müzesi. Frank Gehry.	36
Şekil 2. 28. Köy meraları, küçük tarım toprakları çitlerle çevrilip kapatılıyor.	36
Şekil 2. 29. 1950'li yıllarda kırsaldan göçen bir aile için yapılan "orta sofalı ev"	43
Şekil 2. 30. İlavelerle büyüyen aileye uygun olarak ev de büyüyor.	44
Şekil 2. 31. ihtiyaç arttıkça eklemeler de artıyor.	45
Şekil 2. 32. Yeni çekirdek aile için yeni ev.....	46
Şekil 2. 33. Yeni ve sürekli yenilenen evlerinde birinci, ikinci ve üçüncü kuşak.	46
Şekil 2. 34. Yeni Yapı 1.Kat Planı.....	48
Şekil 2. 35. 4 daireli Aile Apartmanı.	48
Şekil 3. 1. Yüksekliklerine göre bina tipleri.	51
Şekil 3. 2. Apartmanlarda yaşayan bireylerin yaş dağılımı	58
Şekil 3. 3. Çok katlı apartmanlarda yaş ve cinsiyet dağılımı	60
Şekil 3. 4. Lotus Çayyolu Konutları, Çayyolu, Ankara.	66
Şekil 3. 5. Arinna Park Konutları, Çayyolu, Ankara	66
Şekil 3. 6. Anitta Park Konutları, Çayyolu, Ankara.....	66
Şekil 3. 7. Anitta Park Konutları, Çayyolu, Ankara.....	72
Şekil 3. 8. Arinna Park Konutları, Çayyolu, Ankara	72
Şekil 3. 9. Lotus Çayyolu Konutları, Kapalı Yüzme Havuzu.....	72
Şekil 3. 10. Lotus Çayyolu Konutları, Fitness Salonu	73
Şekil 3. 11. Lotus Çayyolu Konutları, Tip Kat Planı	74

Şekil 4. 1. Çayyolu, Çankaya, Ankara. (https://yandex.com.tr/harita/ 01.05.2019) ..	76
Şekil 4. 2. Park Caddesi, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Mah. Çayyolu, ...	77
Şekil 4. 3. İmar Durumu.....	79
Şekil 4. 4. Plan Notları	80
Şekil 4. 5. Onaylı Mimari Proje, Vaziyet Planı.....	81
Şekil 4. 6. Panorama Apartmanı, 2866. Sok. Prof. Dr. A. Taner Kışlalı Mah.....	82
Şekil 4. 7. Onaylı Mimari Proje, Giriş Cephesi.	83
Şekil 4. 8. Destek ve Dolgu Birimleri	84
Şekil 4. 9. Onaylı Mimari Proje, Normal Kat Planı.	87
Şekil 4. 10. Panorama Apartmanı, 2010.	88
Şekil 4. 11. Onaylı Proje Sonrası Tip Yerleşim Planı.....	90
Şekil 4. 12. Bağımsız Bölüm No1: Görünüşler.	91
Şekil 4. 13. Bağımsız Bölüm No:2 Görünüşler.	92
Şekil 4. 14. 2. Kat: Bağımsız Bölüm No:3-4 Yerleşim Planı	95
Şekil 4. 15. 3. Kat: Bağımsız Bölüm No:5-6 Yerleşim Planı	98
Şekil 4. 16. 4. Kat: Bağımsız Bölüm No:7-8 Yerleşim Planı	100
Şekil 4. 17. 5. Kat: Bağımsız Bölüm No:9-10 Yerleşim Planı	102
Şekil 4. 18. 5. Kat: Bağımsız Bölüm No:11-12 Yerleşim Planı	104
Şekil 4. 19. 7. Kat: Bağımsız Bölüm No:13-14 Giriş Kat Yerleşim Planı.....	107
Şekil 4. 20. 7. Kat: Bağımsız Bölüm No:13-14 Üst Kat Yerleşim Planı	108

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Dünya'da ve Ülkemizde hızla gelişen teknolojinin getirdiği, "İşbölümü ve uzmanlaşma" olgusunun doğal sonucu olarak, tasarlama-planlama-uygulama sürecinde de önemli değişimleri yaşamaktayız. Disiplinler arası bir takım çalışmasını gerektiren "mekân tasarlama-uygulama" faaliyetlerinin etkin aktörleri olan Mimar - İçmimar mesleklerinin kesin hatlarla ayrılamayan sınırlarının belirlenmesinde, "meslek taassubu" içinde kararlar almaya çalışmak yerine, bilimin yol göstericiliğinde ve "İhtiyaç-imekân" dengesinde rol dağılımını yapmanın, bilimsel yöntemle daha uygun düşeceği açıktır. Aynı zamanda, gelişen farklı eğitim metotları ile, her meslek dalının sürece hangi boyutlarda ve farklı katkılar sağlayabileceğini de ortaya koyma mecburiyetimiz vardır. Bu noktada önümüzdeki en önemli engellerden biri, belki de birincisi, meslek adamlarının yaklaşımlarından da öncelikli olarak, kullanıcıların son ürün ortaya çıkıncaya kadar, tasarımda kendilerini tasarımcıdan daha yetkin görmeleridir. Toplumların eğitim ve kültürel birikimi ile doğrudan ilişkili olan bu handikapın aşılmasında da, bu çalışma ve benzeri "Kullanıcı taleplerini tasarıma yansıtma" ve bir adım ötesinde "kullanıcıya özel tasarım" yöntemlerini geliştirecek araştırma sayısının artırılması ve sonuçlarının yaygınlaştırılması önemli rol oynayacaktır.

Bu bakımdan ele alınan konu, toplumun bütün kesimlerinin ilgi duyduğu ve "bildiğini" varsaydığı "Konut" olacaktır.

Günümüzde insanların iç mekânlarda geçirdikleri sürenin dış mekâna oranla giderek arttığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Velux Skylights, 2018). Teknolojinin her şeyi ayağımıza getiren özellikleri, bugün dışarı çıkmadan alışveriş yapma, dışarı çıkmadan çalışabilme, dışarı çıkmadan keşfetme ve dışarı çıkmadan sosyalleşme ve eğlenme imkânları sunmaktadır. Bu durum sonucunda ortaya çıkan

yeni alışkanlıklarımız bizi daha fazla iç mekânlarda vakit geçiren insanlar haline dönüştürmüştür. Öyle ki bu durumu ifade etmek üzere bazı araştırmacılar “iç mekân jenerasyonu” terimini üretmişler ve yeni nesli temsil etmek için bu terimi de kullanmaya başlamışlardır (Velux Skylights, 2018).20. yy’ın sonları ve 21. yy’ın başlarında inanılmaz hızla değişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin insan davranışlarını da çok hızlı değiştirmesi, buna karşılık yapı teknolojilerinin yapı ömrünü daha çok uzatması, sosyal ve teknolojik değişime direnen bir mekânsal yapıyı üretmektedir. Bu uyumsuzluk, gerek fiziksel mekân kullanımında, gerekse yeni kent mekânlarının üretiminde insana yansıyan çatışmaların da kaynağını oluşturmaktadır. Çağımız insanı yüzyıllardır aşmaya çalıştığı ama çözüm bulamadığı "Kültürel Gecikmeyle" birlikte 21. yy’da "Mekânsal Gecikme" kavramı ile de başa çıkmak zorunda kalacaktır. Toffler'in deyimi ile hem teknoferinde hem de psikosferinde ortaya çıkan bu gerilim, modern çağın insanını mutsuz ve gergin bir karaktere dönüştürmektedir. (Toffler, 2008). Bu durumda tasarımcılara önemli görevler düşmektedir. Bunun ilk aşaması da; "Uzun ömürlü fiziksel mekân üretimi ile hızla değişen teknoloji ve insan davranışları arasındaki uyumu nasıl sağlarız?" sorusuna makul bir cevap bulabilmek olmalıdır.

Bu değerlendirmeleri yaparken, karşımıza çıkacak ikinci önemli sorun, "Zaman" boyutudur. Aynı zaman diliminde, aynı coğrafyada, hatta aynı yapı ve mekân içinde birlikte bulunan fakat farklı zamanları yaşayan insanların, "farklı mekân taleplerini" fiziksel, psikolojik ve sosyolojik uyum içinde karşılamak durumundayız. Tasarımcı olarak bu tabloda belki de en çok zorlandığımız hatta aşamadığımız eşik, aynı zaman diliminde yaşanan kültürel farklılaşma olsa gerektir.

Tarih boyunca değişen toplumsal yapı ve teknoloji ile birlikte değişen "Konut" taleplerine cevap vermeye çalışan tasarım bilimleri (mimarlık ve içmimarlık mesleği) geldiği bu yeni eşikte bazı radikal adımları atmak zorundadır. Gelecekte karşı karşıya kalacağımız büyük sorulara cevap verecek, büyük sorunların oluşmasının önüne geçebilecek radikal çalışmalara katkı vermek üzere, "küçük" adımlardan biri olarak bu çalışma yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın öncelikli amacı, araştırmacının bizzat deneyimlediği, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarla yakından gözlem yapma imkânı bulduğu, değişik ölçeklerde ve sosyal katmanlara yönelik "Konut Planlama ve Uygulama" süreçlerinden yola çıkarak;

- Konut iç mekân biçimlenmesinin tarihsel evrimini özetle ortaya koymak,
- Konut iç mekân değişiminin aşamalarını belirlemek,
- Teknolojik ve toplumsal değişim ile konut kullanımı arasındaki ilişkileri açıklamak,
- Mevcut bürokratik ve yasal kurumsal yapının sürece etkilerini saptamak,
- Günümüzde ve gelecekte karşı karşıya kalacağımız kullanıcı taleplerini doğru tespit edebilmenin kodlarını belirlemek,
- Kişiyeye özel kullanıcı taleplerinin her bağımsız bölümü farklılaştırılması ve toplamda uyumlu bir yaşam ortamının oluşturulması yöntemini, Panorama Apartmanı örneğinden yola çıkarak, ortaya koymaktır.

Bunu yaparken, geleceğe yönelik mekânsal ve davranışsal değişimlerin tahmini için gerekli olan, geniş kapsamlı yaklaşımı da yöntemin belirleyici aktörlerinden biri olarak tanımlamak birincil amaçlar arasında yer almıştır.

1.2. Araştırmanın Sınırları

“Çok Katlı Konut Yapılarında Kullanıcı Profiline Planlamaya Etkisi; Panorama Apartmanı Örneği” araştırma konusu olarak belirlenmesinde araştırmacının;

- İçmimarlık eğitimi almaya başladığı yıllardan itibaren, özellikle konut ve çok katlı konutlar olmak üzere farklı ölçeklerde projelerin tasarım ve uygulama süreçlerine doğrudan ve birinci kademedeki sorumluluğuyla katılımı,

- Meslek odaları, üst kurullar gibi çeşitli kurum ve kuruluşlar bünyesinde yasal belge oluşturma tartışmalarına taraf, danışman veya karar verici olarak katılımı,
- Uzun bir zaman diliminde, insan davranışlarının teknolojik gelişmeler karşısında değişimini ve bunun mekân taleplerine yansımaları gözleme fırsatını bulmuş olması,
- Eğitim hayatına katılımı ile, iç mekân tasarımını meslek olarak seçen öğrencilerinin pek de farkında olmadıkları asıl sorunun, “insan deneyimini biçimlendirmek” olduğunu görmesi, etkili olmuştur.
- Uzun zamana yayılan bu değerlendirmeler, araştırma konusunda önemli bir toplumsal ve bilimsel ihtiyacın varlığını ortaya koymuştur. Bu aşamada araştırmanın beklenen amaçlara ulaşabilmesi için araştırmanın sınırları;
- Kısaca konutun ve çok katlı apartman yapılarının ortaya çıkışı ve mekânsal evrimi,
- İnsanlığın yaşadığı büyük devrimlerin konut üzerindeki etkileri,
- Eğitim düzeyi genel olarak ülke ortalamasının üzerinde olan bir kent ve onun içinde de yine üst düzey eğitim seviyesine sahip nüfusun kümelendiği ve konut iç mekânında beklentileri doğrultusunda değişiklikleri yapabilecek imkânlara sahip gelir grubunun yerleştiği bir bölge olan Ankara, Çayyolu Semtı,
- Farklı sosyal katmanların kültürel farklılıklarını da yansıtabilecek bir kent parçası içinde bir yapının, yapım sürecinin ayrıntılı analizi ve geliştirilmek istenen modelin ön uygulaması ve sonuçlarının değerlendirilmesi ile sınırlandırılmıştır.

Bu değerlendirmeler, yapının uzak ve yakın çevresinin tanıtımı, çevresinde benzer imar durumuna sahip taşınmazlardaki yapılaşma ile kıyaslamaları, karar sürecinin işleyişini de içine alacak tarzda geniş tutulmuş, bu araştırmayı takip edecek ileri seviyede çalışmalarda ortaya konulması hedeflenen model için, sağlıklı bir altyapı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada öncelikli olarak farklı kullanıcı profillerinin, konut iç mekân planlamasına mimari ölçekte etkisinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Dekorasyon başlığı altında sınıflandırabileceğimiz, her biri ayrı çalışma konusu olabilecek,

mobilya, aydınlatma, renk, doku, malzeme tercihlerinin kullanıcı profili ile ilişkilerinin analizi çalışmanın kapsamı dışındadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kullanıcıların konut iç mekân tasarımlarına yönelik özelleşmiş beklentileri, onların yaşadıkları konutun iç mekân tasarımından ne derece memnun veya memnuniyetsiz olduklarını belirleyen önemli bir kriterdir. Özellikle günümüzde, bireye yönelik değil tek tip proje ile toplu olarak üretilen çok katlı yapıların bu bağlamda kullanıcı memnuniyetini sağlamakta yetersiz kaldıkları düşünülmektedir. Bu anlamda yapılacak olan çalışma kullanıcı profillerine bağlı olarak özelleşen taleplerini belirlemek ve var olan tasarımların bu ihtiyaçlara ne ölçüde cevap verdiğini tespit etmek adına önem arz etmektedir.

Günümüzde satın aldıkları veya kiraladıkları konutun iç mekân tasarımından memnun olmayan bireylerin, önemli değişiklikler yapma, bir diğer deyişle konut iç mekânını baştan yaratan değişimlere gitme eğiliminde oldukları görülmektedir. Çevre Şehircilik Bakanı Murat Kuram'ın yaptığı açıklamaya göre 2019 Mart ayında kadar imar barışına başvurarak, yapılarında proje dışı veya tamamen plansız olarak, bireysel istekleri doğrultusunda işlem yapanların sayısı, 10.500.000 kişiye ulaşmıştır. Bu durum, ilk tasarım ile öngörülen kurulu mekân ve düzenin bozulması anlamına geldiğinden hem zamansal ve ekonomik kayıp hem de gereksiz, sonradan zâyi olan malzeme kullanımı gibi çevreye de zararlı sonuçlar doğurmaktadır. Yeni yapım aşamasında kullanıcı-yapımcı ilişkilerinde ortaya çıkan sosyolojik sorunların niceliksel ölçümünü yapabilmek bile güçtür. Ayrıca günümüzde ilk defa konut alacaklar için ekonomik imkânlar bireyselleştirmeyi neredeyse imkânsız hale getirmekte, kiralayanların ise yaptıkları sözleşmeler, çok küçük değişiklikler yapmaya olanak vermektedir. Mevcut konut üretimi senaryoları kapsamında konut alıcıları büyüyerek veya küçülerek mevcut duruma ayak uydurmaktadır. Geleceğe dönük ise sürekli ihtiyaçlarını karşılayacak farklı arayışların içinde olmaktadır. Bu talebin doğal sonucu olarak konut üreten firmalar, bireysel taleplerin yerine getirilmesi için yenilikçi tasarımlara yönelmek zorundadırlar. Tasarıma kullanıcı

katılımı bireysel isteklerin karşılanmasında optimum yol olarak gözükmektedir. Fakat sanayi toplumunun seri üretim anlayışı içinde bu katılım, günümüze kadar beklenen düzeyde sağlanabilmiş değildir. Üretimin önemli girdilerinden biri olan zamanın uzaması ekonomik kayıpları artırıp, konut maliyetlerini yükselttikçe, kişiselleştirilmiş üretim olanakları da azalmaktadır.

Mekânı kişiselleştirme arayışlarında ekonomik kayıplardan daha vahim sonuç; kontrolsüz ve bilinçsiz müdahalelerin can kayıplarına sebep olmasıdır. 2004 yılında Konya'da 92 kişinin ölümü 30 kişinin yaralanmasına yol açan Zümrüt Apartmanı faciasından sonra yapılan tespitlerde çökmeye, zeminin asma katını büyütebilmek için strüktüre yapılan müdahalenin sebep olduğu iddia edilmiştir. 2019 Şubat ayında İstanbul Kartal'da 21 kişinin hayatını kaybettiği, 14 kişinin de yaralandığı Yeşilyurt Apartmanı'nın çökmesinin sebebi olarak da yapılan kontrolsüz müdahaleler gündeme gelmiştir. Bu eylemlerin arka planında, mekân kullanımında bireysel tercihleri, imalat sonrası hayata geçirme çabaları yer almaktadır. Yeni tasarım kuramlarının bu gerçekliği dikkate alarak geliştirilmesi toplumsal gelişmelerin zorladığı kaçınılmaz bir durumdur. Bu yönüyle çalışma, kullanıcı profili ve konut iç mekân tasarımının çok katlı yapılardaki etkileşimini incelemek adına önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın hem literatüre katkı sağlaması hem de ileride yapılacak olan konut projelendirme, uygulama, denetleme ve belgelendirme çalışmalarına kaynak oluşturması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1.4.1. Sosyal Yapıya İlişkin Varsayımlar

Kalkınma, sanayileşme, şehirleşme süreçlerine bağlı olarak, kentlerde toplanan nüfusun ilk mekân talebi konuttur. Bu talep, ilk yerleşmede "barınma" odaklı başlayıp, gelir ve eğitim düzeyine bağlı olarak kısa zamanda, ihtiyaç-konfor odaklı yeni konut taleplerine dönüşmektedir. Bu değişim, kentsel alanlarda hızlı bir konut yapılaşmasını ve beraberinde nitelik ve nicelik değişimini de getirmektedir.

Ağırlıklı olarak ulaşım ve kentin tarihsel birikiminden süzülen "prestij mekân" anlayışına bağlı olarak, "Statü" belirleyen konut bölgeleri ortaya çıkmaktadır. Lüks konut bölgeleri olarak adlandırılan bu bölgelerde yaşamak, belirli gelir ve kültür grupları için önem arz etmektedir. Kent için de hızlı mekân değişimini besleyen önemli bir sosyal faktör olmaktadır.

Son yıllarda hızla gelişen "Kapalı (Güvenlikli) Site" (Gated Community) anlayışı, toplumun yer ve konut seçiminde belirleyici olmaya başlamıştır. Bu anlayış hızla belirli gelir gruplarını toplumdan izole eden bir tür "gettolaşma" eğilimini beslemektedir.

Özellikle kapalı siteler olarak yapılan toplu ve tek tip üretim anlayışında, farklı sosyo-ekonomik katmanlar için aynı mekânsal kullanımı dayatan bir yapılaşma sürüp gitmektedir. Fiziksel mekân ile psikolojik mekân ayrışması bu dayatmadan ciddi şekilde beslenmektedir.

19. yy'da başlayıp, 20 ve 21. yy'larda devam eden "Bireyselleşme" önümüzdeki yüzyılın konut tipini belirleyici olacak güçlü bir etken olarak karşımızda durmaktadır. Bu akımı ve onun geliştirdiği yaşama biçimini besleyen yeni teknolojiler ve iletişim imkânları (internet, medya teknolojileri, enerji kaynak ve iletim araçları, ulaşım teknolojileri, hizmet sektöründe yaşanan gelişmeler vb.) konut tasarım-yapım sürecini yeniden inşa etmemizi gerektirecek kadar güçlü etkenlerdir.

1.4.2. Teknolojik Gelişmelere İlişkin Varsayımlar

Tarım döneminin aile tipi; Üretici büyük ailedir. Konut tipi; Üretici ailenin birlikte yaşadığı, üretim ve tüketim mekânı olan, büyük konuttur.

Sanayi devrimi, tarım toplumunu yıkıp, yerine yeni bir dünya kurarken, ilk hedefi aile ve onun barındığı büyük konut olmuştur. Sanayi devrimi, büyük aileyi dağıtmıştır. Çekirdek aile ve onun barındığı "tek tip kutuların" bir araya gelerek oluşturduğu "toplu konut"lar büyük sanayinin ve onun üretimini sürdürebilmenin ortaya çıkardığı sonuçlardır.

İçinde olduğumuz teknoloji devrimi, çekirdek aileyi ve onun ürünü olan toplu konutu dağıtacaktır. Önemli olan yeni dönemde, çekirdek ailenin ve onun konutunun yerini neyin alacağıdır. Tasarımcıların ve toplum bilimcilerin cevap bulmak zorunda oldukları önemli soru da budur.

Teknolojik gelişmeler ilerledikçe, insanlar daha çok özgürleşecekler ve bir süre sonra "yere ve mekâna bağımlı" olmaktan da uzaklaşacaklardır.

1.4.3. Planlamaya İlişkin Varsayımlar

Kentsel sistemin bir parçası olarak "Konut planlama süreci" karmaşık ve çok boyutlu bir yapıdır. Böyle bir yapı için geliştirilecek kararların "Planlama fikrinin üstünlüğüne inanan" bir ortama sahip olmasını gerektirir. Bu özünde akılcı değerlerin bulunduğu ve bu değerlere inancı ifade eden bir çizgidir. Toplumun sahip olduğu kültürel düzey, planlamanın önündeki en önemli handikaplardan biri olma özelliğini sürdürmektedir.

Kentin ve ülkenin planlama ve mekân üretme-kullanma sürecine ilişkin bir yasal çerçevesi olmasına karşın, bu belgelerin güncelliği ve teknolojik, sosyal, fiziksel gelişmelerle ne kadar uyumlu olduğu konusu tartışmalıdır. Yasal düzenlemeler, toplumsal değişimin çok gerisinde kalmaktadır. Bu gerçek, konut iç mekân farklılaşmalarında önemli bir direnme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.5. Araştırmanın Hipotezi

Teknolojik gelişmeler ve onu takip eden, bütün insanlığın tercihlerini ve yaşayış biçimlerini derinden etkileyen felsefi akımların değişimine bağlı olarak, bütün kentsel sistemin hızla değiştiği ve her geçen gün büyük şehirlerdeki yığılmanın arttığı gözlenmektedir. 1927 yılında nüfusumuzun %75.8 i (10.342.391) kırsal alanlarda yaşarken, bu oran 2012 de %22.7'ye (17.178.953) düşmüştür. Kentsel alanlarda yaşayanların oranı ise aynı tarihlerde %24.2 den (3.3055.8799 %77.2'ye

(58.448.431) yükselmiştir. Benzer gelişmeler tüm dünyada, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. 2012 yılında Büyükşehir yasasında yapılan düzenleme ile köy ve beldelerin mahalleye dönüşmesi ile şehirlerde yaşayan nüfusun oranı 2018 yılı itibariyle %92.3'e yükselmiştir. (<http://tuik.gov.tr>).

Bu değişim sadece makro sistemle sınırlı değildir. Planlamaya bütüncül ve geniş kapsamlı bakıldığı zaman, kentsel makro formlarda ortaya çıkan büyük değişimlerin, birim ölçeğindeki şekillenmeleri belirlemesine karşılık, mikro ölçekte yapılan planlar da, makro formu yönlendirici olmaktadır. Büyük finansal bedeller ödenerek yapılan bu birim ölçeğindeki ürünlerin, maksimum verimlilik ile kullanılabilmesi, aynı zamanda makroekonomik yapıyı da derinden etkileyen bir niteliğe sahiptir. Bu açıdan hızla değişen kullanıcı taleplerine, yık-yap mantığının dışında rasyonel çözümler üretmek, mekân tasarımcılarının öncelikli görevi olmalıdır.

IFI Claims Patent Services verilerine göre 2018 yılında ABD'de 308,853 adet patent başvurusu yapılmıştır. (<https://www.ificlaims.com/rankings-trends-2018.htm> 01.05.2019). Bu başvuruların 9100 adedinin International Business Machines Corp (IBM) firmasına ait olması ve takipçilerinin Samsung, Intel, LG, Amazon, Microsoft, Qualcomm, Apple vb.firmalar olması baş döndürücü bir teknolojik değişim hızının göstergesidir. Üretilen her yeni patent, hayatımıza giren yeni davranış kalıpları ve yeni bir mekân kullanım biçimi anlamını taşımaktadır. Oysa klasik malzeme ürettiğimiz günümüz betonarme yapıları için öngörülen ortalama ömür yüz yıldır. Gelişmenin göreceli olarak düşük hızda seyrettiği sanayi toplumunda bile bu yapıların yenilenme süresi ortalama otuz yılı aşmamaktadır. Yeni yapı malzemeleri ile yapılan yapıların ekonomik ömürlerinin betonarme yapılardan çok daha uzun ömürlü olduğu düşünülürse, karşı karşıya kaldığımız derin çelişkinin boyutları daha iyi anlaşılacaktır. Bu çelişkinin standart sapmasını makul zaman aralıklarına düşürebilmek için, yapı tasarlama-üretim anlayışımızda önemli değişimlere gitme zorunluluğu bulunmaktadır.

Bu aşamada, makro ölçekli tasarımları yapan meslek gruplarına veri sağlamaktan daha çok, konut özeline ve çok katlı konutta iç mekân organizasyonuna odaklanmak, çalışmanın ana amacıdır. Araştırmanın problem cümlesine uyumlu olarak yazabileceğimiz hipotezi de;

- Aynı zaman diliminde farklı zamanları yaşayan insanlar,
- Aynı zaman diliminde farklı sosyal değişim aşamalarını yaşayan insanlar,
- Aynı zaman diliminde ve aynı zamanda yaşayan fakat teknolojik gelişmelerden farklı etkilenen ve farklı teknolojileri kullanmak durumunda kalan, özetle her biri "biricik" olan insanlar için;

"Bir arada ve uyum içerisinde yaşayabilecekleri ortak mekânlarda, kişisel mekân taleplerini de karşılayacak, "Kullanıcıya Özel Konutlar" üretmek gereklidir ve mümkündür. Çünkü içinde bulunduğumuz değişim sürecinde, ortak konut grupları veya siteleri içinde yaşıyoruz ve öyle görünüyor ki; daha uzunca bir süre de yaşamak zorundayız" cümlesiyle özetlenebilir.

Bu konut mekânlarının doğru inşa edilmiş dış kabuklar ve doğru seçilmiş malzemeler ile, birden çok farklı düzenlemelerle, ekonomik ömürlerinin maksimum sınırlarına kadar kullanılabilmesi de mümkün olabilecektir. Kırsal alandan göçen bir aile birinci kuşakta kente geldikten sonra ortalama üç konut değiştirmektedir. Birinci kuşakla birlikte yaşayan ikinci kuşakta bu sayı için altına düşmektedir. Buna karşılık, kente göç sürecini yaşamamış, kentte doğup-büyümüş üçüncü-dördüncü kuşak için, konut değiştirme katsayısı ikinin altında gerçekleşmektedir (Alkan, 2015).

Bu gözlemler;

- Göçen nüfusun ekonomik zorlukları aştıkça "konfor" odaklı mekân değişikliğini, genelde yer değişimi veya yık-yap tarzında konut değişikliği olarak yaptığını,
- Kademeli olarak lüks konut bölgelerine bir yolculuğun gerçekleştiğini,
- Sınıf değiştirmenin, mekânsal yansımalarının izlendiğini,
- Üçüncü-dördüncü kuşakta ise, hızı düşen mobiliteye (dikey toplumsal hareketlilik) bağlı olarak, mekân değiştirme katsayısının da azaldığını göstermektedir.

Tasarımcı bu gerçeği de dikkate alarak, daha uzun zamana yayılan mekân kullanımı modellerini geliştirme fırsatını da elde edebilme avantajına sahip olabilecektir.

1.6. Araştırma Yöntemi

Konut iç mekân kullanımına ilişkin tartışmalar her geçen gün daha çok yoğunlaşmakta ve aynı sosyal gruplar içinde dahi beklentilerin farklılaşması artarken, bu tartışmaların, tasarlama-uygulama sürecine yeterince yansımadağı açıktır. Bu çelişkinin ortaya çıkmasında şüphesiz;

- Kullanıcıların sahip olduğu/olmadığı ekonomik yeterlilikler,
- Yapımcı firmaların, sanayi toplumu döneminin devam etmekte olan "Toplu-Seri Üretim" anlayışını henüz terk etme eğiliminde olmamaları, yeni üretim ve yaşama biçimlerine karşı direnmeyi sürdürmeleri,
- Kurumsal yapının bu anlayışı destekleyen yasal ve bürokratik kuralları, engelleri,
- Toplum içinde yerleşmiş ve kültürel yapının bir parçası haline gelmişliklerin değiştirilmesindeki zorluklar,
- Bu değişime öncülük edecek kadro ve bilgi birikiminin yönetim kademelerinde bulunmaması,
- Üretim araçlarımızın ve üretimi gerçekleştiren kadrolarımızın bu doğrultuda herhangi bir eğitime ve bilince sahip olmamaları, etkin olmuştur.

Araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklerin bu eksiklikleri -olabildiğince- giderecek ya da en aza indirebilecek şekilde belirlenmesi ilke olarak kabul edilmiştir. İzlenen yöntemin ana hatlarını; Kuramsal çerçevenin tanıtılmasına yönelik bir ön bilgilenme, ülkemizde konut üretimi sürecinin ve uygulama araçlarının irdelenmesi ve seçilen örnek alanda yapılan çözümlenme ve değerlendirme çalışmaları oluşturmuştur. Bu amaçla;

- Kavramsal çerçevenin ortaya konulmasında yerli ve yabancı yazılı kaynaklardan literatür taraması ve sözlü ve yazılı tarihsel yöntemden,
- Bulguların değerlendirilerek, anlamlı genellemelere gidilebilmesi için karşılaştırmalı yöntemden,
- Bulguların değerlendirilmesinde istatistiki yöntemlerden yararlanılmıştır.

- Bilgi toplama ve çözümlene aşamasında ise;
- Ölçme, görüntüleme, fotoğraflama tekniklerinden,
- Her tür dokümantasyon ve arşiv belgelerinden,
- Yüz yüze görüşme tekniğinden,
- Gözlem tekniğinden yararlanılmıştır.

Şüphesiz bu süreçte elde edilen ve değişik platformlarda ders notu, makale, bildiri vb. olarak bilim dünyasına sunulan bilgilerin tamamını kullanmak ya da bir envanter vermek bu çalışmanın kapsamı ve amacı dışındadır. Genel amaçları ayrıntılarda kaybetmemeye özen göstererek, hedef alana ait sınırlı bilgileri ve verilmek istenen ana mesajı, hedef kitlenin kavrayabileceği ölçülerde özlü politikalar ve önerilerle çalışmayı sonlandırmak, izlenen yöntemin belirgin ilkesi olmuştur.

1.7. Araştırmanın Tanıtılması

Araştırma giriş bölümü ile birlikte beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde sorunun ortaya konması, araştırmanın amaçları, kapsamı ve sınırları ile, izlenen yöntem ve bilgi kaynakları, bilgi edinme yöntem ve teknikleri kısaca açıklanmıştır. Literatürde yaygın olarak kullanılan ve araştırmanın anahtar kelimelerini oluşturan, konut, iç mekân, yakın çevre, imar planı, hukuki belgeler vb. kavramların ayrıca tanımlanmalarına gidilmemiştir.

İkinci Bölümde, konutun tarihsel gelişimi, çok katlı konut yapıları ve iç mekân düzenlemelerine ilişkin çalışmaların kısa tarihçesi verilmiş, literatürden önemli görülen kimi örneklere değinilerek, araştırmanın kavramsal altyapısı oluşturulmuştur. Bu tarihçe, geleneksel anlamda, dünya, ülke, bölge, kent ölçeğinde tarihsel gelişmeleri açıklamak yerine; evrensel değişim kuramları üzerinden, toplumsal yapı ve konut ilişkilerinin değişimi olarak ele alınmıştır. Bu noktada Toffler'ın "Dalga" kuramı üzerinden toplumsal değişim süreci ve konut ilişkisinin açıklanması benimsenmiştir.

Üçüncü Bölümde, günümüzde toplumun değişen konut talepleri ve konut üretim süreci irdelenmiş, özetle bu süreci yönlendiren, yasal, yönetsel ve sosyal dinamikler

üzerinde durulmuştur. Bu süreçlerden bağımsız olarak ortaya çıkan "farklı iç mekân kullanım taleplerinin" kullanıcı düzeyinde saptanmasına çalışılmış ve tasarım-uygulama evrelerinde bu taleplerin hangi seviyelerde ve nasıl karşılanabileceği tartışılmıştır. Araştırma bu yönüyle, yeni bir model ya da yöntem ortaya koymak iddiasından uzak durmaya çalışarak, kullanıcı profilindeki sosyo-ekonomik farklılaşmaya ve giderek hız kazanan değişime dikkat çekerek, tasarlama-uygulama sürecinin bu değişime ve "gelecek" kavramına uyum sağlamanın gerekliliğine vurgu yapmayı amaçlamıştır.

Dördüncü Bölümde araştırmacının, tasarım aşamasından başlayarak, iskân aşamasına kadar sürecin bütün evrelerinde birinci dereceden sorumlu ve yetkili olarak katıldığı, " aynı yapıda kullanıcı talepleri ile farklılaşan iç mekân düzenlemeleri" uygulaması, örnek olay olarak irdelenerek, araştırmanın hipotezlerinin doğrulanması sağlanmıştır.

Beşinci Bölümde, araştırmanın sonuçları ve değerlendirmesi verilerek, ileri araştırmalar için önerilen yeni başlıklarla, çalışma sonlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL YAPI DEĞİŞİMİ VE KONUT

2.1. Dışsal Değişim

Geleneksel toplumbilim kuramları, sosyal değişimi, iki düzlemde açıklar. Değişime konu olan olguyu, kendi dışından etkileyen makro ölçekli gelişmeler, “Dışsal” faktörler olarak tanımlanır. Dışsal etkenler, olgunun kaçınılmaz olarak değişimini öngörürler ve olgu, bu etkenleri yönetemez, yönlendiremez. Bu etkenlere bağlı olarak, olgunun iç yapısında ortaya çıkan ve kısmen yönlendirip yönetebileceği etkenler de “içsel” faktörler olarak tanımlanır. Bu etkenler ise, değişimin kendi içinde sınırlı ölçülerde de olsa yönetilip yönlendirilebildiği bir düzlemi ifade eder. Toplumsal değişim ve gelişim sürecinde de özellikle aile ve birey, her iki düzlemin de etkisi altında gelişir, değişir. Bu değişim doğal olarak insan ve toplumun davranış biçimlerinin yansımaları olarak ortaya çıkan mekânı biçimlendirir ve organize eder. Benzer şekilde fiziksel mekân da insan ve toplum deneyimlerini biçimlendirir. Bu etkileşimi anlamak ve anlamlandırabilmek için, öncelikle konut, içsel ve dışsal değişimin mekânsal boyutunu kısaca açıklamak gerekir.

2.1.1. Konut

Aydın’a (2010: 1) göre konut, insanların yeme, içme gibi en temel gereksinimlerinden olan barınma ihtiyacını karşılayan fiziki mekândır. Konut, ekonomik değeri, değişim değeri, estetik değeri ve kullanım değeri olan mekândır.

Teymur’a (1996: 14) göre konut basit bir nesne değil; gerek iç ve dış oluşumuyla çeşitlilik, karmaşıklık ve çelişkiler içeren bir olgudur

Üstün'e (2000: 7) göre konut birey ve aile için temel gereksinimlerinden birini karşılayan bir barınak iken, toplum için sosyal, ekonomik ve mekânsal içeriği olan bir olgu olmakta, toplumsal sistem içinde en küçük ölçekteki mekân planlama birimi olarak yorumlanmaktadır. Konut kavramı sadece konutların oluşturduğu bir stoku anlatmak için kullanıldığında yetersiz kalmakta, konutu sadece bir mal olarak sınırlamaktadır. Oysa konut, gerçek ve beklenen sonuçları elde etmek amacıyla birçok kişi ve örgütü bir araya getiren karmaşık bir süreçtir.

Konut, insan ve toplum hayatında önemli bir yere sahip olan kompleks bir yapıdır. İnsanlar konutları bir barınak olarak görmeyi yanı sıra duygusal bir bağ, bir statü göstergesi, işe gidilen nokta gibi çeşitli anlamlarda da görmektedirler (Clapham ve Gibb, 2012).

“Konut, insanın en temel gereksinimlerinin karşılandığı yaşam alanını oluşturması ile yapı üretimi içerisinde özel bir yere sahiptir. Bireylerin yaşadıkları konuttan ve çevresinden memnuniyeti temel ve özel gereksinimlerinin karşılandığı ölçüde artmaktadır” (Sarıyar ve Pakdil, 2012: 163).

İnsan için ev, sadece barınılacak bir yer değil, hayatı boyunca dünyaya baktığı bir pencere; evren(ler)i izlediği bir köşe, sahiplendiği, kendini yansıttığı bir yuvadır. Yaşamın sosyal, psikolojik ve kültürel boyutlarının temelleri çoğunlukla evlerde atılır, evlerde kurulur. Ev, öznel ve kişisel bir yerdir ve toplumdaki farklı insanların farklı ev anlayışları ve imgeleri vardır (İmamoğlu ve İmamoğlu, 1996: 2).

Pallasma'ya göre ev; "Kim olduğumuzu fark etmemize, anlamamıza yardımcı olan, koruma, mahremiyet içeren, kişisel imgelerin somut hali ve koleksiyonudur. Kişisel hatıraların temsilidir. İnsanın dış dünyaya karşı kişiliğini ifade etme şekli ve dünya düzenini somutlaştırdığı mekândır. Ev, mahremiyet ile toplum yaşamı arasında karmaşık bir arabulucudur. Sırlarımızı sakladığımız, kendimizi özel olarak ifade edebildiğimiz, bizim dinlenme mekânımız ve kendimizi güvende hissettiğimiz yerdir. Sadece bir nesne ya da bina değildir, karmaşık bir durum sergiler; hatıraları ve hayalleri, istek ve korkuyu, geçmişi ve şimdikiyi içerir. Bu açıdan bakıldığında ev, ritüellerin, kişisel ritimlerin ve günlük rutinlerin kurgusudur” (Desagis, 2006: 23). Bu yaklaşım konuta, barınma işlevine karşılık veren ve ihtiyacımızı gideren bir yapının çok ötesinde anlamlar yüklemektedir. Bu derin içerik, insanlık tarihiyle eşdeğer bir

geçmişe ve insanlığın kurguladığı ilk mimari eleman olma ayrıcalığına yaslanmaktadır. Buna karşılık;

"Henüz çok tanınmamış bir genç mimar 1922 yılında Paris te "Salon d'Automne"da bir projesini sergiliyordu. İleride tüm dünyanın Le Corbusier (1887-1965) takma adıyla tanıyacağı C.E. Jeanneret nin sunduğu proje, kendisinin "Citrohan" diye adlandırdığı bir eve aitti. Sınai tekniklerle gerçekleştirilmesi öngörülen bu evde iskelet sistemi, pencere, merdiven gibi bütün yapı öğeleri standart olacaktı. Öyle ki, konutun bir otomobil kadar sınai nitelikte olmasını öneriyordu mimar. Bu nedenle de, "Citroen" markasıyla çağrışımlar uyandırması amacıyla, ona "Citrohan" adını takmıştı. Böylesi bir yaklaşımla yola çıkan Le Corbusier, görüşlerinin özünü şöyle açıklıyordu: "Ev bir barınma makinesidir". (Akıllı,)

Genç bir mimarken konut projesi yapmamaya yemin eden, Murat Uluğ (1994), atölyelerinde konutu "ev" yapacak olanın tavadaki soğan kokusu olduğunu söyler. Kavgalar, kutlamalar, sevinçler, üzüntüler... Konutu ev yapan yaşanmışlıktır.

Tüm bu tanımlarda gerek çeviri nedeni ile gerekse işaret ettikleri farklı yaklaşımlar ile karşımıza "konut ve "ev" iki farklı kavram olarak çıkar. Konutu bir barınma makinesi olarak mı yoksa onu çok aşan bir anlamlar bütününe yansıtan mekân olarak mı görmemiz gerektiği sorusu, günümüz konut üretim sürecini ve iç mekân biçimlenmesini derinden etkileyen sorudur.

Bu araştırma kullanıcıya özel, ona özgü, özgün, otantik "ev" potansiyeli olan "konut" tasarlamak için yapılmış bir denemeyi inceler.

2.1.2. Sosyal Yapı ve Konutun Tarihsel Gelişimi

Konutun tarihsel gelişiminin insan hayatının değerlerindeki ve yaşayış biçimindeki değişimle paralellik gösterdiği açıktır. Bu nedenle konut sistemlerinin tarihsel değişimini anlamak, günümüzdeki konut sistemleri ve kullanıcıların bu değişimden taleplerini anlamak adına da önem taşımaktadır. Toplumsal değişim, gelişim ile mekânsal değişim ilişkilerini açıklayan kuramlar başlıca üç temel parametreye yaslanırlar:

- Sosyo-ekonomik değişim kuramları; W.Rostow, E. Güngör, Ogburn, Mores v.b.
- Demografik yapıya dayanan kuramlar. J. Fourastie' vb.
- Teknolojik gelişmelere dayanan kuramlar: A. Toffler, Smithwick vb.

Konut üretim sürecinin bütüncül olarak bu kuramların hepsi ile doğrudan etkileşim içinde olduğu açıktır. Ancak bu araştırmada, konunun yalın ve anlaşılır sunumu bakımından, Alvin Toffler'ın dalga teorisi üzerinden toplumsal yapı ve konutun değişim sürecine kısaca değinilmiştir. Toffler (2008), tarihin her safhasında, bireyin içinde bulunduğu çevredeki değişkenlerin neler olduğunu bilmesinin, yaptığı faaliyetler üzerindeki verimlilik etkisini önemli bir şekilde arttıracakını anlaşılır bir ifadeyle ortaya koymaktadır. Bu çerçevede tarihi üç sahfada ele almakta ve bunları “dalgalar” olarak adlandırmaktadır. Bu dalgalar şunlardır;

1. Dalga: Tarım Toplumu (MÖ 8000 – MS 1650-1750)
2. Dalga: Sanayi Toplumu (MS 1650- MS 1955)
3. Dalga: Bilgi Toplumu (MS1955 - ...)

Konutun üçüncü dalga toplumunda daha çok bireyselleşeceği varsayımından yola çıkarak, bu kuramların ortaya koyduğu dışsal (toplumsal ölçekte) değişimin yanısıra, aile ve kişisel gelişimi ifade eden içsel değişimin konut mekânı değişimi ile ilişkisi, yaşanmış bir örnek üzerinden açıklanmıştır.

Uzun süren toplayıcı-avcı toplumdan, toprağı işleyerek yerleşik düzene geçen insanoğlu, 10.000 yılı aşan bir süreç içinde, sanayi devrimini gerçekleştirebildi.15.yy'da başlayan yeni aydınlanma döneminin (Rönesans ve Reform hareketleri) teknolojik alana yansması ve sonuçlarının görülmeye başlanması üç yüz yıldan daha fazla bir zamanı almıştır. Avrupa için insanlık tarihinin en zor ve karmaşık dönemi olan bu süreç, kanlı savaşların, yeni devlet yapısının ortaya çıkmasının, sınıf çatışmalarının şekillendirdiğı yeni toplumsal sistemlerin şekillendiğı gerçek bir devrim olmuştur. İkinci dalga, birinci dalganın (tarım toplumu) bütün kurumsal yapılarını, değerlerini, sosyo-ekonomik dengelerini, siyasal sistemlerini değiştirmiş ve kendi kurumsal yapısını, siyasal sistemini ve mekân organizasyonunu gerçekleştirmiştir. Bunlardan ilki ve en uzununu birinci değişim dalgası tarımın bulunmasıyla başlayan ve tarım toplumu haline gelerek

yerleşik düzene geçilen, yaklaşık bin yıllık bir süreçte gerçekleşen tarım devrimidir. İkinci değişim dalgası; 17. yy'ın sonlarında Avrupa'da başlayan Endüstri Devrimi olarak da anılan Sanayi Devrimidir. İkinci dalganın gerçekleşmesi için ise üç yüz yıl yetmiştir. Bugün tarih çok daha hızlı bir şekilde akıyor. İkinci Dünya savaşının sona ermesinden kısa bir süre sonra her bakımdan zirveye ulaşmışken dünya üzerinde büyük değişimler başlatan fakat ne olduğu günümüzde dahi tam anlamıyla çözümlenememiş olan ve 20. yy'ın sonundaki gelişmeleri kapsayan bilgi toplumuna dönüşen üçüncü dalga başlamıştır.

Üçüncü değişim dalgasının, birkaç on yılda tamamlanması oldukça yüksek bir olasılıktır. Bu patlayıcı dönemde gezegeni paylaşan bizler, Üçüncü Dalga'nın tam etkisini kendi yaşam sürelerimizde hissedebileceğiz (Toffler, 2008: 16). 17. yy'ın sonlarına gelindiğinde, Birinci Dalga henüz kendini tüketmemişti ama tam bu dönemde endüstri devrimi Avrupa'da patlak verdi ve tüm gezegende ikinci bir değişim dalgası başlattı. Bu yeni dalga – endüstrileşme – ülkelere ve kıtalara ilkinde oranla çok daha hızlı bir şekilde yayıldı.

Sonuçta, birbirinden ayrı ve tamamen farklı karakterlere sahip iki değişim dalgası, aynı anda ama farklı hızlarda dünyayı sarmaya başladı. Bugün Birinci Dalga görünüşte yatışmış durumda. Güney Amerika veya Papua Yeni Gine gibi bölgelerde hala tarıma dayalı bir şekilde yaşayan azınlık bir grup dışında, Birinci Dalga'nın gücü temelde tükenmiş gibi görünüyor. Birinci Dalga toplumlarında, işler genellikle tarlalarda veya evlerde yapılır, bütün aile halkı bir ekonomik birim olarak toplanır ve ortaya çıkan ürün köy veya hâne içinde tüketilirdi. İş hayatı ve ev hayatı birbirine karışmış ve birleşmişti. Her köy büyük ölçüde kendi yağında kavrulduğundan, bir yerdeki köylülerin başarısı, başka bir yerdeki köylülerin ne yaptığından etkilenmezdi.

Endüstri uygarlığından önce iş bölümü çok temel düzeydeydi. Dolayısıyla, karşılıklı bağların asgari düzeyde olması, Birinci Dalga uygarlığının en önemli özelliklerinden biriydi. İkinci Dalga giderek yayılırken ve öncelikle İngiltere, Fransa, Almanya ve diğer Batı ülkelerini etkisi altına alırken, işler tarlalardan ve evlerden uzaklaşıp fabrikalara taşındı ve insanlar birbirine daha bağımlı hale geldi. Artık yapılan işler ortaklaşa bir çabayı gerektiriyordu ve işbölümü kavramı, çeşitli becerilerin aynı anda bir araya gelerek bir bütünü oluşturması anlamına geliyordu. Artık başarı, birbirlerinden çok uzakta yaşayan, hayatlarında hiç karşılaşmamış ve tanışmamış

insanların mükemmel şekilde planlanmış işbirliğine dayanıyordu. Bir çelik ya da cam fabrikası istenilen bir ürünü zamanında ya da istenilen kalitede teslim edemediğinde, bunun bedelini bütün endüstri ve hatta bölge ya da ülke ekonomisi ödüyordu. İnsanlığın ilk defa karşılaştığı bu büyük değişim dalgası karşısında, birinci dalganın değerleri içinde yetişmiş ve kendi varlığını, statüsünü bu çerçevede konumlandırmış geniş kitleler, kendi konumlarını da yeniden tanımlayan bu büyük değişime karşı durmaya çalışmışlardır. (Toffler, 2008) Günümüzde de birçok toplum tarım toplumu olarak yaşamaya ve hatta sanayi toplumu veya “ileri tüketim toplumu” içinde yaşayan birçok insanlar birinci dalga toplumunun kurumlarını ve değerlerini savunmaya devam etmektedirler. Varlıklarını borçlu oldukları bu kurumsal yapılardan ve değerlerden kopamayan, yeni gelmekte olan hayat tarzının farkında olamayan veya buna uyum sağlayamayan büyük kitlelerin direnci, ikinci dalga devriminin gecikmesini sağlayan en önemli faktördür. Fakat bu değişimi sadece geciktirmiştir. Engellememiştir. Çünkü tarihin akışı içinde bu değişimin önüne geçmek mümkün değildir.

İkinci dalga, 2. Dünya savaşının sona ermesinden kısa bir süre sonra her bakımdan zirveye ulaşmışken Dünya üzerinde büyük değişimler başlatan fakat ne olduğu günümüzde dahi tam anlamıyla çözümlenememiş olan ve 20.yüzyılın sonundaki gelişmeleri kapsayan bilgi toplumuna dönüşen Üçüncü Dalga başlamıştır. Üçüncü dalganın ortaya çıkışında birinci ve ikinci dalganın dinamik bir evrimleşmesi söz konusudur. İşte bu yüzden "Üçüncü Dalga" ana çizgileriyle bir sentezi dile getirir. Bilgi toplumu, bilginin kullanımının yaygınlaştığı ya da insanların bilgiye ulaşmasının kolaylaştığı bir toplumdur. Sanayi toplumunun amacı maddi değerlerin üretilmesi olarak tespit edildiğine göre bilgi toplumunun amacı da bilginin üretilmesidir.

Bireyselleşme ve bağımlılıkların azalması, bir taraftan kentlerde merkezileşme ve yığılma eğilimlerini zayıflatıp, daha bireysel yaşama alanlarını ve dağınıklığı teşvik ederken, bir taraftan da yeni enerji kaynakları ve enerji iletim sistemlerinin gelişmesi, insanoğlunun bu güne kadar gerçekleştirme fırsatı bulamadığı bazı rüyalarını da hakikate çevirecektir. Gelir kaynaklarının ve kapitalin yoğunlaştığı sektörlerin farklılaşması (Dünyanın en zenginleri artık bir otomotiv devi veya petrol tekeli değil, bir software yazılımcısı, iletişimci, sanal medya kurucuları vb.) yeni çağın konut ve

konut iç mekân anlayışını da taleplerini de çok farklı bir çizgiye taşıyacaktır. Bunu anlamadan üretilen konutlar, yakın zamanda ülkelerin, siyasilerin, tasarımcıların karşısına çözülmesi zor sorunlar olarak çıkacaktır. Bu teknolojiler ilerledikçe, kısmi ya da tamamen suya gömülmüş ‘su köyleri’ ve yüzer fabrikalar görmemiz işten bile değil. Arsa değerinin ,en azından şimdilik, sıfır olması ve güneş, rüzgâr, termal akımlar, gelgitler vb. sayesinde yerinde ucuz enerji elde edilebilmesi bu yapıların karadakilerle rekabet edebilir hale gelmesini sağlayabilir (Şekil 2. 1 ,Şekil 2. 2).

Şekil 2. 1. Üçüncü dalga üretim tesisleri ve yerleşmeleri (Fresco, 2007)

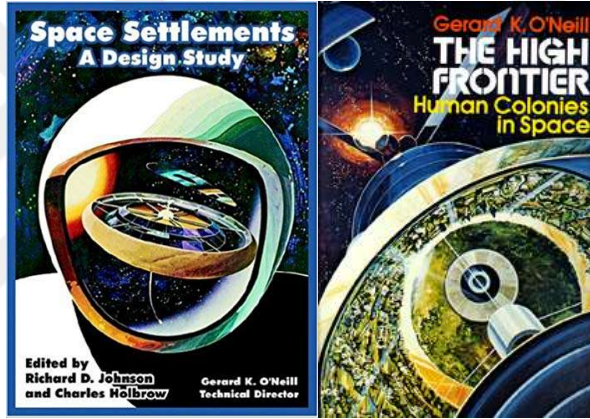

Şekil 2. 2. Üçüncü dalga üretim tesisleri ve yerleşmeleri.
http://vincent.callebaut.org/zoom/projects/080523_lilypad (01.05.2019)

Şekil 2. 3. Üçüncü dalga kamu binaları.

<https://www.dezeen.com/2008/06/06/dubai-opera-house-by-zaha-hadid/> (01.05.2019)

Şekil 2. 4. O'Neil'in uzayda yerleşim üzerine kitapları.

<https://www.amazon.com> (01.05.2019).

2.1.3. Tarım Toplumu ve Konut

İnsanın ilk barınma ihtiyacına yönelik mağara kovukları kullandığı zamandan beri var olan konutlar özellikle coğrafyanın el verdiği malzemeler ve kültürel özellikler ile iç içe bir yapı sergilemektedir (Asasoğlu, 2013). Bununla birlikte, tarımsal aktiviteler ile yerleşik hayata geçilmesi bugünkü anlamdaki konutların ilk adımlarının atılmasını sağlamıştır. Bu tip konutlar şehirleşme yapısının da temelini atmıştır (Huth, 1978). Bu ilk konutların temel özelliği ev ve iş yaşamını bir arada barındırması, hem ev hem de iş için kullanılmasıdır.

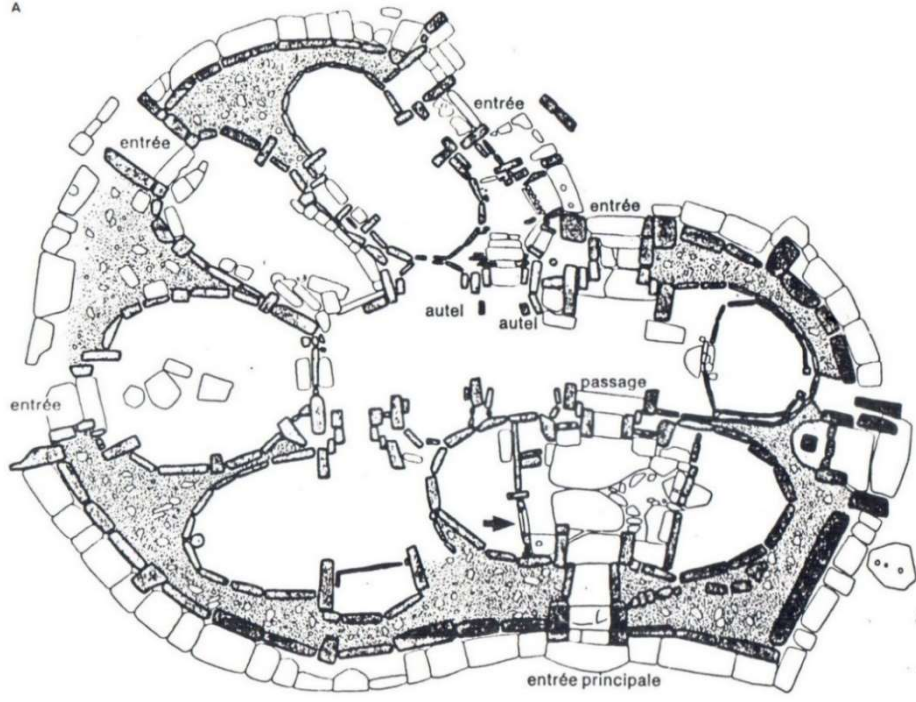
Bugüne kadar tarihte bulunan en eski insan yapımı konutlar Fransa’da bulunmuştur. Bu konutların göçebe avcılarının geçici olarak kullandıkları kulübelere olduğu düşünülmektedir (Özakbaş, 2015). Tarihteki en eski yerleşik yaşama ait konut kalıntılarının ise Çatalhöyük’te olduğu düşünülmektedir (Uyanık ve Berk, 2016).

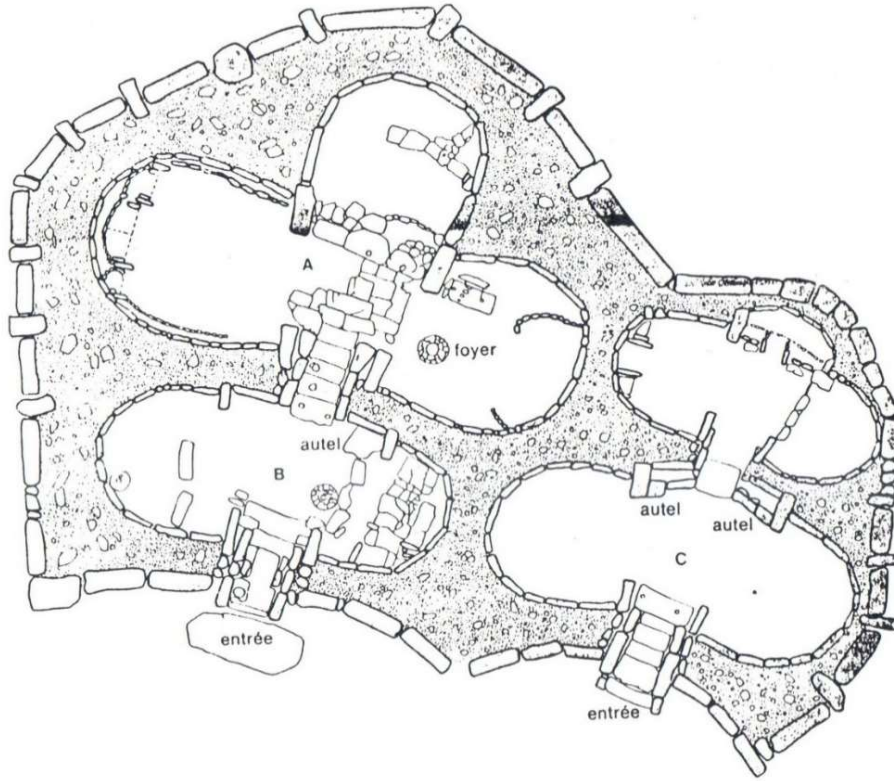
Şekil 2. 5. Tarım toplumunun ilk izlerini bulduğumuz yerleşmelerden Çatalhöyük (Uyanık ve Berk, 2016).

İlk zamanlarda doğada hazır bulunan ortamlarda barınan insan, zaman içinde basit dal ve sazlardan hazırladığı mekânlara sığınmış, basit barınaklar inşa etmiştir. Bu yapılara ilişkin örneklerin, günümüzden yaklaşık 40 bin yıl öncesinde Orta ve Doğu Avrupa’da olduğu bilinmektedir. İnsan, bir dönem dünyanın farklı coğrafyalarında, ısınma sorununu çözebileceği barınaklar yapmıştır. Bu yapıların tümünün dairesel planlı olduğu göze çarpar. (Şekil 2. 6, Şekil 2. 7, Şekil 2. 8).

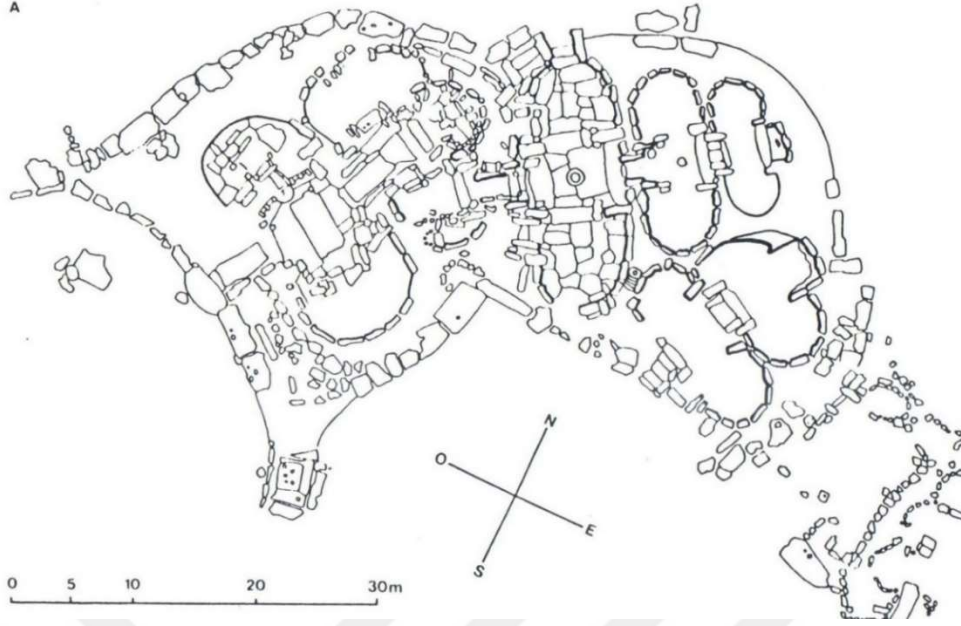
Günümüzden 16 bin yıl öncesine gelindiğinde, artık açık alanlarda geçici, mevsimlik yerleşimlerin kurulduğu görülür. Bu dönem bize, iklim koşullarının daha uygun hale geldiği ve bununla birlikte insan gruplarının buldukları bölgeye göre bazı uzmanlaşmış geçim kaynakları geliştirdikleri bir süreci yansıtır (bugday.org, 2004).

Şekil 2. 6. İlk konutlardan örnekler: Mikien evi (Uğurlu, 1983).

Şekil 2. 7. Girit'te Antik ev (Uğurlu, 1983).

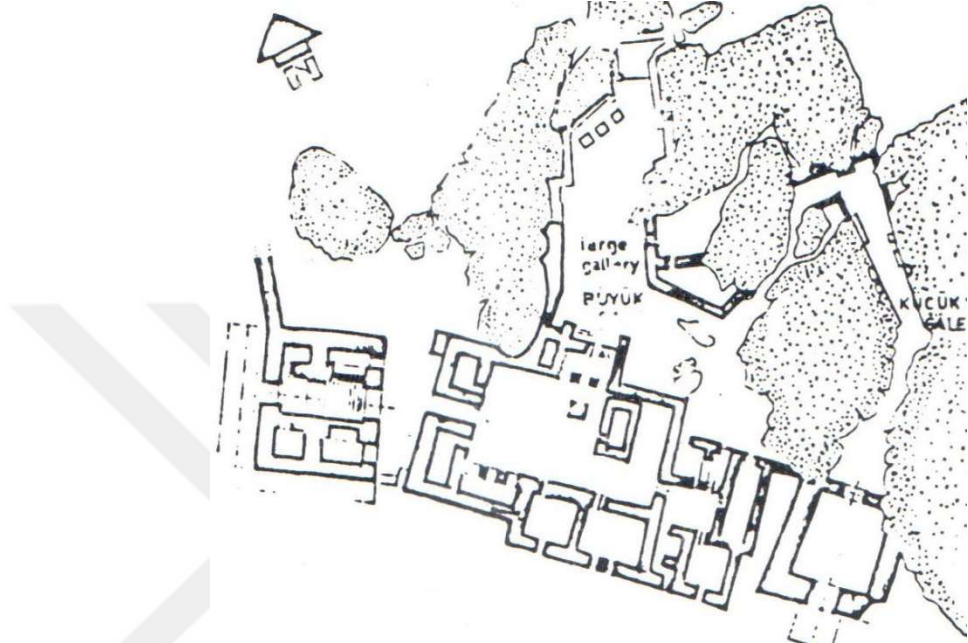

Şekil 2. 8. Ege’de Antik ev (Uğurlu, 1983).

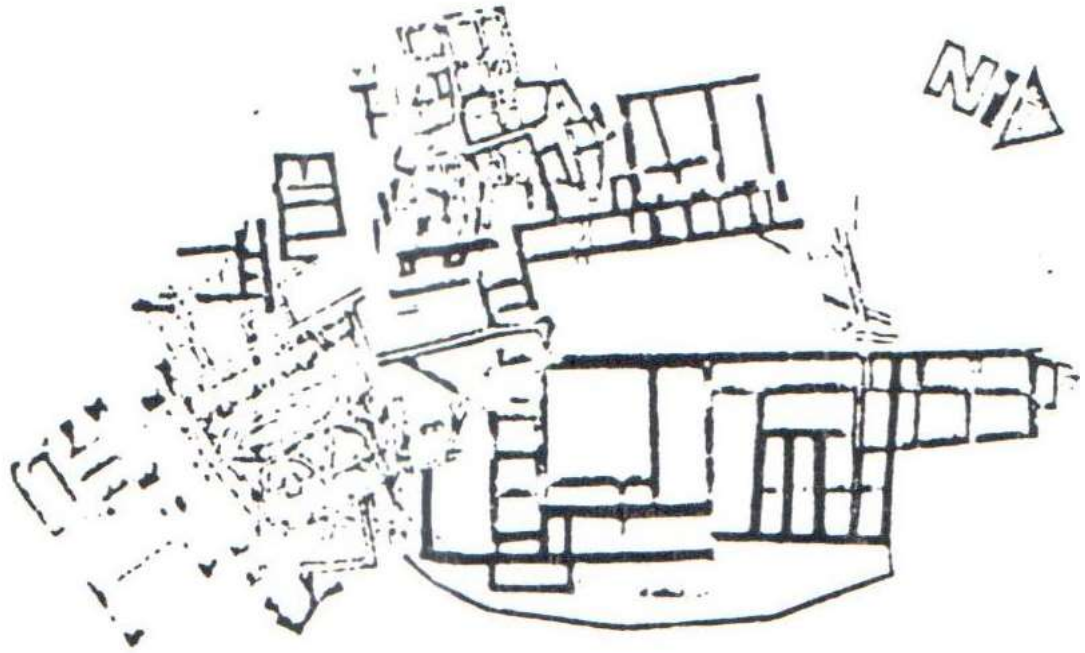
Bireysellikten uzak bir ortak yaşamı ve dayanışmayı anlatan bu mekânsal yapı içinde bile aile odaklı bölümlerin ortaya çıkması ve hatta her bölüm içinde doğaçlama eylem alanlarının tanımlanmış olması, konut ve iç mekân farklılaşmasının, insanların mekân ve düzen kavramıyla birlikte gelişmeye başladığını göstermektedir.

Böylece insan teknolojik bilgisiyle barınma ve beslenme konusunda doğal çevre koşullarına uyum sağlayabildiği yeni bir sürece adım atmıştır. MÖ 11 binli yıllara gelindiğinde özellikle Yakındoğu ve Anadolu’da sabit yerleşmeler kurulmaya başlanır. Çatalhöyük, Boncukluhöyük (Konya), Hallan Çemi (Batman), Çayönü (Diyarbakır), Aşıklı (Aksaray) gibi yerlerdeki bilinen yerleşik topluluklarda, toplayıcılığın arttığı, bazı hayvanların evcilleştirildiği ve çevrenin sunduğu diğer olanaklardan da yararlandığı anlaşılır. Mekân ların içinde yiyecek işlemek, depolamak gibi bazı işlerin yürütüldüğü ve yapıların çevresinde barınma işlevi olmayan, (Child, 2014) depolamaya yönelik bazı ek yapıların yer aldığı görülür. Bu ihtiyaçlar yapıların şekillendirilmesinde, dairesel planlı yapılardan dörtgen planlı yapılara geçilmesini gerektirir. Bu geçiş, mimarlık tarihi açısından, köşe bağlantısı, çatı gibi teknik olarak çözümü uzun bir birikim gerektiren sorunların çözülmesi anlamına da gelir. İnsanlar artık sabit yerleşmelerde dörtgen planlı yapılardan oluşan, olasılıkla önceden tasarlanmış bir düzene sahip köyler kurmaya başlarlar. Dörtgen plan, yapı içinde bölümlenmeye olanak sağladığı gibi, yine ihtiyaca göre bir takım eklerle büyütülmeye de uygun bir plan anlayışıdır. (Şekil 2. 9, Şekil 2. 10).

Yerleşik düzene geçişin bu ilk önemli aşamasında, toplu bir işgücüne de ihtiyaç duyulan ve toplumsal hiyerarşinin oluşmaya başladığını da gösteren tapınak türü yapıların da ortaya çıktığı dönemdir. Bütün bunlar konut ve yerleşmenin bugünkünden farklı bir anlam taşıdığını; bir bakıma kutsallaştırıldığını ve “toplumsal bir hafızanın” ürünü olduğunu ortaya koyar (bugday.org ,2004).

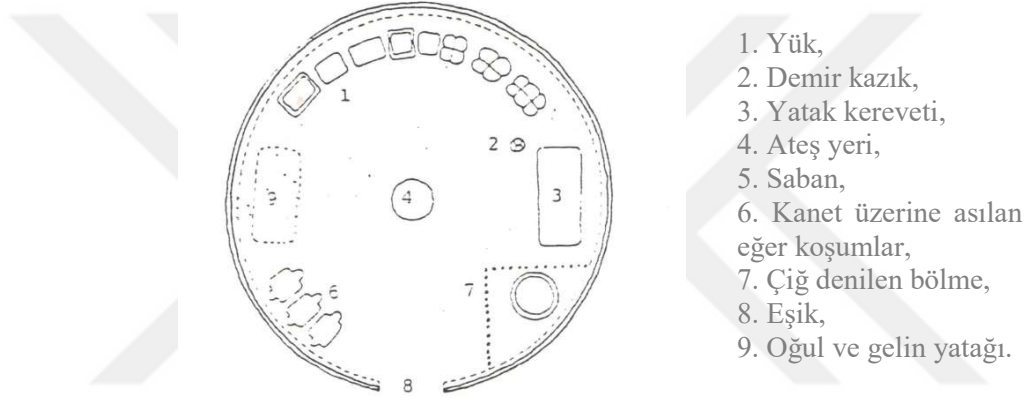

Şekil 2. 9. Dikdörtgen planlı konutlara örnek; Yazılıkaya (Uğurlu, 1983).

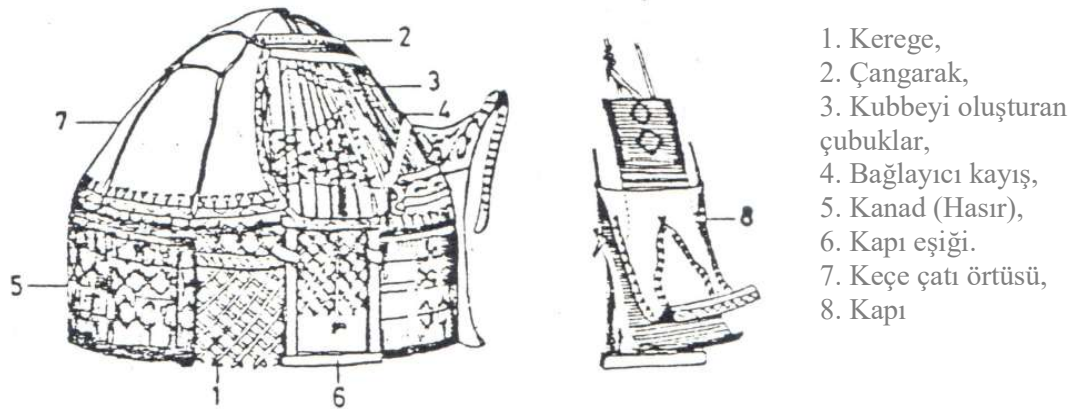

Şekil 2. 10. İlk mekân sal farklılaşma ve hiyerarşik yapı; Alacahöyük (Uğurlu, 1983). Toplayıcı -göçebe- kültür ile, yerleşik kültür arasında ve yerleşik kültür ile birlikte onu besleyen "zorunlu göçerlik" aşamasında, yine mevcut teknolojiye ve sosyal

yapıya bağlı olarak ortaya çıkan konut tipi çadırdır. Özellikle Orta Asya Türk toplum hayatında yakın döneme kadar yaygın olarak sürdürülen (Bugün de Anadolu da sınırlı ölçülerde de olsa yaşamaya devam eden) göçer hayatın konutu olarak karşımıza "Çadır çıkmaktadır. (Bakır, 1986) "Türklerin Orta Asya'da yaşadıkları bölgelerde toprakların büyük bir kısmı tarıma elverişli olmadığından, hayvancılık zorunlu geçim kaynağı halini almıştır. Bu geçim kaynağı, yaz aylarında hayvanların daha iyi beslenmesi için yaylalara çıkmayı, soğuk kış mevsiminde ise kışlaklara dönmeyi zorunlu kılmaktadır. Bunun sonucu olarak evlerin yaylalar ile kışlaklar arasında gidip gelebilecek nitelikte olmasını gerektirmiştir." (Bakır, 1986: 15) (Şekil 2. 11, Şekil 2. 12).

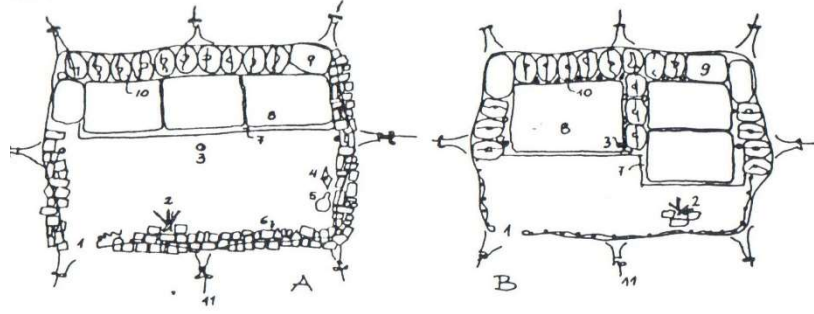
Şekil 2. 11. Bir Kırgız çadırının iç mekân organizasyonu (Bakır, 1986).

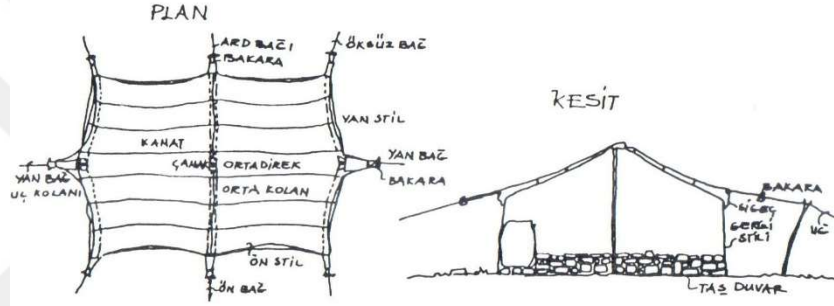
Şekil 2. 12. Bir Kırgız çadırının kuruluş sistemi (Bakır, 1986).

Çadırların geçim kaynağına bağlı olarak taşınması zorunluluğu, ondan maksimum derecede faydalanmayı gerektirmiştir. Bu bir anlamda, tek mekân olarak gerçekleşen, "taşınabilir konutta" iç mekân organizasyonunun ilk örneği olarak incelenmeye değer bir veri oluşturmaktadır. Aynı zamanda, tarımsal hayata geçişle "Büyük aile-büyük

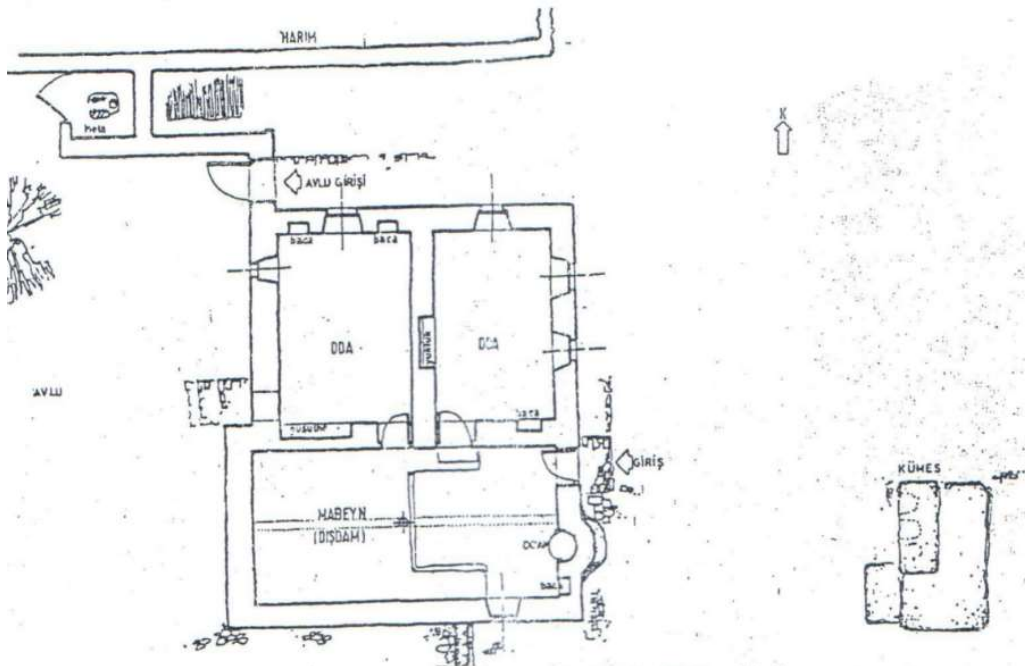
ev" eşleşmesi olarak ileri örneklerinin yaşanacağı yapının, göçer hayatında tek mekân olarak karşılığıdır "Çadır". Bir Kırgız çadırına nispetle, daha gelişmiş ve iç mekân olarak farklılaşmış örneği de Anadolu'da "Kara çadır" olarak buluruz. (Şekil 2. 13)

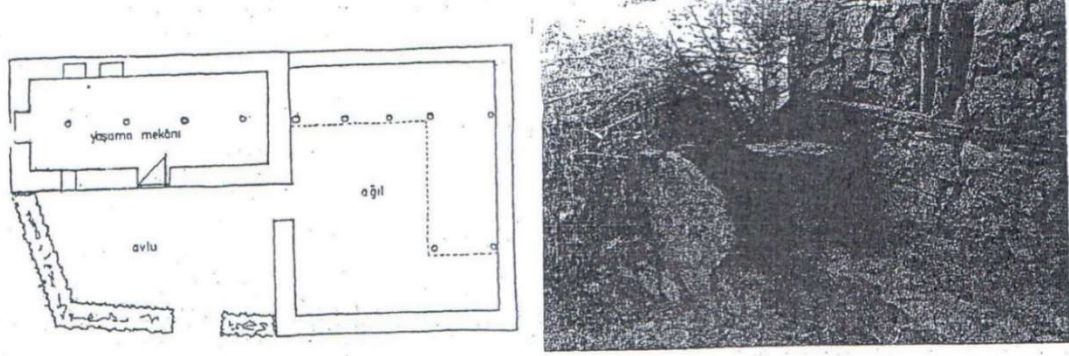
İKİ DEĞİŞİK DÜZENLEME

Şekil 2. 13. Toroslardan Kara Çadır ve iç mekân farklılaşması.

Şekil 2. 14. Ova kesiminde yayla evi iç mekân biçimlenmesi (Çınar, 1993)

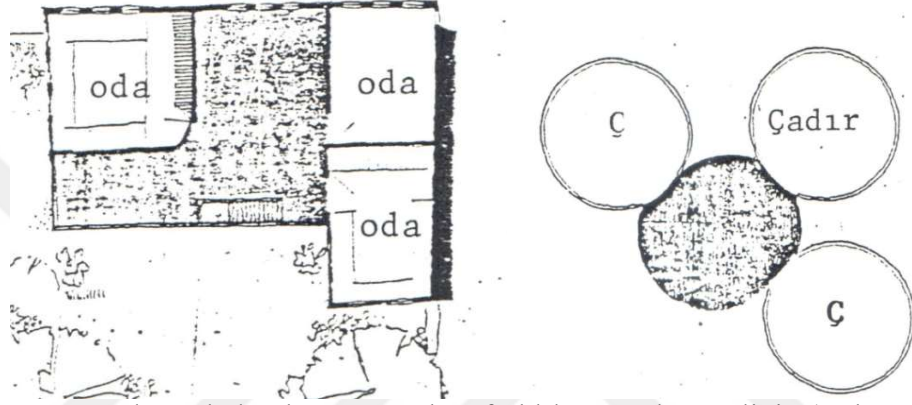
Şekil 2. 15. Toroslarda yayla evi ve avludan detay (Çınar, 1993)

Ağılın çevresi, kısmen taş kısmen de çalı-çırpı ile (çam ve söğüt dallarının inceleri) yapılmıştır. Keçiler için geceleme mekânı olarak kullanılır. Tek piyesten oluşan kapalı bölüm (ev) pencereleri söğüt ya da kavak dalları ile yapılmış kafesten ibarettir ve cam yoktur. İç mekânda yükseltilmiş yatak (talvar) yatma yeri ve altı da “Sütlük”tür. Bir miktar zemin aşağı indirilip, sürekli nemli tutularak serin bir bölge elde edilir ve burada, günlük süt, yoğurt ve turfan yayarak elde edilen kışlık yağ korunur. (Şekil 2. 16).

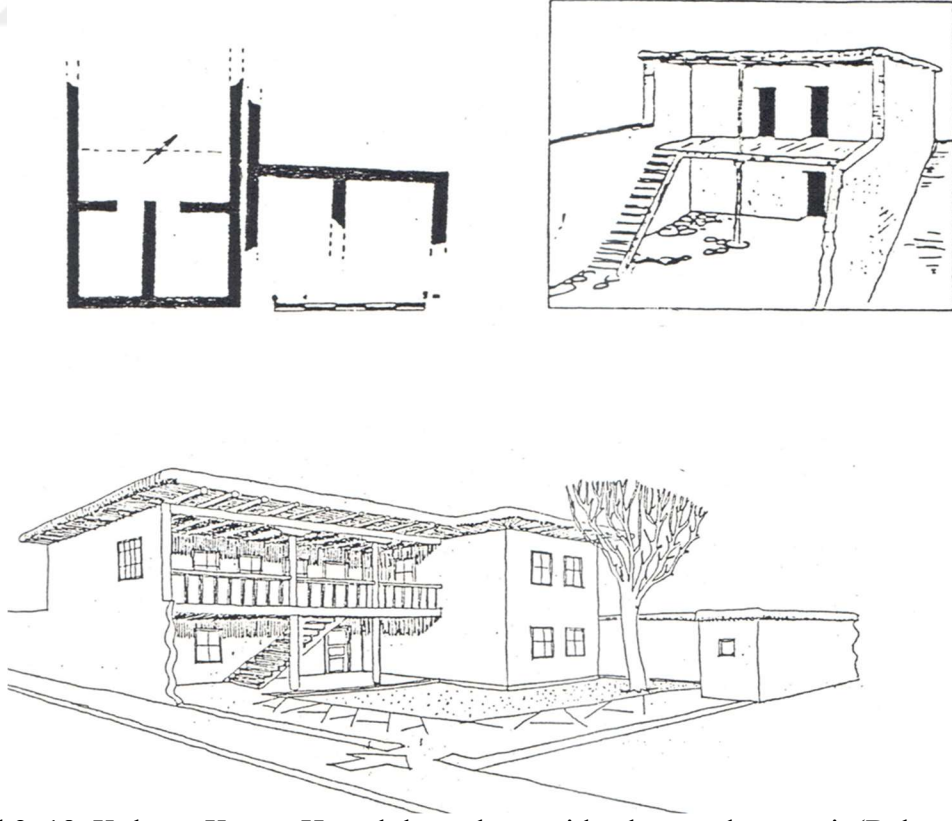

Şekil 2. 16. Toroslarda bir yayla evinin içinden görünüşü. (Alkan, 1987).

İç mekânda kullanılan araçların, taşınabilirliklerinin yanısıra, değişik fonksiyonların karşılanmasında kullanılabilir olması, iç mekân da karşılanamayan bazı ihtiyaçların da açık alana taşınması, sosyal yapı-mekân etkileşiminin ilk yansımaları olarak önem arz etmektedir. Bu ilişki zaman içinde tarımsal üretime bağlı olarak gelişen artı değere ve sağlanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak, yerleşik kültürün mekânlarını oluşturacaktır. Tek çadırdan taşmaya başlayan büyük ailenin oluşturduğu "Çadırların gruplanmasına" dayanan yeni konut mekânı biçimlenmesi, tarıma dayalı ilk yerleşmelerde de gözlenir. (Şekil 2. 17).

Şekil 2. 17. Çadır ve kalıcı konutta mekân farklılaşması benzerliği. (Bakır, 1986).

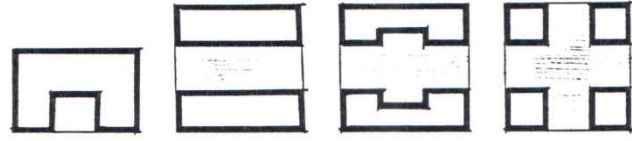
Şekil 2. 18. Kültepe-Kaneş. Hayatlı konutlarıyeniden kurma denemesi. (Bakır, 1986).

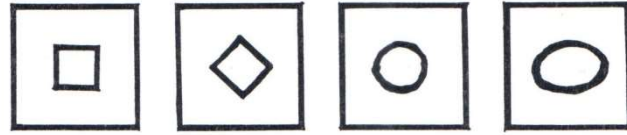
SOFASIZ TİPİN GELİŞİMİ

Şekil 2. 19. Sofasız ve Dış sofalı konut tipinin gelişimi. (Uğurlu.1983).

İÇ SOFALI TİPİN GELİŞMESİ

Şekil 2. 20. İç sofalı ve orta sofalı konut tipinin gelişimi

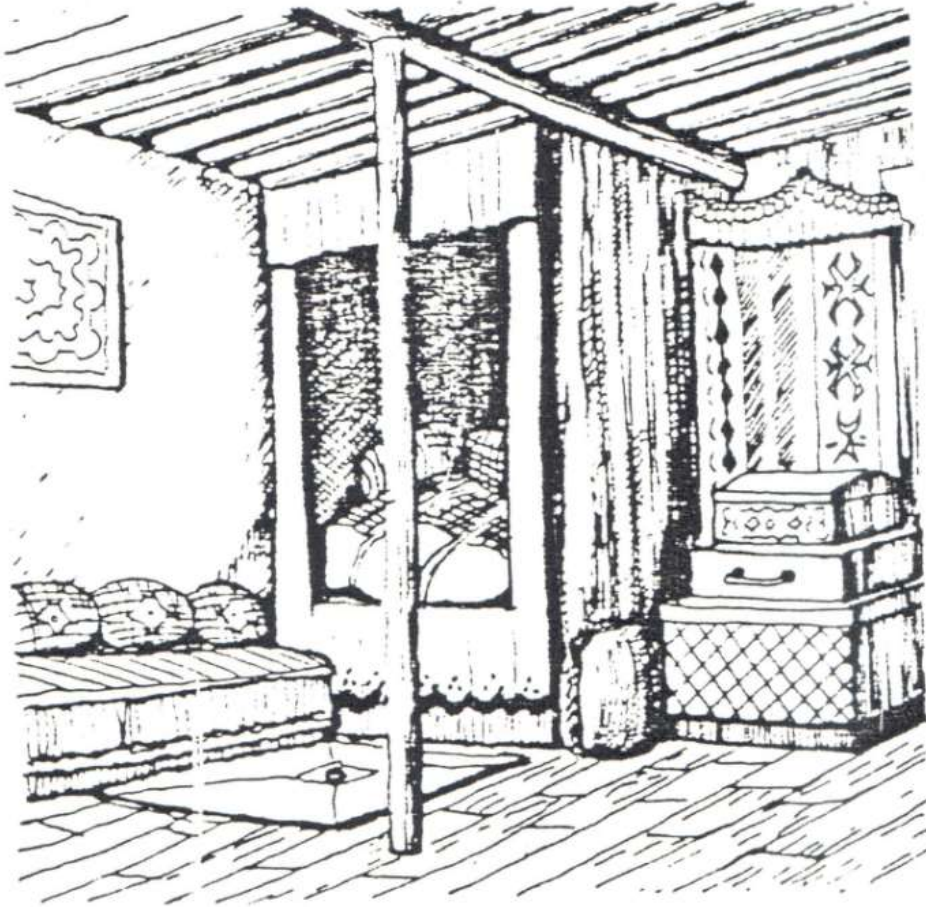
Gerek çadırda gerekse kalıcı konutlarda başlayan bu yeni şekillenme, ataerkil ailenin niceliksel büyüklüğünün, mekânsal yansıması olarak yorumlanmalıdır. Büyük aile içinde oluşan her bir çekirdek aileye bir oda ya da bir çadır tahsisi ile başlayan bu süreç, zamanla "Türk evi" olarak kendi kültürümüzde, coğrafyaya ve sosyo-kültürel bir yapıya dayalı olarak gelişen konut tipinin de gelişme ve evrim sürecinin başlangıcı olacaktır. Konut iç mekân farklılaşması ve tasarımının ileri örneklerinin geliştiği dönem de sosyal yapı-mekân etkileşiminin bütün boyutlarını okuyabildiğimiz bu örneklerin yapıldığı dönem olacaktır. Şekil 2. 19 ve Şekil 2. 20 bu konut plan şemalarının tipolojik gelişimini göstermektedir. (Uğurlu, 1983).

Sanayi devrimi ile büyük aile yapısının parçalanmasına kadar bütün görkemi ile Türk şehrinde mekânsal hakimiyetini sürdürecektir olan bu konutlar, günümüzün korunması gerekli en değerli mimari mirası ve kültürel değerleri olarak ayrıca önemli konuma gelmişlerdir.

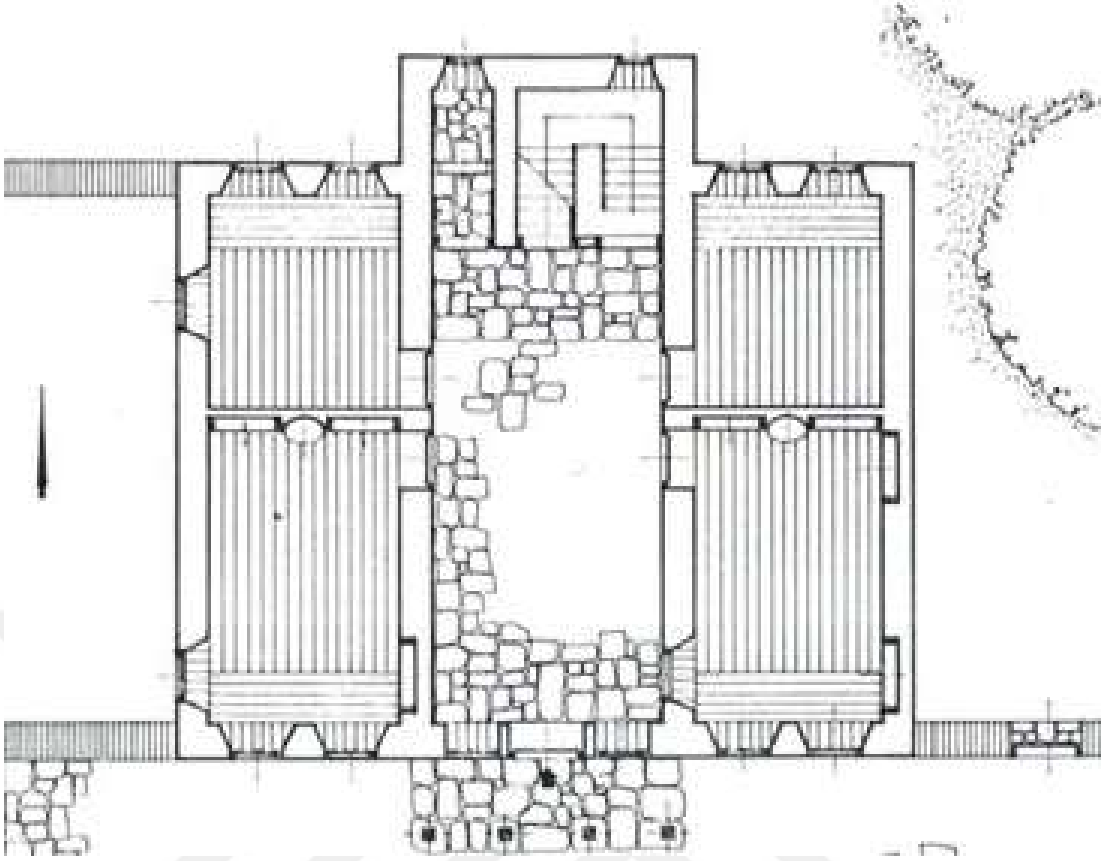
Gerçekten de on binlerce yıllık bir gelişimin ve kültürel birikimin sonucu olarak elde ettiğimiz bu değerler, bütün insanlığın ortak değerleri olarak, insanlık tarihinde ayrıcalıklı bir yeri hak etmişlerdir. (Berk, 1958). (Şekil 2. 21Şekil 2. 22Şekil 2. 23).

Konya Nakipoğulları evi, tarım toplumunda evin geldiği ileri aşamayı yansıtır;

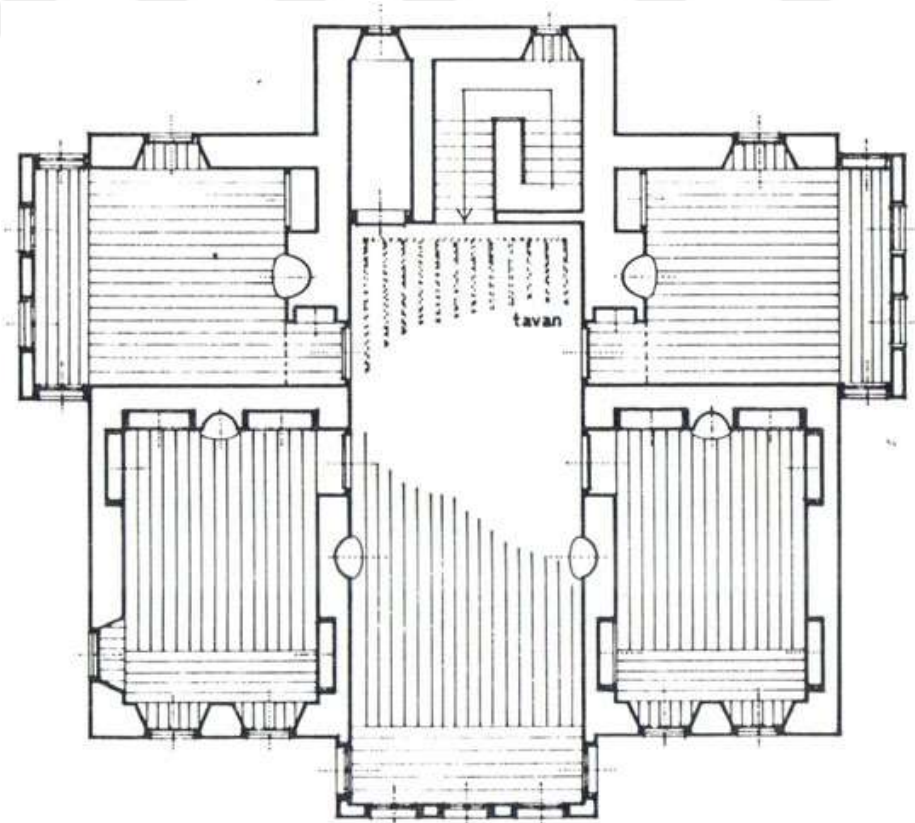
İşlevsel açıdan; büyük aileyi barındıran fakat onlara sistem içinde küçük özgürlük anaları açan bir düzeye ulaşmıştır. Mutfak, kiler ve yemek odası işlevini bodrum kat üstlenirken, bahçe ve avlu (hayat) bağlantısının doğrudan kurulması dikkat çeker. Sadece barınma değil, aynı zamanda bir üretim mekânı haline gelen ev, bahçe içinde hayvancılık, sebze ve meyvecilik gibi faaliyetlerin sürdürüldüğü, bu sayede de atıl kalması beklenen kadın ve çocuk işgücünün aile ekonomisine katkı sağladığı bir alanın açıldığı görülür. Hayatta çardağın altında ve hemen mutfak çıkışında yer alan tandır (kimi örneklerde bodrumda veya bahçede kapalı mekân içinde "tandır evi olarak ayrıca bir piyes vardır) evin ekmek ihtiyacını da kadının karşıladığı bir üretim alanına dönüştürür evi. Zemin katı genellikle birinci kuşak için yatma ve bütün aile için ortak yaşama (oturma) alanıdır. Birinci katı ise ikinci ve üçüncü kuşağın (çocuklar ve torunlar) yatma ve orta sofa olarak da yaşama mekânıdır. Böylece aile içinde kısmi özgürlük ve ayrışma alanları tanımlanmıştır.

Şekil 2. 21. Birinci dalga (tarım) toplumunda kalıcı konut-iç mekânı(Berk, 1958).

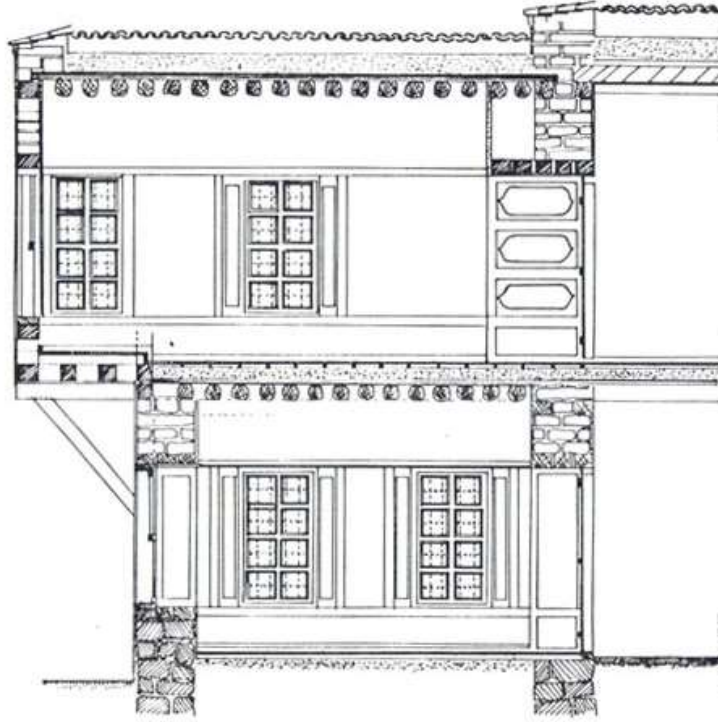

Şekil 2. 22. . Konya. Nakipoğulları evi. Orta sofalı ev, zemin kat planı (Berk, 1958).

Şekil 2. 23. Konya. Nakipoğulları evi. Orta sofalı ev, 1. kat planı (Berk, 1958).

Yapı teknolojisi olarak; taş, ahşap, kerpiç ve camın farklı biçimlerde ve işlenmişlik seviyelerinde kullanıldığı, tarımsal toplum aşamasının ileri teknolojisini buluruz. (Şekil 2. 24).

Şekil 2. 24. Nakipoğulları evinden kesit(Berk, 1958).

Sosyolojik olarak: Ev kadının dışarıda çalışma hayatına katılamadığı ve toplumsal algıda kadın açısından "mahrem" olgusunun güçlü bir biçimde hissedildiği bir dini anlayış, evi kadının bütün gününü geçirebileceği zenginliklere sahip, "tadına has" ve özgün bir yapı konumuna getirmiştir. Dışarıya (sokağa) hakim fakat dışarının içeriye nüfuz etmesine imkân vermeyen cumbalar, karşılıklı sohbet edilebilecek kadar birbirine yaklaşan "komşu evler", gün boyu birkaç komşunun birlikte vakit geçirebildikleri, kapı önü meydancıkları veya çeşme başı, çınar altı taşlıkları, kadının sosyolojik ve moral ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik, spontane gelişen mekânsal ürünler olarak karşımıza çıkar. Benzer şekilde, konut içi süslemeler, bezemeler, kadının ömrünün büyük bölümünü geçirdiği iç mekânda, "yaşanabilir" çeşitlilik ve zenginlik arayışları olarak ta yorumlanır.

İç mekânda uzmanlaşma alanları; Ekonomik olarak dönemin varlıklı ve "eşraf" olarak tanımlayabileceğimiz ailesi, bütüncül bir bakışla, tarım aşamasında yaşayan bir toplumun, konut iç mekânında geldiği noktayı da ifade etmektedir. gerek malzeme seçiminde, gerekse cephe elemanlarında dış cephede gözlemlenen sadelik,

(Şekil 2. 25) iç mekânda hem işlevsel gereklilikler hem de estetik kaygıları ile, çeşitlenir, zenginleşir.

Şekil 2. 25. Nakipoğulları evi dış cepheleri (Berk, 1958).

Binanın dış cephesi sade bir tarzda, kısıtlı çamur ile sıvanmıştır. Doğal malzeme, (ahşap, taş, sazlık, toprak,) yapının gerek taşıyıcı gerekse dekoratif elemanlarında kullanılan başlıca malzemedir. Bu yapının dış görünüşünde sadelik içinde bir uyum ve etkinlik sağlamaktadır.

İç mekânda ise, çiçeklikler (ağzıaçık), aynalıklar, dolaplar ve yüklükler, odaların dolaplardan geride kalan üç duvarını da dolaşan yükseltilmiş raflar, dış kafeslerle tamamlanmış sedirli cumbalar, bir yandan yaşam için gerekli işlevlere karşılık verirlerken, bir taraftan da evin içine estetik değerler katan detaylar olarak karşımıza çıkarlar.

Ev ve iş yaşamını bir arada barındırması ilk konut yapılarının günümüz konutlarından farkını koyan en önemli özelliklerden biridir. İhtiyaca yönelik olarak gelişen konut yapılarında bu birliktelik, konut içerisinde ailenin kullanımına yönelik odaların yanı sıra atölye, ticarethane ve depo gibi yapıların da olmasına neden olmuştur. Ailenin kullanım alanındaki yerler ise hem ev sakinlerinin hem de iş sahibi ve çalışanlarının aynı anda yemesi, içmesi, çalışması ve uyuması için tasarlanmıştır. Bu durum, evin yapısının ailenin ihtiyacına yönelik olarak sürekli değişen dinamik bir yapıda olmasını sağlamıştır (Soygeniş, 1995).

2.1.4. Endüstri Devrimi ve Konut

Avrupa, Kuzey Amerika ve dünyanın diğer birçok yerinde sadece birkaç asır içinde yaşam tarzını kökünden değiştirmiş olan İkinci Dalga yayılmaya devam ediyor ve bugüne kadar temelde tarım toplumu olarak kalmış birçok ülke, çelik fabrikaları, otomobil fabrikaları tekstil fabrikaları, demiryolları ve gıda işleme tesisleri kurmak için birbirleriyle yarışıyor. Endüstrileşmenin ivmesi hala hissediliyor.

İkinci dalga henüz gücünü tüketmedi. Ama daha bu süreç devam ederken, başka, daha önemli ve şiddetli başka bir dalga başladı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra endüstrileşme dalgası iyice yükselirken, pek anlaşılmamış olan üçüncü dalga, dokunduğu her şeyi değiştirerek dünyaya yayılmaya başladı. Dolayısıyla, birçok ülke, birbirinden oldukça farklı yapıda, hepsi farklı hızlarda ve farklı güçlerle hareket eden üç değişim dalgasının etkisini aynı anda hissediyor. Üçüncü büyük ve toplumsal devrim mikro elektronik ve bilgisayar teknolojilerindeki hızlı gelişimle başlamış, tasarımın, matematiksel tabanlı analiz yeteneğini arttıran bilgisayar ortamına taşınmasıyla mimaride de yeni bir içerik ve biçimleme anlayışını beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra temel bilimlerin alt dallarında yapılan araştırmalar da farklı bağlamlarda mimariyi etkilemekte, elektronik ve bilgisayar teknolojisi ortak paydasında buluşan çeşitli mimari eğilimler mimarlık gündemini işgal etmektedir (Şekil 2. 26, Şekil 2. 27).

Şekil 2. 26. Yeni Salvador Dalí Müzesi St. Petersburg, Florida. HOK Mimarlık.

Şekil 2. 27. Guggenheim Abu Dhabi Müzesi. Frank Gehry.

Bu iki çalışma sistemi arasındaki çatışma, yeni çalışma tarzlarının doğmasına neden oldu. İşler giderek artan bir şekilde ofislere ve fabrikalara aktarıldı. Kırsal bölgelerde yaşayan insanların sayısı azalmaya, büyük kitleler şehirlere göç etmeye başladı. Milyonlarca insan, yüksek bağımlılık ilişkileriyle muazzam bir ağ oluşturdular (Şekil 2. 28).

Şekil 2. 28. Köy meraları ve küçük tarım toprakları çitlerle çevrilip kapatılıyor. Tarım toprakları özel mülk haline geliyor. İmarlı arsa talebini karşılamaya elverişli mülkiyet yapısı ortaya çıkıyor. (Alkan, 1990).

İkinci Dalga, Birinci Dalga'nın eski, çağdışı çalışma tarzlarını ezdi. Ne var ki bu yüksek karşılıklı bağımlılık olgusu, kendi yağında kavrulma felsefesini asla tamamen yok edemedi. Toplumun çok önemli bir yerinde, eski çalışma tarzı evlerde hala varlığını sürdürüyordu.

Ev hala belli bir merkezden bağımsız, biyolojik üretimde toplum üyesi yetiştirmekten ve kültürü kuşaktan kuşağa aktarmaktan sorumlu bir birimdi. (Toffler, 2008, 56-57-

58) İkinci Dalga, Birinci Dalga toplumlarında yayılmaya başladığında, aileler değişimin etkilerini hissetmeye başladı. Her evde dalgaların etkisi çatışmalar, aile reisinin kontrol otoritesi çocuklar ve ebeveynler arasında değişen roller, yeni mülkiyet kavramları gibi şekillerde kendini ifade ediyordu. Ekonomik üretim tarladan fabrikaya kayarken, aile artık bir birim olarak birlikte çalışmıyordu.

İşçileri fabrika işleri için özgür bırakmak adına, ailenin fonksiyonları yeni ve uzmanlaşmış kurumlara aktarıldı, artık çocukların eğitiminden aileler değil, okullar sorumluydu. Yaşlıların bakımı, yoksullar evine, yaşlılar yurduna veya benzeri kurumlara bırakılıyordu. Hepsinden öte, yeni toplum hareketlilik gerektiriyordu. İşleri bir bölgeden diğerine takip edecek işçilere ihtiyaç vardı . Sözde çekirdek aile – baba, anne ve birkaç çocuk dışında yük durumundaki akrabalarından kurtulmuş olarak – kapitalist ya da sosyalist tüm endüstri toplumlarında standart, sosyal açıdan onaylanan, ‘modern’ model halini aldılar. Hatta atalara bağlılık geleneğinin yaşlılara özel bir önem kazandırdığı Japonya’da bile, geniş, çok kuşaklı aile yapısı parçalanmaya, dağılmaya başladı. Kısacası, çekirdek aile tüm İkinci Dalga toplumlarının tanımlayıcı bir özelliği olarak kendini gösterdi; tıpkı fosil yakıtları, demir-çelik fabrikaları veya mağaza zincirleri gibi (Toffler, 2008: 37-38). Düz çizgilerin ve doksan derecelik açılardan birleşmesi, sadece toprakta ve şehir sokaklarında değil, çoğu erkek ve kadının paylaştığı alanlarda da kendini gösteriyordu; yani yatak odalarında. Endüstriyel çağ mimarisinde kıvrımlı duvarları ve dik olmayan açılar pek sık göremezsiniz. Düzgün dikdörtgen odalar, düzensiz açılarla yapılmış odaların yerini almıştır. Gökdelenler, bu çizgileri yukarı doğru uzattı.

Özetle alan kavramı da zaman içinde olduğu gibi doğrusal bir şekle girdi. Komünist veya kapitalist, batılı veya doğulu olsun, tüm endüstri toplumlarında mimari alanların uzmanlaştırılması, detaylı haritalar, kesin ve tutarlı ölçü birimlerinin kullanılması ve hepsinden öte, doğrusallık, kültürün özelliklerinden biri oldu (Toffler, 2008: 140). İkinci Dalga uygarlığı gezegene yavaşça yayılırken, bağlantıya girdiği her şeyi değiştirirken, beraberinde ticaretten veya teknolojiden fazlasını götürüyordu. birinci dalga uygarlığıyla çarpışan ikinci dalga uygarlığı, milyonlarca insan için yeni bir gerçeklik, yeni bir düşünce ve yeni bir yaşam tarzı anlamına geliyordu.

İkinci dalga'nın beraberinde getireceği daha ileri teknoloji, daha büyük şehirler, daha hızlı ulaşım, kitlesel eğitim gibi değişikliklerin biçimlerini ve tarzlarını görece tutarlı bir şekilde tahmin edebiliyordu (Toffler, 2008: 22-23). Şimdi üçüncü dalga kendi sırasını kullanırken ve tüm gezegende güçlü bir değişim çığı yaratırken, bu çığın altında ezilen şey, kurumlarıyla, teknolojileriyle ve kültürüyle bütün bir uygarlıktır. Endüstrileşmenin son ve geri dönüşü olmayan krizini yaşıyoruz. Endüstri çağı tarih olurken, yeni bir çağ başlıyor. (Toffler, 2008: 147-148)

19. yy başlarında yaşanan Endüstri Devrimi konut tasarımları ve konutlaşma açısından bir kırılma noktası olarak görülmektedir. Endüstri Devrimi dünya çapında toplumları zeminden sarsan ve büyük değişimlere yol açan bir hareket olmuştur. Tarıma ve insan gücüne dayalı olan toplumun makine gücüne dayanır hale gelmesi, tarımsal yaşamın önemli ölçüde azalmasına ve kentleşmenin hızla artmasına neden olmuştur (Benevelo, 1804; Günay, 2002). Bunun sonucunda köyden kente göç eden insan sayısındaki artış, gecekondulaşmanın başlangıcı sayılabilir (Roberts, 2012). Buharlı trenlerin faaliyete geçerek şehir içi ve şehirlerarası ulaşımı daha kolay hale getirmesi, daha geniş alanlarda yerleşim yerleri kurulmasına imkân vermiştir (National History Museum of Latvia, 2019). Tüm bu gelişmeler ışığında insanlar ev ve iş yaşamlarını tamamen birbirinden ayırarak iş yerlerini gerekli hammaddenin bulunduğu yerlere taşımışlardır. Örneğin, tekstil ile uğraşan bireyler evde dokumacılık yerine su kaynaklarından yararlanabilecekleri bölgelere iş yerlerini taşımışlar ve böylece konutları yalnızca yaşam olarak kullanmaya başlamışlardır (Saygıcı, 2004). Bunun yanı sıra hammaddeye ulaşımın kolaylaşması, konutların yalnızca çevrede bulunabilen değil, istenilen malzemeler ile yapımını sağlamıştır (Walliman, 2012). Bu sayede çok daha farklı şekillerde konutlaşmanın yolu açılmıştır.

Konutlarda iş yaşamının ev yaşamından ayrılması, evin ve işin sorumlulukları anlamında da bir ayrışmaya neden olmuştur. Özellikle, uzun yıllardır süregelen ataerkil kültürlerin getirişiyle iş erkeğin alanı olarak görülürken ev de kadınların alanı olarak görülmektedir. Bu durum konut yapısının, kadının görevleri olan çocuk ve yaşlı bakımı ile temizlik ve yemek görevlerini yerine getirebileceği bir alan yapısına bürünmesine neden olmuştur (Tekeli, 1996; Eroğlu, 2000).

Endüstri devrimi ile konut iç mekânlarında oluşan en önemli yeniliklerden biri ise ev içerisinde tuvalet ve banyo alanlarının oluşturulmasıdır. 19. yy'ın başlarında hızlı şehirleşme, alt yapı yetersizliğini beraberinde getirmiştir (Günay, 2002). Bu durum, şehirlerdeki sağlık koşullarının giderek kötüye gitmesine ve sonuç olarak kolera, tüberküloz gibi hastalıklardan çocuklar başta olmak üzere milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Summers, 2016). Buna bir çözüm getirmek amacıyla konut mimarisinde kişiye veya aileye özel mutfak, tuvalet ve banyo alanlarının oluşturulması yoluna gidilmiş ve şehirlerin alt yapıları evlere ıslak alanlarda kullanılmak üzere temiz su sağlamak amacıyla geliştirilmiştir (NHBC Foundation, 2015).

Endüstri devriminin bir diğer toplumsal etkisi de proleterya adı verilen işçi sınıfının ortaya çıkmasıdır (Hobsbawm, 1975). İşçi sınıfı ile toplumdaki sınıfsal katmanlaşma artmış ve bireylerin gerek ekonomik düzeyleri gerekse kalifikasyonları açısından statü ve alım gücü farklılıkları artmıştır. Bunun sonucunda konut kalitelerinde (Soygeniş, 1995) ve taleplerinde farklılaşmalar olurken, şehirdeki işçi sayısının artışı konut ihtiyacını artırmış ve sonuç olarak konut sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır (Tekeli, 1996).

Tüm bu toplumsal değişimler mimarideki konut anlayışını da etkileyerek farklı konutlaşma örneklerine sahne olmuştur. Bu farklılaşma sonuç olarak konut içi mekân tasarımlarına da yansımıştır. Endüstri devriminin etkilerinin ilk ortaya çıktığı 1800'lerin sonlarına gelindiğinde bahçe-şehir adı verilen bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bu anlayış, doğal öğeleri içinde barındırarak onları bir set gibi kullanmakta ve bu seti asıl şehir bölgesi ile ondan beslenen ve kontrollü büyüme gösteren bahçe-şehir yapılarını birbirinden ayırıcı bir öğe olarak değerlendirmeyi önermektedir (Bilgin, 1997). Bu sayede şehir ve köy arasında geçişli bir yapı oluşturularak, katmanlar arası geçiş farklarının azaltılması ve oluşan konut sorununa çözüm getirmesi hedeflenmiştir. Ancak, ilerleyen süreç içerisinde bahçe-şehir anlayışının şehirlerin büyümesini kontrolsüz bir şekilde hızlandırması (Bilgin, 1998) ve buna ek olarak fabrikaların giderek şehir çevrelerinde artış göstermesi ile doğal alanın tahrip edilmesi (National History Museum of Latvia, 2019) bu anlayışı elverişsiz kılmıştır. Bu durum, 1900'lere gelindiğinde daha kontrollü şehir yapıları kurmayı hedefleyen kapalı sistem anlayışının benimsenmesine ön ayak olmuştur. Bu anlayışta, geniş

alanlara yapılan konutların yerini bloklar ve sıra evler ile bitişik nizamlı ve daha çok katlı konutlar almıştır (Bilgin, 1998).

2.1.5. Üçüncü Dalga ve Konut

Bahçe-şehir konseptine uygun konutlar, yaşam alanı için daha geniş yerler sunduğundan konutlardaki iç mekân tasarımları da buna uygun olarak şekillenmiştir. Örneğin, 19. yy ortalarında sosyo-ekonomik statüsü yüksek ailelerin evlerinde yemek odasının oturma odası ve mutfaktan ayrı olduğu, mutfak ve banyo gibi alanlara da önemli ölçüde yer ayrıldığı görülmektedir. (NHBC Foundation, 2015). Ancak, bunun tam tersine, işçi kesimin yaşadığı gecekonduların genel olarak bir veya iki odalı daha dar alanlarda kurulu bir yapı sergilediği görülmektedir.

20. yy'la gelindiğinde ise gerek elektrik, gaz, su gibi altyapıların gelişmesi ile ev yaşamını rahatlatan kişisel ev donatılarının tasarımı; gerekse buzdolabı, çamaşır makinesi gibi elektrikli ev aletleri ve makinaları kullanıcıların konut ile olan ilişkisinde gelişim sağlamıştır. Konut, bireylerin dışarıdaki yaşamdan kendilerini soyutlayarak, konfor ve mahremiyet aradıkları bir mekân haline gelmiştir. Bu durum beraberinde, kullanıcının konutu kendi kişisel alanı haline getirerek ona yönelik taleplerinde artışa neden olmuştur (Saygıcı, 2004). Bu dönemde ev içi servis mekânlarının çeşitlendiği görülmektedir (Bilgin, 1998). Bu dönemde çalışan aile yapısına yönelik tasarımların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu nedenle, kullanıcıların önem verdikleri başlıca özelliğin ise pratiklik olduğu ve ev iç mekân tasarımının da buna talebe karşılık vermeye yönelik olduğu gözlemlenmiştir (Eroğlu, 2000).

Yeni bir üretim sistemine doğru ilerlerken bu oluşumun içinde öylesine soluk kesici bir toplumsal değişim gizli ki çoğumuz bunun anlamını çözmekten geri duruyoruz; oysa evlerimizde bile değişimi yaratmak üzereyiz. Sadece küçük çalışma birimlerini teşvik etmek, üretimin merkezilikten ve şehirlerden uzaklaştırılmasına olanak tanımak, çalışmanın doğasını değiştirmek bir yana, milyonlarca kişi işini İkinci Dalga'nın yarattığı ofislerden, fabrikalardan alıp ilk ortaya çıktığı yere, yani eve getirebilir. Böyle bir şey olduğu takdirde, aileden okula, şirketlerden bütün büyük organizasyonlara kadar her yerde bir değişim gerçekleşir. Üç asır önce tarlasını ekip

biçen çiftçileri gören biri, tarlaların boşalacağına, kalabalıkların hayatlarını sürdürmek için fabrikalara doluşacağına inanması mümkün değildi. Aynı şekilde, o devasa fabrikaların, gökdelen iş merkezlerinin daha ömrümüz süresinde boşalacağına, sadece depo olarak kullanılmaya başlayacağına ya da ev haline getirileceğine inanmak zor. Ama yeni üretim şekli bunu mümkün hale getiriyor. Bu endüstri, elektronik temele dayandırılmış evi toplumun merkezi haline getirecek, elektronik evler ortaya çıkacaktır (Toffler, 2008, 247).

Elektronik ev, İkinci Dalga ve Üçüncü Dalga arasındaki asıl kavga'nın sadece bir bölümüdür ve sadece yeni teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde yararlanmaya hevesli teknoloji taraftarlarını ve şirketleri değil daha bir çok farklı gücü bir araya getirecektir; çevrecileri, yeni bir yaşam tarzı isteyen reformcu işçi sendikalarını, muhafazakar kiliseleri, en radikal kadın hakları savunucularını, politik grupları... Bütün bu kesimler, aileye yeni ve daha tatminkar bir gelecek sağlama mücadelesinde birleşebilir. Elektronik ev, Üçüncü Dalgayı savunan güçleri bir araya toplayan odak noktası olabilir (Toffler, 2008, 258). Bütün bu gelişmeleri birbirinden bağımsız olarak görmek yerine, bir alandaki teknolojik veya bilimsel gelişmelerin diğer alanlardaki gelişmeleri hızlandıracak şekilde birbirlerine bağlı olduklarını düşünürsek, İkinci Dalga 'nın tabanını oluşturan teknolojiden çok uzaklaştığımızı kolayca görebiliriz. Gerçek şu ki tamamen yeni bir enerji sistemine ve teknoloji tabanına doğru hızla yaklaşıyoruz. Yine de, moleküler biyoloji laboratuvarlarımızda uğultusunu duyduğumuz teknik depremin yanında, yukarıda verdiğimiz örnekler devede kulaktır. Biyoloji endüstrisi, geleceğin ekonomisinde dördüncü endüstri kolunu oluşturacak ve belki de, bunun etkisi hepsininkinden daha fazla olacak. (Toffler, 2008, 184-185)

Toffler'n öngördüğü gibi 20. yy'ın sonuna gelindiğinde ve 21. yy'a geçiş evresinde konutlarda kişisel yaşam ve iş yaşamının tekrar bir arada telaffuz edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu durum günümüzde ev-ofis (home-office) kavramını ortaya çıkarmıştır. Ev-ofis sistemlerinin tercih edilmesinin en önemli nedeni kullanıcıların zamandan tasarrufa verdikleri önem iken; aynı zamanda, bu tarz konutlar çağın bir getirisi olması nedeniyle modern konut tipleri olarak da görülmektedir. Bu konutlarda çalışma alanları kısıtlı bir bölge ile sınırlandırılmış iken ev bölümü daha geniş kullanım alanına sahiptir. Bununla birlikte ev-ofisin hala

iş yaşamının bir uzantısı olarak görüldüğü ve kullanıcılar tarafından bu işlevsellikte kullanıldığı gözlemlenmektedir (Riley, 1999). Çalışmanın inceleme bölümünde bu isteklerin iç mekâna etkisi değerlendirilecektir.

2.2. İçsel Değişim

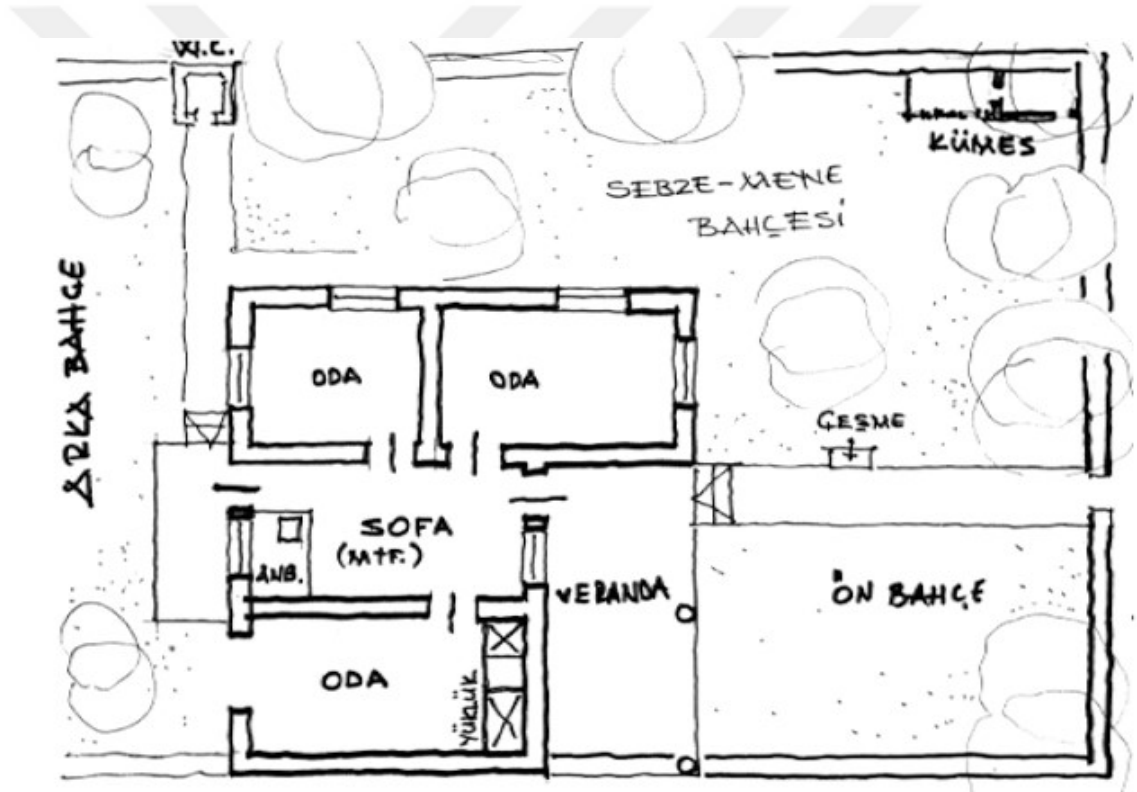
Türkiye’de konut sorunu, özellikle kente göçün ivme kazanmasıyla başlar. Bu tarihten önce konut sunum biçimlerinde değişimler gerçekleşmeye başlar ve bölgesel olarak konut ihtiyacına bağlı bazı sorunlar görülür. 1950’li yıllara kadar olan dönemde kısa vadeli ve devlet eliyle çözülmeye çalışılan konut sorunu, Ankara’nın başkent olması, Avrupa’da savaştan kaçan yabancıların ülkemize sığınması, 1930’larda devlet eliyle sanayileşme politikası izlenmesi ve bu çerçevede fabrika çevrelerine işçi konutlarının kurulması olarak gösterilir (Tekeli, 2012).

Sanayileşme sonucu modernleşen bütün kentlerde ortaya çıkan apartmanlaşmanın bağlı olduğu iki önemli parametre vardır: ani gelişen nüfus yoğunlaşması ve spekülasyon. Arsalar yerleri dolayısıyla ekonomik değer kazanmaktadırlar. Bu iki parametre bir araya geldiğinde kültür, inanç ve yapılagelen alışkanlıklar ne olursa olsun apartmanlaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. İlerleyen süreçte toprağın bir ekonomik değer olarak yer değiştirmeye başlaması ve kentlerde nüfusun yoğunlaşmasıyla beraber, 1950’lerden sonra apartmanlaşma süreci hızlı bir ivme kazanır (Bilgin, 1992).

Türkiye’de 1950 sonrasında başlayan dışa açılma ve hız kazanan sanayileşme hareketleri sonucu başlayan kırdan kente göç olgusu, toplumsal değişimle birlikte, mekânsal gelişimin ve değişimi de takip etme imkânını vermektedir. Batıdan yaklaşık 200 yıl gecikme ile gelen bu değişim sürecinde, önümüzde yaşanmış "Batı örneği" olmasına rağmen, hazırlıksız yakalandığımız ve yaşanmış olumsuzlukları tekrar deneyimleyerek, büyük enerji ve zaman kaybettiğimiz gerçektir. Sürecin sosyal yapı-mekân etkileşimini anlamlandırabilmek amacıyla, aşağıda kırdan kente göç eden bir ailenin yaklaşık 30 yıllık bir süreçte yaşadığı sosyolojik ve mekânsal değişim özetlenmiştir.

A2.2.1. Arafta Bir Aile

Konya, Bozkır İlçesi, Ahırlı Köyü'nden Konya'ya göç eden dar gelirlili, dört çocuklu bir ailenin yerel malzemeyi kullanarak ve kendi imkânları ile yaptığı ilk ev, bir yandan ahır, samanlığı, kümesi ile, göç ettiği tarımsal alanın alışkanlıklarını ve üretim araçlarını yansıtırken, diğer taraftan da, Nakipoğulları örneğinde olduğu gibi, yerleşik hayatın "eşraf evi" olarak bilinen bir "konak" ile taşıdığı plan ve detay kullanımı benzerlikleri anlamlıdır. (Şekil 2. 29).

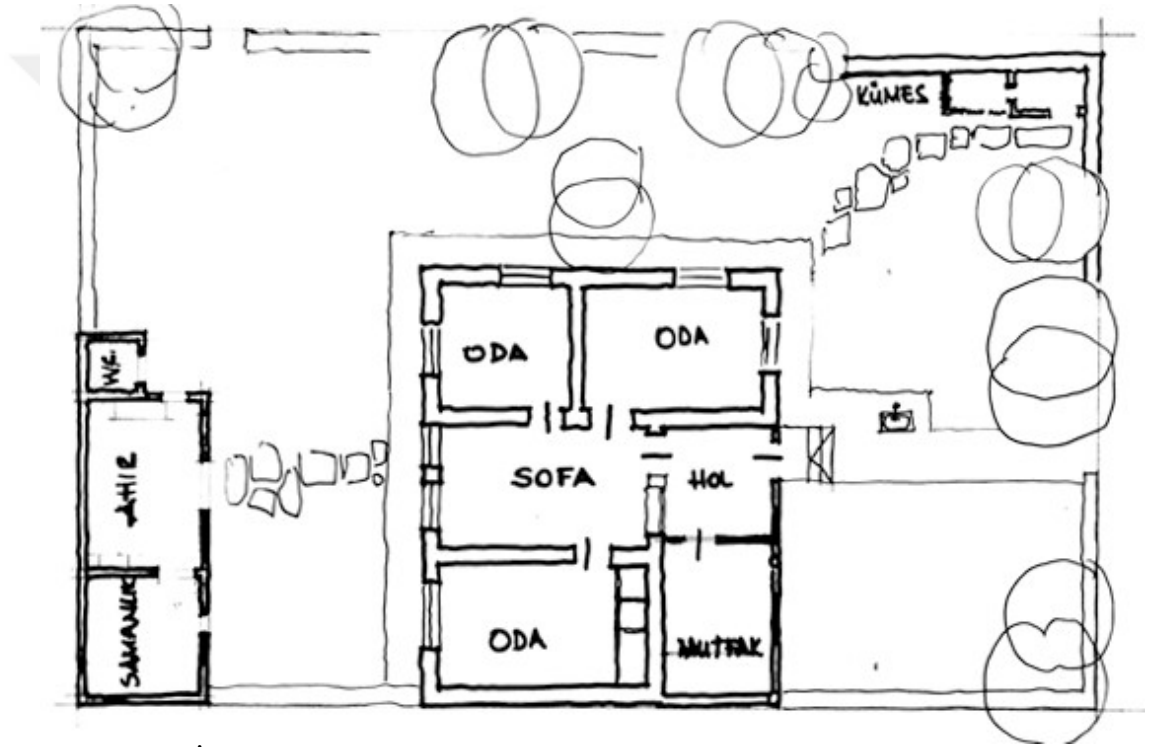

Şekil 2. 29. 1950'li yıllarda kırsaldan göçen bir aile için yapılan "orta sofalı ev" planı Rölöve, Prof. Dr. Ahmet Alkan.

Orta sofaya açılan dört odaya karşılık, bu tarımsal ailenin evinde üç oda, veranda ile bahçede yer alan mutfak ve tuvaleti, yatak odası içinde banyo işlevini de üstlenmiş olan yüklükleri, klasik Türk Evi kullanımının, benzer uygulamaları olarak karşımıza çıkar. Bu birbirinden kopuk iki farklı kültüre maruz kalan ailenin farklı zaman ve yerlerde yaptığı konutlar, ait oldukları birinci dalğanın mekânsal yansımalarından başka bir şey değildir. Ailenin sosyo-ekonomik yapısı ve eğitim düzeyi değiştikçe,

30 yıl gibi kısa bir süre içinde, konut anlayışı ve iç mekân kullanım talepleri de önemli ölçüde değişecektir (Şekil 2. 31, Şekil 2. 32)

Başlangıç için üç oda ve hem depo (ambar) hem de mutfak görevini üstlenen, arka ve ön bahçeye açılan orta sofadan ibaret ev, iki çocuğu ile göç eden küçük aileye yeterken, ailenin köyde kalan iki çocukları ve babaannenin de gelmesinden sonra, yetersiz kalmıştır. Kapatılan verandanın bir bölümü daha düzenli bir mutfak haline gelirken, önünde kalan alan da giriş holü olarak evin hem daha ekonomik ve etkin ısınmasını hem de verandada, kalan ayakkabılar için korunaklı bir mekân elde edilmesini sağlamıştır (Şekil 2. 30).

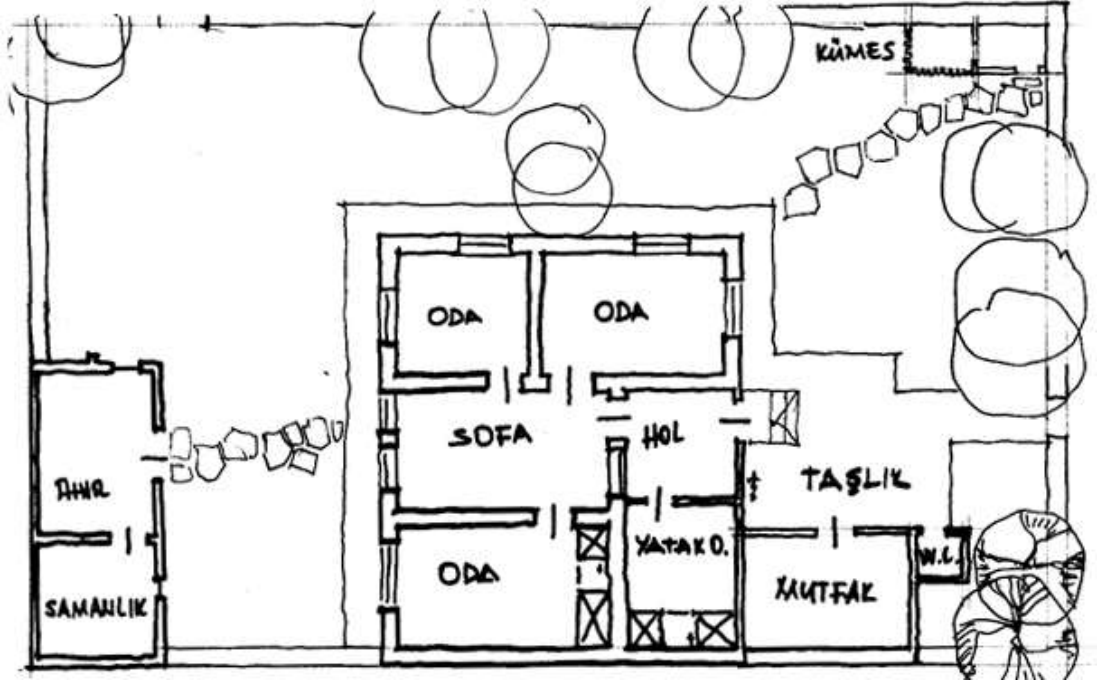

Şekil 2. 30. İlavelerle büyüyen aileye uygun olarak ev de büyüyor.

Rölöve, Prof. Dr. Ahmet Alkan.

Bu plan şeması artık, klasik “orta sofalı ev” şemasına gelmiş gözükmektedir. Nakipoğulları konağının kat merdivenini kaldırıp, sofayı oturma mekânı olarak düzenlersek, bu kırsal kökenli ailenin kendi imkânları ile yaptığı ev ile aynı plan şemasının ortaya çıktığı görülecektir. Hatta yatak odalarında kullanılan yüklükler benzer noktalarda, benzer işlevleri üstlenmiştir. Şüphesiz, malzeme ve teknoloji farklılıkları, ekonomik farklılıklarla benzerlik gösterir.

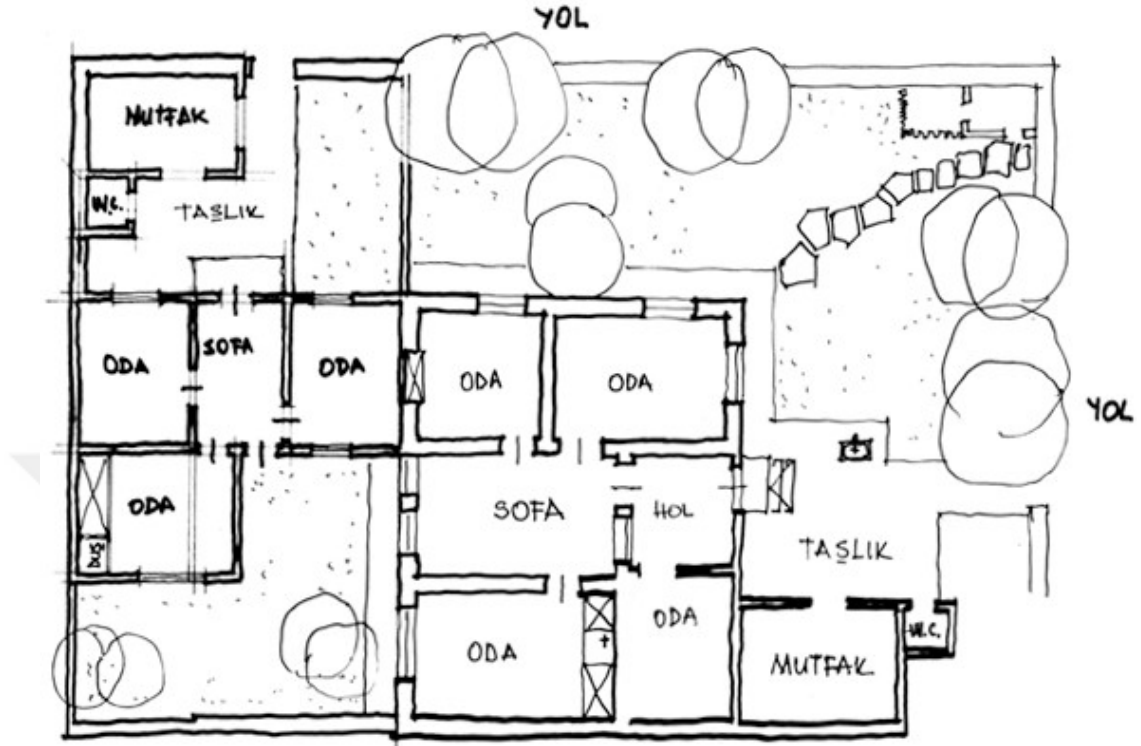
Nakipoğulları konağında, iki katlı (bodrum ile üç katlı tipler olarak gelişmiştir ve bodrum kat mutfak ile birlikte bütün müştemilatın çözümlendiği kattır), büyük aile düzeninin ihtiyaçlarının karşılandığı ileri örneklere ulaşan tarım dönemi evidir. Giriş katında genelde oturma odası ve birinci kuşağın (Dede-nine, hala, dayı vb.) misafir yatak odaları vardır. Birinci kat ise “gelinlere” tahsis edilmiştir, üçüncü kuşak torunlar ile beraber.

Şekil 2. 31. . Büyük aile kentte toplanıyor ve ihtiyaç arttıkça eklemeler de artıyor. Ana mekân tipik bir “orta sofalı ev haline gelirken, kendine özgü ev ekonomisini de üretiyor. (tek sobayla ısınma, süt, yağ, yoğurt, peynir, yumurta, sebze-meyve üretimi vb.) Rölöve, Prof. Dr. Ahmet Alkan.

Araf'taki ailenin ise, ekonomik imkânları böylesi bir yapılanma için yeterli değildir. Onun için her şey aynı düzlemde ve olabildiğince ekonomik olarak çözülmek zorundadır. Fakat kat planı ve kullanım alanları olarak, bu iki farklı sosyo-ekonomik ve kültürel sınıfa ait konutlar arasındaki benzerlikler, dikkat çekici seviyededir. Bunun altında yatan temel faktör, anlayış olarak, ev-aile düzleminde insanların aynı toplumsal kodlara sahip olmalarıdır. Yani, toplumsal gelişme aşamasında, her iki ailenin de aynı aşamada tarım toplumu aşamasında bulunmaları yatmaktadır. Her ne kadar, kırdan göç eden aile esas itibarıyla hayatını, büyük bir endüstriyel kurumdan temin ettiği gelirle sürdürse de, henüz sanayi devrimi ve onun gerektirdiği ev-aile düzenine karşı direnmeye devam etmektedir. Birinci dalga toplumsal değerlerini ve mekânsal oluşumlarını savunmak ve sahiplenmek, aile, özellikle de birinci kuşak

için, kutsallarına sahip çıkmakla eşdeğerdedir. Ancak başlayan büyük değişime direnme şansları da yoktur.

Şekil 2. 32. Yeni çekirdek aile için yeni ev. Artık ahır yok. İkinci Dalga aile kendi içinde dönüşümü kesin olarak başlatıyor. Rölöve, Prof. Dr. Ahmet Alkan.

Şekil 2. 33. Yeni ve sürekli yenilenen evlerinde birinci, ikinci ve üçüncü kuşak.

Değişim taş yapılı, kıtıklı çamur sıvalı, düz damlı evin çatısının yapılmasıyla başlar. Damı akmayan bir evin konforu ile tanışmaktır. Aynı zamanda daha kolay ısınan. Ama asıl değişim, tipik ikinci dalga insanı olarak yetişen çocuklardır. Yeni bir eğitim, yeni hayaller ve yeni bir dünyanın, yaşam biçiminin habercisidir bu kuşak. Tarım toplumunun içine doğmuş, sanayi toplumunda yetişip yaşamış, aynı zamanda

üçüncü dalga ile de tanışacak ve hatta bu büyük devrime karşı ikinci dalga değerlerini ümitsizce savunacak kuşaktır bu. Bir bölümü yenilgisini kabul edemeden ömrünü tamamlasa da...

Giyim tarzı, değerleri ve davranış biçimleri ile yaşadığı tarım toplumunu kente taşımaya çalışan birinci kuşak ile kentli değerlere entegre olmaya yönelik eğitilmiş torunlar. Dünyayı yaklaşık iki yüz yıldan bu yana etkileyen sanayi devriminin geç yansımalarını kentin varoşuna taşıyan aktörler olarak önemli bir rol üstlendiklerinin farkında değiller. Ama artık hiçbir şey eskisi gibi değil. Hissediyor ve baştutmeye çalışıyorlar. Şiddetli kuşak çatışmasına rağmen...

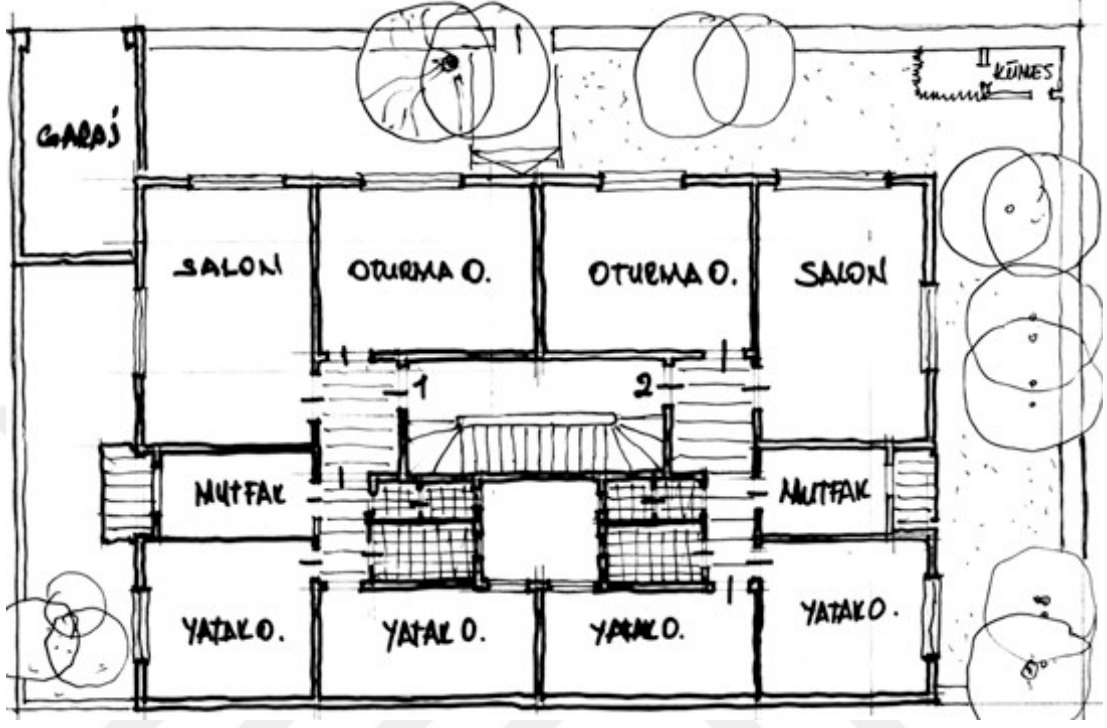
Nitekim kısa zaman sonra ailede ikinci erkek çocuğun evlenmesi ile, geleneğe uygun olarak büyük çocuğun evden ayrılmasına izin verilir. Fakat bu izin, yan bahçeye yapılacak ilave konuta taşınacak kadardır. Üst katta bir oda verilemiyorsa yan tarafa eklenir. Bu aynı zamanda, geldikleri kırsal yerleşmede devam eden, "imece ile ev yapma" geleneğinin şehre taşınmasıdır. Doğal olarak bu yapılanmanın belirleyicisi, ekonomidir. Bu aslında yaklaşan ikinci dalganın ailede kendisini hissettirmeye başlayan ayak sesleridir aynı zamanda. Ama Birinci Dalga'nın değerlerine yaslanan aile, bunun farkında değildir henüz. Sıkı sıkıya bağlı bulunduğu kendi döneminin değerlerini yaşatma kavgasını veren anne-babaya karşı, eğitim seviyesini ve uzmanlaşmasını her yeni yetişen çocukla birlikte bir üst düzeye taşıyan ikinci kuşak yeni değişim aşamasının temsilcileri olarak, bilinçli olmasa da evdeki yerlerini almışlardır ve hızla yaşayış biçimleri ile değişimi gerçekleştirmektedirler. Araftaki aile, sanayi toplumunun çekirdek ailesine dönüşmeye başlamıştır. Bunun doğal sonucu, evin yıkılıp yeniden yapılmasıdır. Bu yeni yapılanmanın başlangıcında iki temel yaklaşım çatışır;

Anne, imar durumun izinin verdiği dört daire yapılmasını beş kardeşten üçünün kendileri ile beraber bu dairelerde oturmasını, kalanların da maddi olarak desteklenmesini,

Baba, sınırlı imkânların zorlanmadan iki daire yapılmasını, "en küçük oğul baba evinde oturur" töresini, yeni duruma uyarlayarak, devam ettirmeyi amaçlar.

Her ne kadar ataerkil kurguda olsa da geleneksel tarım toplumlarında (özellikle de Türk toplumunda) hep olduğu gibi, annenin tezi kabul edilir. Bütün imkânlar

zorlanarak, taş bina ile sonradan eklenen biriket bina yıkılıp, yerine iki katlı iki koşulu, 2+1 ve 3+1 dört daireseli yeni bina yapılır (Şekil 2. 34, Şekil 2. 35). Artık elde dört daire vardır. Ahır ve samanlığın yerine de sonradan eklenen "kapalı garaj".

Şekil 2. 34. Yeni Yapı 1.Kat Planı. Rölöve, Prof. Dr. Ahmet Alkan.

Şekil 2. 35. 4 daireseli Aile Apartmanı.

Ama burada kısa bir süre sonra anne-baba ile birlikte oturacak çocuklar kalmayacaktır. Eğitimini tamamlayan ve ekonomik durumunu iyileştiren her çocuk, evlenirken veya evlendikten kısa bir süre sonra daha iyi semtlerde, asansörlü, kaloriferli, daha konforlu evlerde oturmak üzere "Baba evini" terk edecektir. Bu aslında kaçınılmaz sondur. Aile ikinci dalgaya boyun eğmiş, bir başka deyişle sanayi, kendi değerler sisteminin içine bu kırsaldan göçen aileyi de dâhil etmiştir. Modern orta tabakanın yeni mensupları, kendileri de farkında olmadan, yakın zamanda teknoloji ve bilgi toplumunun yeni bireyleri olabilmek için, eğitim ve bireysel gelişimlerini artırmanın yollarını arayacaklardır. Çekirdek ailenin de yıkılmaya başlayacağı, bireyselleşmenin zirve yapacağı, elektronik evin iş ve barınmayı birleştireceği, bir sürecin içindedir artık bu asırların değişimini onyıllara sığdıran, tarımsal büyük aile.

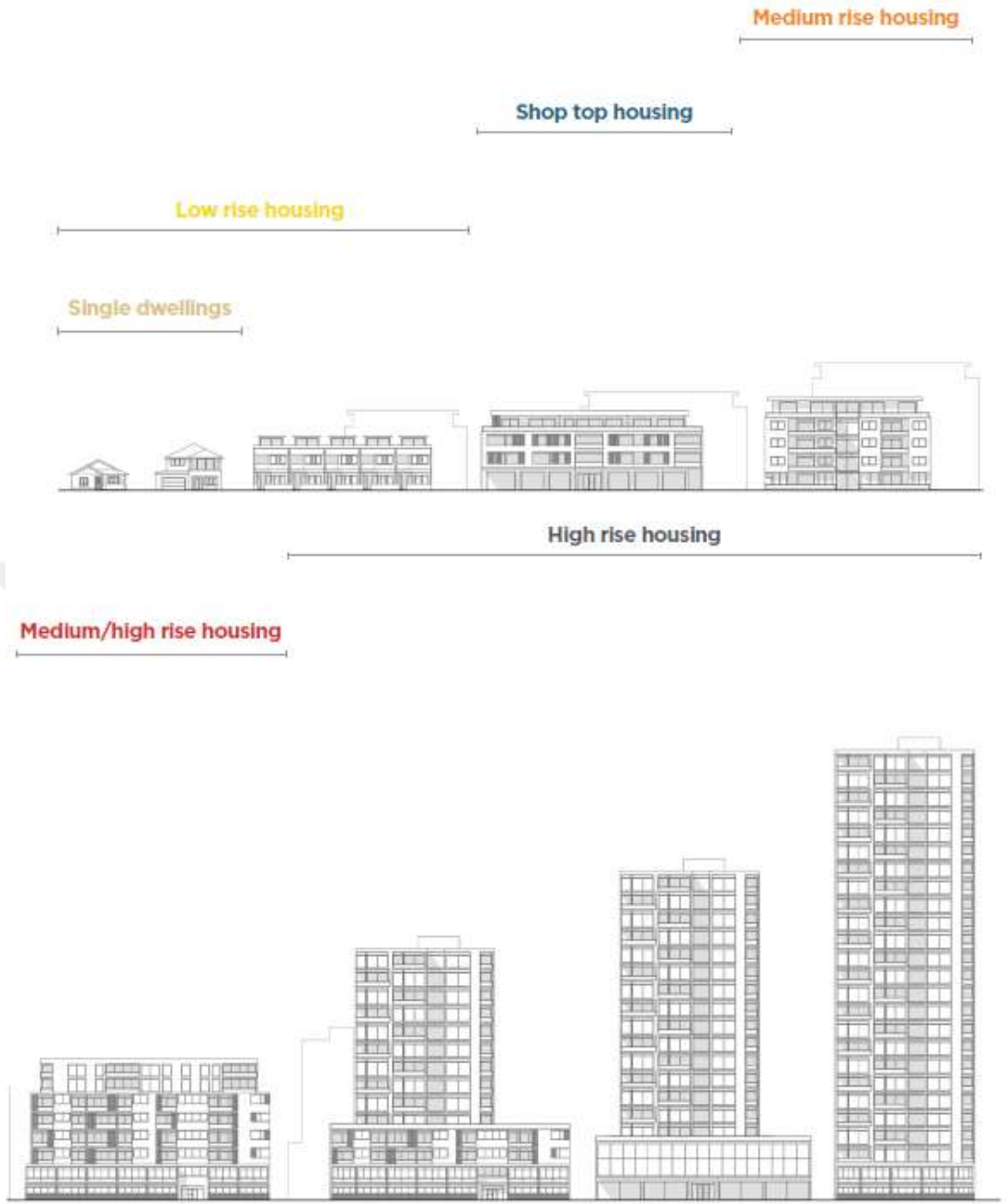
Bu yeni nesil, günümüzde güvenli sitelere yönelmiştir. Fakat bu tek tip mekân üretimi, artık ihtiyaçlar ve imkânlar dengesini zorlamaktadır. Bu aşamada, yeni toplumsal yapının temel taşına dönüşen bireyselleşmeye, bireyin sahip olduğu imkânlar çerçevesinde yeni çözümler üretme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Pragmatik bir yaklaşım, öncelikle bu çözümü mevcut konut üretim sürecinin düzenlenmesi ile sağlamayı tarif etmektedir. Sürece yapılacak küçük müdahaleler, hem bireysel ihtiyaçları tatmin edecek ve aynı çatı altında farklı iç mekân uygulamalarına olanak verecek hem de bunu mümkün olan en ekonomik şekilde gerçekleştirmemizi sağlayacaktır

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE KONUT

Toplumsal gelişmeler ışığında geçmişten günümüze konut tipleri farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Bu çeşitliliği sınıflandırmak adına, yapı yüksekliği önemli bir kriter olarak ele alınmaktadır. Bugünkü konut türleri yüksekliklerine göre üç kategori altında toplanabilmektedir. Bunlar az katlı konutlar, orta katlı konutlar ve çok katlı konutlar olarak yapılmaktadırlar. Az katlı binalar müstakil veya bitişik duvarlı yarı müstakil ile apartmanlardan oluşmaktadır. Orta katlı binalar genellikle merdiveni ve balkonu olan blokları ifade etmektedir. Yüksek katlı konutlar ise kuleleri ve rezidansları temsil etmektedir (Walliman, 2012). Bunun yanı sıra orta/yüksek katlı ve “shop top housing” adı verilen ara konut tipleri de bulunmaktadır.

Az katlı konutlar, 1-2 katlı tek konutlardan veya çift kullanım alanlı konutlar ile 2-4 katlı, küçük ölçekli apartman binalarından oluşmaktadır. “Shop top housing” adı verilen konut tipleri, genellikle 3-5 kat yüksekliğinde binalardır. Bu konutların ilk katları alış-veriş amaçlı dükkanlar için kullanılırken, üst katları kişisel oturma amaçlı kullanılmaktadır. Bununla birlikte, bu binaların 8 kata kadar çıkabildiği de görülmektedir. Orta katlı binalar, ortalama 5-7 kattan oluşan ve oturma amaçlı kullanılan apartman binalarını ifade etmektedir. Orta/yüksek katlı konutların, orta katlı binalardan farkı birkaç kat daha yüksek olmalarıdır. Son olarak yüksek katlı konutlar ortalama olarak 9 ve üstü kat yüksekliğine sahip binaları temsil etmektedir. Bu binalar tamamen kişisel oturma amaçlı kullanılabilmesi gibi zemin ve bodrum katları farklı yaşam alanları için kullanılabilir (nsw.gov.au, 2017). (Şekil 3. 1)

Şekil 3. 1. Yüksekliklerine göre bina tipleri. (<https://www.nsw.gov.au/> 01.05.2019).

3.1.Çok Katlı Apartmanlarda Kullanıcı Profili

Çok katlı apartmanlar; sanayi devrimiyle birlikte dünyada hızla artan göç dalgasına çözüm olarak üretilmiştir. Sanayileşmeyle birlikte ekonomik gelir kaynağının tarımdan sanayiye kayması insanların göç dalgasıyla birlikte sanayi fabrikalarının olduğu kentlere göçmesine ve yaşamlarını burada sürdürme isteklerine

olanak vermiştir (Harvey, 2008). Bu durumda kırdan kente göçen insanların yeterli yaşam alanı bulabilmeleri adına çok katlı apartmanlar yapılmaya başlanmıştır. Bu apartmanlar hem mekân arttırma hem de nüfus yoğunluğuyla baş etme çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmasına rağmen daha sonraki dönemlerde ise birçok nedenle insanların tercih ettikleri yaşam alanları olmaya başlamıştır. Çok katlı apartmanların tercih nedenleri temelde şu şekilde sıralanabilir (Koca, 2012):

- Arsa yetersizliği ve Nüfus Yoğunluğu: Şehirlere yapılan göçlerle birlikte nüfus yoğunluğunun artmasıyla ortaya çıkan arsa yetersizliğiyle birlikte var olan arsalarla daha fazla katta daire yapılarak nüfus yoğunluğuyla baş etme çabası içerisine girilmiştir.

- Karı artmak için mekânı artırma çabası: Kent kimliği ve dokusu göz önüne alınmaksızın mekândan kar etmek adına çok katlı apartmanlar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle yüksek nüfusa sahip şehirlerin dokusundaki kirlilik ve arada kalmışlığın en önemli sebebi birbiriyle alakası olmayan dizayndaki çok katlı apartmanların gecekondularla iç içe geçmiş şekilde yapılmasından ötürüdür.

- Malzeme ve teknolojideki gelişmeler: Demir, çelik, betonarme malzeme alanındaki yenilikler ve kullanımında teknolojik gelişmelerin ilerlemesi çok katlı apartmanların yapılabilirliğinin önünü açmıştır.

- Değişen kullanıcı beklentileri: Yıllar içerisinde değişen yaşam biçimi ve kültür değişmeleri sebebiyle insanların tercihlerinin değişmesi, şehir içerisinde kalabalık ve canlı bir yaşam tarzının 2000'lerden sonra daha çok benimsenmesiyle çok katlı apartmanlara yönelim artmıştır.

- Manzara yönelimi: İnsanların yüksek katlı binalardan manzara görme olanakları, gökyüzüne yakınlığın insana bağımsızlık hissi vermesi gibi durumlar apartmanlara yönelik tercihin artmasının nedenidir.

- Prestij ve statü isteği: İnsanların sosyal statülerini ve ekonomik güçlerini gösterme, çevreye karşı beğenilme ve kendisinin gücünü aktarma amacıyla apartmanlara yönelimi olmaktadır.

- Popüler kültür yönlendirmesi: Popüler kültür, reklam ve medyanın metropol kentlerdeki yaşam kolaylığını ön plana alarak her alanda yönlendirme yapması iyi bir algı yönetimiyle insanların apartman yaşamını tercih etmesine olanak sağlamaktadır.

- Konut politikaları: Serbest piyasa ekonomisiyle birlikte konutların çok fazla üretilmesi, çevrede alternatiflerin tükenmesine ve daha pahalı olmasına olanak sağladığı için çok katlı apartmanlara yönelim başlamıştır.

Türkiye’de çok katlı apartmanlara ilişkin yapılan araştırmalar bu apartmanları tercih eden bireylerin kullanıcı profillerine bakıldığında temelde gelir durumu, sosyal statü ve beklentiler ışığında tercihlerini yönlendirdiklerini göstermiştir. 2000’lerle birlikte kırsal olmayan hemen hemen her yerde inşa edilen çok katlı apartmanların hedef kitleleri apartmanın kat sayısına, lüksüne, sunduğu olanaklarına, semtine ve daha birçok faktöre bağlı olarak değişmektedir. Bu değişim çerçevesinde şehirleşme olanaklarının üst seviyede olduğu bir semtte çok katlı apartmanlarda oturan bireylerin gelir durumu üst seviyede iken, daha farklı bir semtte orta seviye gelir grubuna hitap eden yapılanmalar yer almaktadır. Bu iki profil ışığında da sosyal statü ve beklentiler değişecektir (Enlil, 2000). Lüks bir semtte oturan üst sınıf bir bireyin sosyal statüsüne bağlı olarak çok katlı bir apartmandan beklentileri ile orta gelir grubuna ait bir bireyin beklentileri aynı değildir. Günümüzde bilhassa yapay zeka teknolojisinin gelişmesiyle birlikte orta gelir seviyesinde bir birey için apartmandan istenen özellikler standart iken, üst gelir grubunda bir birey akıllı aydınlatma veya ısı sistemlerinin olmasını bekleyebilmektedir (Thorns, 2004).

1980’lerden sonra liberal ekonomiyle dışa açılmaya çalışan Türkiye’de konut sektörüne çok fazla önem verilmeye başlanmış, konutların yeniden düzenlenmesi, imar hakları, kentsel dönüşüm, özellikle 1999’dan sonra depreme dayanıklı konutlara yönelik çalışmalar giderek artmış ve kentin fiziksel dokusunu ve kentte yaşayan insan profilini de değiştirmiştir. Temelde büyükşehirlerde nüfusun niceliğinin artması aynı zamanda niteliğinin de değişmesine neden olmuştur. Kentteki insan profiline bakıldığında yaşanan değişimlerin konut tipleriyle paralel bir ilişkide olduğu görülmüştür (Enginöz, 1998). Popüler kültürün hızla yükselmesi, internet kullanımının artması, teknolojik gelişmelerin yaşamın her alanında kullanılmaya başlamasıyla birlikte insanlar çabuk tüketen, çabuk heves eden ve vazgeçen,

beğenileri hızla değişen bireylere dönüşmüşlerdir (Kurtuluş, 2003; Kurtuluş, 2005). Bu çerçevede insan nasıl değiştiyse onların oturdukları mekânlar da değişmiş ve modernleşmiştir (Çerçi, 2010).

Türkiye’de de sanayileşmenin artmasıyla birlikte artan apartman sayıları günümüzde ekonomik alanda alt gelir grubuna yönelik bir alternatif olarak üretilirken aynı zamanda da üst gelir grubunun da statü sembolü haline gelecek biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Theodor W. Adorno (2004) çağdaş dünyada yüksek kültür ile popüler kültürün sürekli olarak birbirini alt etme çabasında olduğunu söylemiştir. Bu çaba günümüz dünyasında mal ve eşyalarla birlikte tanımlanmaktadır. Bireylerin oturdukları evler, evlerin kaç katlı olduğu, içten asansörlü olması veya manzarası kişilerin statü amaçlı popülerlik gütmesine neden olmuştur. Bu durum tüketim kültürü ve pazarlamayla birleştiğinde 1980-90’larda çok katlı apartmanların statüden ötürü popülerleşmesini sağlarken, günümüzde ise rezidans ve gökdelenlerin üretilmesiyle birlikte diğer insanlardan farklı yaşam tarzlarının ve maddi gücün gösterilmesi noktasında popülerlik kazanmıştır (Blakely ve Snyder, 1997).

Tablo 3. 1. Yapı kullanma izin belgesi (Tamamen veya kısmen biten yeni ve ilave) Türkiye İstatistik Kurumu Kısa Dönemli İş İstatistikleri İnşaat Göstergeleri

2018	Toplam	Bir daireli binalar	İki daireli binalar	Üç ve daha fazla daireli binalar
Yapı sayısı	123.776	20.156	11.885	75.204
Yüzölçüm (m ²)	169.943.417	4.436.244	3.628.771	125.241.494
Değer (TL)	236.786.418.695	6.019.763.123	4.814.944.659	176.223.403.995
Daire Sayısı	870.501	20.156	23.513	823.313
Konut Alan	98.723.746	4.052.766	2.934.839	91.357.112
Ortak Alan	32.953.824	289.239	498.509	26.930.894
Diğer Alan	38.265.847	94.239	195.423	6.953.488

Tablo 3. 2: Yapı Ruhsatı (Yapılacak yeni ve ilave yapılar).
Türkiye İstatistik Kurumu Kısa Dönemli İş İstatistikleri İnşaat Göstergeleri

2018	Toplam
Yapı sayısı	101.510
Yüzölçüm (m ²)	143.819.838
Değer (TL)	196.453.074.756
Daire Sayısı	643.125
Konut Alan	73.516.542
Ortak Alan	26.735.649
Diğer Alan	43.567.647

Tablo 3. 1 ve Tablo 3. 2 de 2018 yılında verilen Yapı kullanma İzin Belgesi ve Yapı Ruhsatlarına ait bilgiler, ülkemizde yapı sektörünün ulaştığı ürkütücü hacmi ortaya koyar. 2018 yılında yapılması planlanan 200 milyar TL'ye yaklaşan inşaat yatırımlarının önemli bir kısmı 643.125 daire ile konut, özellikle de çok katlı konut üretimine ayrılmıştır.

Çok katlı konutlarda gerek bina gerekse konut içi mekân tasarımları döneminin toplumsal ihtiyaçlarına ve trendlere göre şekillenmiştir ve şekillenmeye devam etmektedir. Bu değişimi anlamak için öncelikle bu değişime neden olarak kullanıcı profilini anlamak önemlidir. Yapılan istatistiki çalışmalar bölgeler arası değişiklikler gösterse de günümüzde toplumun önemli bir kesiminin çok katlı binalarda yaşadığını göstermektedir. Avustralya'da yapılan araştırmalar oranın 2016 yılında %10 civarında olduğunu ve hızla artış gösterdiğini belirtmektedir (ABS Census of Population and Housing, 2016). Avrupa birliğinde yapılan bir araştırma insanların yaklaşık %42'sinin apartmanlarda yaşadığını gösterirken (Eurostat, 2018). Toronto'da yapılan bir başka araştırmada da çok katlı apartmanlarda yaşayanların oranının 2017 yılı itibari ile %44'e ulaştığı tespit edilmiştir (CBC News, 2017). Hızla artan çok katlı konut kullanımında, değişen toplumsal yapı ve bireyselleşme taleplerinin karşılanabilmesi için, kullanıcı profilinin evrensel ölçütlerinin belirlenmesi gereklidir. Kültürel farklılıklara ve yöresel etkenlere bağlı olarak bu

ölçütlerin değişmesi kaçınılmazdır. Yerel değerler şüphesiz her tasarım için dikkate alınmalıdır. Bu hassasiyete işaret ederek, konut tasarımını yönlendirecek, özellikle de bireyselleşme aşamasında veri sağlayabilecek evrensel nitelikte ölçütleri gelir grubu, yaş grubu dağılımı, cinsiyet, eğitim ve aile bireyleri olmak üzere beş kademedede ele alınarak incelenmiştir. Bu durumun en önemli nedeni, farklı konut tiplerinin farklı mahremiyet, kültür ve insana hitap etmesi ve bu insanlar arasında bir tercih benzerliğinin bariz gözlemlenmesidir (Arcan ve Evcı, 1992; Soygeniş, 2006).

3.1.1. Gelir Durumu

Çok katlı apartman seçimlerinde gelir grubuna göre bir değerlendirme yapıldığında bu değerlendirmenin geçerliliği çeşitli kriterlere bağlı olarak değişmektedir. Nitekim çok katlı apartmanlar günümüzde en fazla üretilen konut tipi olup bu konutlar çeşitli bölgelerde, illerde ve hatta illerin içerisinde yer alan ilçelerde farklı gelir grubuna göre tercih edilebilecek şekilde kümelenmiştir. Alt gelir grubu için ekonomisine uygun bir yaşam mekânı olan çok katlı apartmanlar, üst gelir grubu içinse rezidans kapsamındaki binalarda yaşayanlar içinse sosyal bir statü ve güç gösterisi olarak tercih edilecektir (Massey, 1996).

Avustralya'da apartmanlarda yaşayan bireylerin haftalık ortalama kazancının 1.280 dolar olduğu tespit edilmiştir. Bu durum müstakil tip binalarda yaşayan bireylerden yaklaşık 250 dolar daha az bir miktardır. En yüksek gelir haftalık 1862 dolar olarak kaydedilirken, en düşük gelir haftalık 687 dolar olarak belirlenmiştir (ABS Census of Population and Housing, 2016).İngiltere'deki bir araştırmada ise çok katlı apartmanlarda yaşayan bireylerin yıllık ortalama 29,603 dolar gelire sahip olduğu görülmüştür. Bu sayı haftalık olduğunda yaklaşık olarak ortalama 650 dolara tekabül etmektedir (Colton ve Collignon, 2001). İran'da araştırmacılar tarafından yapılan bir çalışmada da apartmanlarda yaşayan bireylerin %12,5'nin düşük gelir seviyesine, %67,5'nin orta gelir seviyesine ve %20'sinin yüksek gelir seviyesine sahip olduğu bulunmuştur (Bagheri ve ark., 2015).

İstanbul'da 1980'lerden sonraki liberalleşme ile birlikte birçok ilçeye yapılan apartmanlar farklı gelir grubundan bireylerin yerleşimde bulunduğu alanlar olarak bir

cemaatveya kendi içine kapalı alanlar olmuşlardır. Bu alanlardan biri de İstanbul'un Eyüp ilçesindeki Kemer Country'dir. 1986'da oluşturulmaya başlayan bu bölgedeki villa, dubleks villa, rezidans ve çok katlı apartmanlardan meydana gelmekte olup üst gelir grubuna hitap etmektedir. Bali (1999) yaptığı araştırmada Kemer Country'de ev sahibi olanların üst gelir grubunda yer aldığını; %33'ünün tekstilci, %17'sinin sanayi sektöründe olduğunu, %50'sinin ise hukuk alanında avukat, hâkim, savcı vb. mesleklerde kişiler olduğunu belirtmiştir (Bali, 1999).

Ankara'nın Batıkent bölgesinde bulunan Atlantis City apartman konutlarına bakıldığında bu konutlarda oturan ailelerin gelir durumu üzerine yapılan araştırmalar bu bireylerin eğitim ve kültür seviyesi yüksek, üst gelir grubundan kişiler olduğunu ortaya çıkarmıştır (Yıldırım vd., 2017).

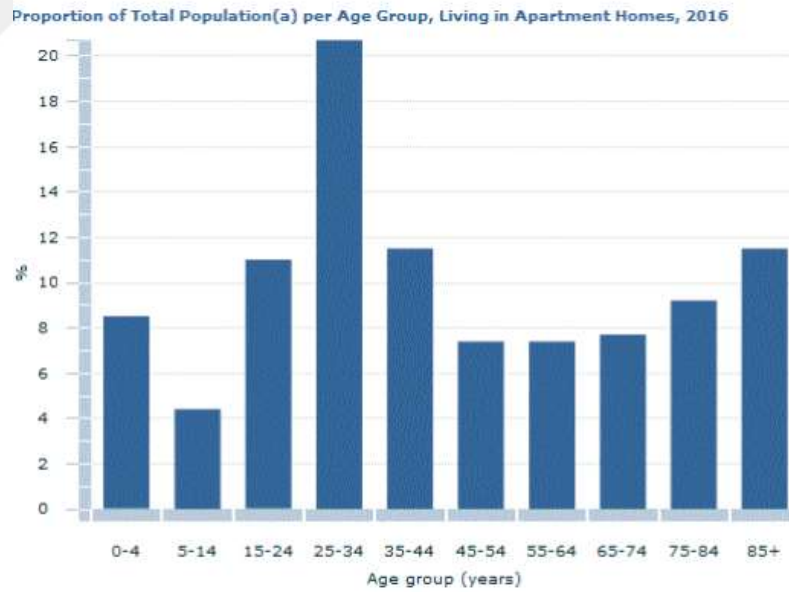
Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi (DVKDP) kapsamında gecekonduların yıkılmasıyla yapılan (Demirci, 2004) yüksek katlı binalar ve burada (4. Ve 5. Etap) oturan halkın genel çerçevesine bakıldığında gelir durumuna göre bireylerin %2'sinin 500-1000 TL, %41,2'sinin 1001-2000 TL, %31,4'ünün 2001-3000 TL, %3,9'unun 3001-4000 TL, %2'sinin 4001-5000 TL, %2'sinin 5001-6000 TL, %2'sinin 6001-7000 TL, %2'sinin 7000 TL üzerinde aylık gelirlerinin olduğu, kalanın ise çalışmayan hane halkından meydana geldiği görülmüştür. Dolayısıyla orta gelir düzeyine hitap eden çok katlı apartman kullanıcıları olduğu tespit edilmiştir (Bal, 2017).

Bu bulgular, çok katlı konut yapılarında iskan eden kullanıcıların çoğunlukla alt gelir grubundan oluştuğunu göstermektedir. Türkiye'de bu verilerin farklı çıkması güçlü ihtimaldir. Özellikle araştırmaya konu olan Ankara Çayyolu'nda üst gelir grubunun yerleştiği bilinmektedir. Bu verilere göre;, konut iç mekânı tasarımında bireyselleşme için yapılacak harcamaların minimum ölçülerde tutulması zorunludur. Örneklem alanda gelir düzeyinin yüksek olması bu gerçeği değiştirmeyecektir.

3.1.2. Yaş Grubu Dağılımı

Avusturalya'da yapılan araştırmada apartmanda yaşayan bireylerin yaş dağılımları incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda yaş dağılımının 0'dan başlayıp

85 ve üstüne kadar gittiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bu dağılım içinde en yüksek orana genç nüfusun sahip olduğu görülmüştür Şekil 3. 2.Apartmanlarda yaşayan bireylerin yaş dağılımı.ABS Census of Population and Housing, 2016.Şekil 3. 2) (ABS Census of Population and Housing, 2016). İngiltere’de özel bir konut firması tarafından yapılan bir araştırmada da bezer şekilde hemen hemen tüm yaş gruplarının görüldüğü bir dağılım elde edilmiştir. Bununla birlikte, en düşük yaş dağılım oranının 25 yaş altı bireylerde (%1,7), en yüksek yaş dağılımının ise 65-74 (%24,4) yaş arası bireylerde olduğu görülmüştür (BCM Planning LLC, 2017). Bununla birlikte, İran’da yapılan bir çalışmada çok katlı apartmanlarda yaşayanlardan en yüksek yaş dağılımı oranına sahip bireylerin %32,4 oranla 36-45 yaş aralığına sahip bireyler oldukları tespit edilmiştir. Çalışmada en düşük yaş dağılım oranına sahip bireyler ise 66 yaş ve üstü (%5,9) bireylerden oluşmaktadır (Bagheri ve ark, 2015). Çok katlı apartmanlara ilişkin tercihlerde yaş grubunun genellikle orta yaş olan 35 ve üzeri tarafından sıkça tercih edildiğini, özellikle eğitimini tamamlamış ve çalışan grubun bu tarz binaları konfor ve maddi durumuyla orantılı olarak tercih ettikleri görülmüştür (Kuşhan, 2001).

Şekil 3. 2.Apartmanlarda yaşayan bireylerin yaş dağılımı.ABS Census of Population and Housing, 2016.

Ankara’nın Batıkent bölgesinde bulunan Atlantis City apartman konutlarına bakıldığında bu konutlarda yaşayan bireylerin % 31,8’i 18-35 yaş arası, %36,8’i 36-45 yaş arası ve %32,1’i ise 46 yaş ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Batıkent’in oldukça üst gelir grubuna hitap eden bu çok katlı apartmanlarında yaşayanların

çoğunluğunun 36-45 yaş arasında olması, aynı zamanda varlıklı ve çalışan insanlardan oluştuğunun da göstergesidir (Yıldırım vd., 2017).

Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi (DVKDP) kapsamında 4.-5.etap evlerinde oturan sakinlerin yaş grubu dağılımına bakıldığında %37,3'ünün 20-40 yaş arası, %31,4'ünün 41,60 yaş arası, %13,4'ünün ise 61 yaş ve üstü olduğu tespit edilmiştir. Bu evler genellikle genç ve orta yaş grubuna hitap etmektedir (Bal, 2017).

Yaş gruplarının tercihleri, çok katlı apartmanlarda, gerek demografik gerekse ekonomik hareketliliğin yüksek olduğu bir yaş grubunun yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu tespit yapılan iç mekân düzenlemelerinde, iskan sonrasında da kullanıcı değişikliklerinin yüksek olacağını göstermektedir. Bu durumda tasarımcı kısa süreler içinde yeni ve farklı mekânsal kullanım talepleri ile karşılaşacaktır. Kullanıcı profilinin sağlıklı belirlenmesi yeni kullanım taleplerinin sürdürülebilir bir perspektifte öngörülmesi bakımından önemli olmaktadır.

3.1.3. Cinsiyet Dağılımı

Avustralya'da yapılan araştırmada cinsiyet dağılımlarının birbirinden çok farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durum yaş dağılımları ile incelendiğinde, yaşlar arasında da bir farklılaşma olmadığı görülmüştür (ABS Census of Population and Housing, 2016). (Şekil 3. 3). İngiltere'deki araştırmada ise çok katlı apartmanlarda yaşayanların çoğunluğunun kadın olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda kadın nüfusun yaklaşık %70, erkek nüfusun ise yaklaşık %30 orana sahip olduğu belirlenmiştir (BCM Planning LLC, 2017). İran'daki bir araştırmada ise bu durum tam tersidir. Apartmanlardan yaşayan bireylerin yaklaşık %74'ünün erkek, %26'sının ise kadın olduğu tespit edilmiştir (Bagheri ve ark., 2015). Bu değerler apartman kullanıcıları için ilginç bir yapısal durumu da ortaya koymaktadır. Gerek doğu, gerekse batı toplumlarında, apartmanda yaşayan çok sayıda "yalnız yaşayan" insan bulunmaktadır. Bu Toffler'in öngördüğü çekirdek ailenin dağılması tezini de doğrular bir bulgudur. Avustralya'da eşitliğin korunması, henüz üçüncü dalga etkilerinin yansımaya başlamadığını göstermektedir.

Şekil 3. 3. Çok katlı apartmanlarda yaş ve cinsiyet dağılımı. ABS Census of Population and Housing, 2016.

3.1.4. Eğitim Durumu

Modern dönem tercihi olan çok katlı apartmanlar, şehirlerin ve şehirlerle birlikte değişen insan yaşamının bir tezahürü olarak ortaya çıkmışlardır. Bu sebeple apartmanlarda yaşayan insanlar da kırsal kesimde yer alan veya eğitim seviyesi daha düşük insanlar yerine, bilinçli ve tercihlerini bu bilinçle çok katlı apartmandan yana kullanan, maddi durum ve gelir seviyesi ışığında eğitim seviyesi de orta ve üst seviyelerde, çoğunlukla üniversite mezunu bireylerden oluşmaktadır (Görgülü vd., 2010).

İstanbul'daki Kemer Country Evleri'nde oturan bireyler üzerine yapılan eğitim durumu araştırmasında bireylerin neredeyse tamamına yakınının üniversite mezunu olduğu, lise olarak Robert Collage gibi seçkin liselerden mezun oldukları ve eğitim durumlarının Türkiye ortalamasının üzerinde yer aldığı bilgisi ortaya çıkarılmıştır (Bali, 1999).

Ankara'nın Batıkent bölgesinde bulunan Atlantis City apartman konutlarına bakıldığında bu konutlarda oturan bireylerin eğitim durumuna ilişkin değerlendirmelerde %17,9'u lise, %21,7'si yüksekokul ve %60,4'ü ise fakülte mezunu olarak tespit edilmiştir. Genellikle eğitim seviyesi yüksek, kültürlü insan topluluğu bu konutları tercih etmektedir (Yıldırım vd., 2017).

Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi (DVKDP) kapsamında 4.-5.etap evleri sakinlerinin eğitim durumu araştırması yapıldığında %2'sinin okur – yazar olmadığı, %7,8'inin ilköğretim, %9,8'inin ortaöğretim, %31,4'ünün lise, %29,4'ünün ise üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir (Bal, 2017).

3.1.5. Aile Bireyleri

Aile birey sayısı zaman içerisinde farklılık göstermiştir. Bu değişim ilk olarak konut büyüklüklerine yansımıştır. Endüstri devrimi öncesi iş gücünün insana dayalı olması, hanedeki aile bireylerinin sayısının da fazla olmasını gerektirmiştir. Bu nedenle bu dönemde geniş aile yapısına sıklıkla rastlanmaktadır (Fuse, 2008). Endüstri devriminden sonra başlayıp modern dünyaya kadar olan süreçte aile bireylerinin sayısı azalmış ve az sayıda çocuklu çekirdek aile yapısına dönmüştür. Dahası, 20. yy'ın ortalarında evlenerek çocuk yapmamayı tercih eden, evlenmeden birlikte çift olarak yaşayan veya tek olarak yaşayan insan sayısında da artış başlamıştır. Bu nedenle 20. yy'a kadar tasarlanan konutlar evde çok sayıda yaşayan aile bireyi olmasını göz önüne alırken, bu tarihten sonra daha az sayıda bireyin göz önüne alındığı daha küçük konut örneklerinin sayısında artış başlamıştır (Hamilton, 2004).

Yukarıda bahsedildiği şekilde hane içerisinde az sayıda veya tek olarak yaşayan bireylerin genel olarak çok katlı apartmanlarda yaşamayı seçtikleri görülmektedir. Avustralya'da yapılan bir araştırmada apartmanlarda yaşayan bireylerin yaklaşık %45'inden fazlasının çekirdek aile, yaklaşık %40'undan fazlasının da tek yaşayan bireyler olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra %10'a yakın orandaki apartmanlarda bireylerin grup olarak yaşadıkları görülmektedir (ABS Census of Population and Housing, 2016). Grup olarak yaşam şeklinin de, özellikle üniversite çevrelerindeki konutlaşma ile arkadaşlara grupları olarak yaşama sonucu arttığı gözlenmektedir.

Benzer şekilde Amerika'da yapılan bir başka çalışmada kiralık konutlarda yaşayan bireylerin yaşam tercihleri ve şekiller araştırılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda kiralık konutlarda yaşayanların %43'nün çok katlı apartmanlarda yaşamayı tercih ettiği bulunmuştur. Bu %43'lük kesimin %46'sını da tek yaşayan bireyler oluştururken, %49'unun 2-3 kişilik aile bireylerinden oluştuğu tespit edilmiştir (Goodman, 1999). İngiltere'deki çalışmada ise tek olarak yaşayan bireylerin oranının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Tek yaşayan bireylerin oranı %55 iken, iki kişi yaşayanların oranı %25,5, üç kişi yaşayanların oranı %10,3, dört kişi yaşayanların oranı %4,8, beş kişi yaşayanların oranı %3,3 ve altı kişi yaşayanların oranı %1,1 bulunmuştur (BCM Planning LLC, 2017).

İran'da yapılan bir çalışmada bireylerin hem evlilik durumu hem de apartmanlarda yaşayan birey sayısı incelenmiştir. İnceleme sonucunda apartman sakinlerinin %5,5'nin tek yaşayan bireyler, %71,9'nun evli aileler, %15,6'sının boşanmış bireyler ve %7'sinin eşin ölümü sonucu dul kalmış bireyler olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak aile bireylerinin sayısına bakıldığında %17,1'nin 2 kişilik ailelerden, %61'nin 3-5 kişilik ailelerden ve %21,9'nun 5 üzeri aile bireylerinden oluştuğu görülmüştür (Bagheri ve ark, 2015).

3.2. Demografik Özellikler ve İç Mekân Tasarımı İlişkisi

Konut ve iç mekân tasarımı, birden fazla faktöre bağlı olan karmaşık bir süreçtir. Tasarım aşamasında mimardan içmimara, inşaat mühendisinden elektrik mühendisine, belediyeden yapı denetim firmalarına pek çok aktör rol oynamaktadır (Buluklu, 2014). Bu bağlamda, kullanıcıya gelene kadar karar süreçlerinde üçüncü tarafların kararları da belirleyici olmaktadır. Ayrıca, şehirlerdeki hızlı nüfus artışı ve bu artışa bağlı talebi karşılayabilmek adına dikine yerleşimi sağlayan çok aileli konut sektöründeki patlamaya neden olmuştur (Şen, 1990; Bal, 2003). Bu yapılarda, kullanıcı ihtiyaçları göz önünde bulundurulmaya çalışılsa da belirli tiplerde pek çok kişiye hitap etmeyi amaçlayan standart konut sistemlerini beraberinde getirmiş ve uzun yıllar bu sistemler doğrultusunda tasarımlar yapılmasına yol açmıştır.

Tüm bunlarla birlikte, bu çalışmada da belirtildiği gibi, çok katlı konutlarda yaşayanların demografik özellikleri ve buna bağlı yaşam koşulları gerek bölgeler arası gerekse de zaman içerisinde büyük değişimler göstermektedir. Bu değişimler doğrultusunda kullanıcıların uzun süre aynı konutu kullanabilir olmalarını sağlamak için kullanıcı merkezli tasarımlar yapılması gerekliliği giderek artmaktadır (Hacılibeyoğlu, 2017). Ancak, bu yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar da vardır. Nelson (2004), kullanıcı tatminini sağlamak ve kullanıcı ihtiyaçlarını gidermek için kullanıcı tercihlerinin ön planda tutulması gerektiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte, Pitkin ve Myers (2008) bu yaklaşımın yetersiz kalacağını öne sürmektedir. Pitkin ve Myers insan yaşam döngüsü içerisinde, konut kullanımını etkileyen daha belirleyici ve ön görülebilir unsurlar olduğunu ve bu unsurlardan en önemlilerden birinin demografik özellikler olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda kullanıcı tercihleri göz önüne alınırken, kullanıcı demografisine de en az o kadar önem verilmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda Rossi (1956) çalışmasında kullanıcı profilini oluşturan demografik özelliklerin önemini fark etmiş ve buna uygun olarak “yaşam döngüsü” adı verilen bir model sunmuştur. Bu modeli Rossi, aile bireylerini evlenen, çocuk sahibi olan ve ardından çocukların evden ayrılması ve yaşlılık sonrası ölümlerle evin boşalmasını ifade eden bir döngü üzerine kurmuştur. Ancak, son yıllarda yapılan araştırmalar, kullanıcı profilinde klasik aile yapısından farklılaşmalar olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, ülke ekonomisi, iş olanakları, beklenmeyen hastalık ve ölümler gibi unsurlar da var olan kullanıcı profilinde dramatik değişiklikler yapan unsurlardır (Alga, 2005).

Kullanıcıların yaş profili açısından bakılacak olursa, yaşlı kesim ile genç kesimin farklı zevk ve ihtiyaçları olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, yaşla birlikte statü değişimi de bu ihtiyaç ve zevkleri şekillendirmeye devam etmektedir (Yüksel, 1995).

Kullanıcı profilinin, konut tasarımına etki ettiği bir diğer unsur da ısınmadır. Bu bağlamda, kullanıcıların gelir düzeyleri ve çalışma durumları önemli bir kriterdir. Yapılan istatistikler apartmanlarda yaşayan bireylerin çoğunun genç ve orta yaşlı gruplar olduğunu göstermektedir. Bu gruptaki bireyler iş yaşamında en aktif katılıma sahip kişilerdir. Bununla birlikte günümüzde konutların ev-ofis olarak kullanılabilir olması, kullanıcının iş yaşamını tam olarak nerede geçirdiğini

belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle araştırmacılar, konut içi ısınmaya yönelik en akıllıca sistemlerin, odaları ayrı ayrı ısıtma olanağı veren ve böylece kullanıcının kullanım alanına yönelik ısıtma gerçekleştirebilmesini sağlayan sistemler olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra konut izolasyonunun da bireyler konut dışındayken sıcaklığı optimum seviyeye düşürerek, kullanıcı konuta ulaştığında daha fazla ısıtma ihtiyacı duymasını önlemeyecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir (Sümer Haydaarslan ve Yaşar, 2018).

Isıtma sistemlerinin kullanıcı profili açısından bir diğer önemi de ekonomik açıdandır. Yapılan çalışmalar, apartmanlarda yaşayan bireylerin çoğunluğunun orta gelir grubuna ait bireyler olduğunu ve müstakil evlerde yaşayan bireylere göre gelir düzeyinin daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, enerji tüketiminin bireylere bir ekonomik yük olmaktan çıkarılmasını da gerektirmektedir. Bu nedenle, gerek gün ışığından faydalanma gerekse ısıtma sistemlerinin yukarıda belirtildiği gibi kullanıma yönelik olarak ayarlanabilir şekilde tasarlanması kullanıcının ekonomik yönden taleplerinin karşılanması adına önem arz etmektedir (Wainer, Ndengeingoma ve Murray, 2016).

3.3. Yeni Bir Araf: Güvenlikli Siteler

Sanayi aşamasından bilgi toplumu aşamasına geçiş sürecinde dünya 1980'lerden itibaren yeni bir "Araf" (geçiş dönemi) yaşamaya başladı; güvenlikli konut siteleri. Güvenlikli konut siteleri, çevresinde alışılmışın ötesinde yükseltilmiş bahçe duvarları, parmaklıklar veya özel tasarlanmış bölücü-koruyucu elemanlar ile çevrelerinden izole edilmiş, kullanıcılarına yürüyüş yolları, oyun ve açık alanlar, fitness merkezi ve spor imkânları sunan ve 24 saat korunan, giriş-çıkışları denetim altına alınmış, konut yerleşmeleridir. Genel olarak ortaya çıkış nedeni olarak, nüfus artışı ile (kentleşme) bozulan sosyo-ekonomik dengelere paralel olarak artan "kentsel şiddet" gösterilmektedir. (Roitman, 2003). Fakat konu derinliklerine inildiği zaman çok daha karmaşık ilişkiler ortaya koymaktadır. Bunların başında;

- İnsanların tarım toplumunda yaşadıkları "toplumsal dayanışma" odaklı akrabalık komşuluk ilişkilerini kaybetmeleri ve buna özlem duymaları,

- Mahalle-sokak ekseninde kimlik bulan sosyal yapıyı yeniden canlandırma arayışları,
- Sanayi kentinde ortaya çıkan kozmopolit yapı içinde "kendine benzer güvenlik alanı oluşturma" arayışları,
- Yeniden tanımlanmaya başlayan sosyal sınıf-tabaka piramidinde kendi yerini (statüsünü) tayin etme ve "aidiyet" arayışları,
- Sosyolojik bir gerçeklik olarak, sanayi toplumunda da varlığını devam ettiren "mahremiyet" anlayışının yansımaları, gelmektedir.

Bu karmaşık ilişkiler sistemi içinde, "güvenlikli konut siteleri" birçok bilim dalının önemli araştırma konularından biri olmaya devam etmektedir (Tümer, 2006). Ortaya koydukları yeni yaşama kolaylıkları ile topluma cazip gelen ve son dönemde aynı zamanda "ekonomik gücün el değiştirmesi" veya "yeni ekonomik güç odakları oluşturulmasında" da önemli bir kaldıraç olarak kullanılmaktadır. Güvenlikli konut siteleri; planlama adına da özellikle, "çevre düzenlemeleri" bakımından iç mimar ve çevre tasarımcılarına, planlama-uygulama sürecine katılma fırsatını sunmaktadır. Bu şansın ne kadar değerlendirilebildiği ayrı bir tartışmanın konusudur. Hatta planlamada "tek tipleşme ve toplu üretim" anlayışını teşvik ederek (tam bir sanayi toplumu değeri olarak) farklı planlama yaklaşımları ve estetik anlayışlarına sınırlar getirmesi, toplumsal çeşitlilik ve zenginlik adına önemli bir kayıptır. Üstelik eşliğinde bulunduğumuz bilgi toplumu çağının temel belirleyicisi olan "bireyselleşme" anlayışı ile de zıtlaşmaktadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen bu düzenlemeler, kaotik bir yapılaşma ve betonlaşma ile sonuçlanan "sanayi şehrinde" topluma, görelî olarak daha yaşanılabilir ve düzenlenmiş çevre sunmaktadır (Koç, 2013) (Şekil 3. 4, Şekil 3. 5, Şekil 3. 6).

Sanayileşmenin getirdiği hızlı şehirleşme ve betonlaşma ile beraber, insan-şehir ve insan-mekân ilişkilerinde, "insan mutluluğuna ve konforuna" yönelik araştırmaların da hız kazandığı görülmektedir.

Şekil 3. 4. Lotus Çayyolu Konutları, Çayyolu, Ankara. Lejant Mimarlık Arşivi.

Şekil 3. 5. Arinna Park Konutları, Çayyolu, Ankara. Lejant Mimarlık Arşivi.

Şekil 3. 6. Anitta Park Konutları, Çayyolu, Ankara. Lejant Mimarlık Arşivi.

Bu çalışmaların son elli yıl içinde, "insan beklentileri ve ihtiyaçları" ve bunun mekânsal yansımaları üzerinde yoğunlaştığı görülür. Bu sayede, modern toplumun ve şehrin fiziksel planlamasının verileri oluşturulmaktadır. Bu verilerin sağlıklı bir düzlemde elde edilmesi ve doğru bir süreçler zincirinde (tasarlama-uygulama) hayata geçirilmesi, önem arz etmektedir. Bu anlamda yapılan önemli çalışmalardan biri, Maslow'un insan ihtiyaçları üzerine yaptığı araştırmalardır (Tablo 3. 3).

Tablo 3. 3. Maslow'un insan gereksinimleri hiyerarşisi. (Aktaran Evcı ve Arcan, 1987).

Maslow'un İnsani Gereksinimler İhtiyaçlar Hiyerarşisi	
Fizyolojik gereksinimler	Beslenme, dinleme, barınma, giyinme, hareket, üreme, su, hava gereksinimleri gibi insan yaşantısı ile ilgili en temel gereksinimler.
Güvenlik gereksinimleri	Korku, baskı, tehlikelerden uzak olma, yarından emin olma gereksinimi.
Ait olma sevilme gereksinimleri	Ait olma, beraberlik, arkadaşlık, grup içine girebilmek gibi toplumsal etkileşim ile ilgili gereklilikler. Sevilme-beğenilme kişiler arasındaki sevgi alışverişine dayanır.
Saygı görme gereksinimleri	Öz saygı, öz beğeni ile kazanılmış bilgi ve yeteneklerin tanıtılması gibi beğenilme ve saygı görme ile ilgili gereklilikler, saygı görme ihtiyacı bireyin kendine olan güvenini artırdığı gibi yeterli ve yararlı olmayı hissettirir.
Kendini gerçekleştirme gereksinimleri	Önemli bir işi başarma gibi bireysel potansiyelin gerçekleşmesi ve yaratıcı yeteneklerin kullanımı ile ilgili kişisel doygunluğa erişme, tatmin gereksinimi.

3.3.1. Fiziksel kullanıcı gereksinimleri

Maslow'un (1970), ihtiyaçlar hiyerarşisinde insanların temel ihtiyaçları, fizyolojik ihtiyaçlar ve daha yüksek ihtiyaçlar olarak belirlenmiştir. Fizyolojik ihtiyaçlar yemek yeme, uyuma vb.dir. Daha yüksek ihtiyaçlar ise güvenlik ihtiyacı, ait olma, sevgi ve saygı ihtiyacı, kendisini tatmin etme ihtiyacıdır. Bu iki grup ihtiyacın

karşılanmasında temel farklılıklar vardır. Fizyolojik ihtiyaçlar eyleme dönüştüklerinde eylem ve ihtiyaç arasında açık ve birebir ilişki vardır. Fizyolojik ihtiyaçların karşılanması gerçekteştirilen eylemlerde kültürden kültüre değışen bazı özellikler olmakla beraber, eylemler temelde aynı eylemlerdir. Fakat daha yüksek ihtiyaçlar söz konusu olduğunda zaman durum değışir. Bu durumda, insanlar çok farklı eylemlerle benzer ihtiyaçlarını tatmin ederler. Bu ihtiyaçların tatmini farklı toplumlarda farklı şekillerde olur. Günümüzdeki gelişmiş toplumlarda, bu ihtiyaçların karşılanması için oldukça karmaşık bir örgütlenme söz konusudur. Bu karmaşıklık aynı zamanda çeşitliliği de beraberinde getirmektedir. Örneğin, insanın kendisine toplumda saygın bir yer edinmesi çok çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir (Songur, 2001).

Tablo 3. 4. Fiziksel kullanıcı gereksinimlerinin sınıflandırılması (Aktaran Evcı ve Arcan,1987).

Fiziksel Kullanıcı Gereksinimleri	
Boyutsal gereksinimler	Mekân içindeki insanın statik ve dinamik antropometrik boyutları, eylemleri ve eylemlerin yapılış biçimleri ve davranışlarıdır.
Isısal gereksinimler	Mekândaki uygun sıcaklık, nem, radyasyon ve hava hareketleridir.
İşitsel gereksinimler	Mekândaki sesin uygun şiddete olması ve ses yansıma-dağılım özellikleridir.
Görsel gereksinimler	Mekândaki uygun ışık şiddeti-aydınlık düzeyleridir.
Sağlık gereksinimleri	Mekân içindeki çöp ve atıkların yok edilmesi, sağlık donatılarının sağlanmasıdır.
Güvenlik gereksinimleri	Mekânın yangın, tabii afetlere, hırsıza vb. gibi felaketlere karşı korunmasıdır.

Maslow'a (1970) göre, insanın ihtiyaçlarının bir hiyerarşisi vardır. Fizyolojik ihtiyaçlar bu hiyerarşinin en altında yer alırlar ve daha sonra diğer ihtiyaçlar gelir. Bu hiyerarşiyi oluşturan özellik, alttaki ihtiyaçların karşılanmadığı sürece insanların, daha üst düzeydeki ihtiyaçlarını karşılamak ihtiyacı duymamalarıdır. Benzer şekilde, bir toplumun ekonomik ve sosyal durumu düzeldikçe, insanların yaşadıkları yerden beklentileri de artmaktadır (Dökmeci ve ark, 1993). İnsanlar konutlarını, temel

ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullandıkları gibi, daha yüksek ihtiyaçlarını karşılamak için de kullanmaktadırlar.

3.3.2. Kullanıcının Psiko-Sosyal İhtiyaçları

Konut kullanımında psikolojik değerlerin ayrı önemi vardır. Kişiler konutlarını kendi istekleri, eğilimleri yönünde biçimlendirirler. Hızlı değişim gösteren ülkemizde toplumların sosyo-psikolojik durumları kullanıcıların gereksinimlerini bazen tatmin edilemeyen boyutlara getirmektedir. Kullanıcı konutunda kendi beğenileri doğrultusunda bir şeyler gördüğü zaman daha mutlu olacaktır. Kullanıcının konutu ile ilgili istek ve gereksinimlerinin oluşmasında, bireylerden oluşan toplumun farklı özlem ve gereksinimlerinden doğan belirli sosyo-psikolojik davranışların etkili olduğu görülmektedir. Kişi kendini konutunda özgür karar verme, gereksinimlerini rahat karşılayabilme gücüne sahip olduğu durumlarda konfor içinde bulacaktır. Bir eylemin psikolojik herhangi bir rahatsızlık duyulmadan yerine getirilebilmesi için gerekli çevre koşullarıdır. Şehrin fiziksel değişim sürecinin yeni arafında gördüğümüz, güvenli sitelerde insanlar, bu ihtiyaçlarının önemli ölçüde karşılanabileceği inancındadırlar. Bu değerlendirmenin şüphesiz çevresel ve iç mekân bakımından geçerli yönleri vardır ve bu yüzden önemli bir artı değer üretmektedirler.

İnsanların psikolojik ihtiyaçlarının bazı sınıflandırmaları yüzlerce maddeyi kapsar. Böylece, konut çevresinin, özellikle bu tür ihtiyaçların tatmininden sorumlu olan bu bileşenlerin ayrılması problemi ortaya çıkar. Çevresel çalışmalarda psikolojik ihtiyaçların sınıflandırılmasında en yararlı olarak görünen, 12 ihtiyaç maddesi içeren Kocowski'nin tanımlamasıdır. (Kocowski,1982):

Güvenlik, değer artışı, önem, ilişki, birleşim, özgürlük, aktivite, çalışma ve huzur, güzellik, pozitif kişisel değerlendirme, anlam ve değer (Songur, 2001).

Psiko-sosyal gereksinimler, kullanıcının kültür grubuna bağlı olarak da değişen, özelliklerdir. Kültürel değerlere bağlı olarak toplumumuzda mahremiyet gereksinimi önemini toplumsal yaşam gereği hala sürdürmektedir. İnsanlar bazen yalnız kalmak ve eylemlerini yerine getirirken diğerlerinin ilgisinden uzak kalmak isterler.

Ekonomik sınırlamalar ve aile büyüklüğünün fazlalığı; alt ve orta gelir grubunda barınma yoğunluğunu fazlalaştırmıştır.

Tablo 3. 5. Psiko-sosyal kullanıcı gereksinimlerini(Aktaran Evcı ve Arcan,1987).

Psiko Sosyal Kullanıcı Gereksinimleri	
Mahremiyet Gereksinimleri	Mekânın işitsel, görsel, kişisel ve toplumsal gizliliğe uygun olmasına bağlı olarak, mekânın sahip olması gereken mahremiyet koşullarıdır.
Davranışsal Gereksinimler	Mekândaki kişilerin eylemleri anında gereksinim duydukları mesafelere, görsel ilişkiyle ilgili uzaklıklara bağlı olarak, mekânın sahip olması gereken davranışsal koşullardır. Bireysel sınır 45 cm. bireyler arası uzaklık 45-120 cm. toplum içi uzaklık 120-360 cm. Kamusal uzaklık 360 cm. den büyük görsel ilişkiye bağlı uzaklıklardır.
Estetik Gereksinimler	Mekânın uygun biçim, renk ve dokusal özelliklerine bağlı olarak, mekânın sahip olması gereken toplumsal koşullardır.
Toplumsal Gereksinimler	Mekândaki toplumsal ilişkiler, toplumsal yapı-kuruluş ve gereklerine bağlı olarak, mekânın sağlaması gereken toplumsal koşullardır. Toplumsal gereksinimler kullanıcıların aile yapıları, yaşam tercihleri birbirleriyle olan ilişkilerini de içeren nitelikleri kapsamaktadır.

Planlamada bir tipleşme eğiliminin etkili olduğu toplu konutlarda kullanım alanlarının azaltılması amacıyla bireysel ve toplumsal gizlilikten özveride bulunmaktadır. Mahremiyet mekânın ve kullanıcının özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin, konut alanlarının daralması sonucu misafir odalarının kalkması ile aile yaşamı ve toplumsal yaşamın gerçekleştiği mekânlar birleşmektedir. Ancak anne, baba, çocuk ayırımı, banyo wc'deki kullanım gizliliği bu konutlarda dikkate alınmakta, buna karşın çocuklar ve ailedeki diğer kullanıcıların birbirlerine karşı olan gizlilik gereksinmesinden özveride bulunmaktadır. (Kuyrukçu.2011).

İnsanlara ilk etapta yapının görsel yönü cazip gelir. Daha sonra malzeme ve işçiliğe bakılır. Yapı malzemesi ve işçiliği iyi olan konut ile görsel açıdan insanlarda sıcak etki uyandıran, renk olarak dış görünümde uyumlu renklerin egemen olduğu konut,

kullanıcıların tercih ettiği konuttur. Kullanıcıların estetik gereksinimleri yerine getirildiği durumlarda psikolojik olarak ta rahatlık yaşanacaktır (Özyılmaz, 2001).

3.3.3.Konut ve İç Mekânla İlgili Parametreler:

- Mekânların kalitesi: Esneklik, detaylar, teknoloji, yapım ve malzeme, su basıncı, bina kabuğunun kalitesi, duvarların kalitesi, bina içinin kalitesi, döşemenin kalitesi, donanımlar,
- Fiziksel konfor: Aydınlatma, mahremiyet, yalıtım, havalandırma, ısıtma, açık alanlar, Mekân organizasyonu (tasarım kalitesi+mekânlar arasındaki ilişkiler):Fonksiyonel ilişkiler, mekânsal hiyerarşi, salon, mutfak, giriş, yemek salonu, yatak odaları, banyo ve WC'nin yerleşimi,
- Konutun büyüklüğü: Salon, mutfak, yemek salonu, yatak odaları, banyo, girişin büyüklüğü, yatak odalarının sayısı, konut içinde çocuk oyun mekânının varlığı, konut içinde ders çalışma mekânının varlığı,
- Konutun yeri: Arazi zemininden yüksekliği, konutun katları, konutun girişi, balkon, koridor, merdivenler, tipi, tüm görüntü,
- Konutun estetiği: Estetik özellikler, iç mekân yoğunluğu, (Kuyrukçu.2011)

Hızla yaygınlaşan güvenli konut sitelerinde, bu parametrelerin konut iç mekânında ne kadar dikkate alındığı tartışmalıdır. Tek tipleşmenin zorunlu olarak dışladığı “insan” faktörü, ya da kullanıcı taleplerini bir “bileşke talepler demetini” tasarımın temel girdisi olarak kabul etme zorunluluğu, konut iç mekânında kuvvetle hissedilmektedir ve bizim aşmak durumunda olduğumuz temel sorundur. Buna karşın, ihtiyaçlardan da öncelikli olarak, ticari endişeler ve pazarlama politikalarının bir parçası olarak, ortak alan kullanımına dönük tasarımın öne çıktığı görülmektedir (Şekil 3. 7, Şekil 3. 8, Şekil 3. 9,Şekil 3. 10).

Şekil 3. 7. Anitta Park Konutları, Çayyolu, Ankara. Lejant Mimarlık Arşivi

Şekil 3. 8. Arinna Park Konutları, Çayyolu, Ankara. Lejant Mimarlık Arşivi.

Şekil 3. 9. Lotus Çayyolu Konutları, Kapalı Yüzme Havuzu. Lejant Mimarlık Arşivi.

Şekil 3. 10. Lotus Çayyolu Konutları, Fitness Salonu. Lejant Mimarlık Arşivi.

Konut iç mekân şekillenmesi bakımından bu siteler;

Sayısal olarak büyük miktarlarda yapıldığından,

Serbest piyasa koşullarında işleyen bir mekânizmaya tabi olarak üretildiklerinden,

Sınırlı sürelerde ve belirli teknolojilerin kullanılmasıyla gerçekleşen "toplu üretim" (mass production) sebebiyle, "standart" konut üretimini gerçekleştirmektedirler.

Zaman zaman aile büyüklükleri ve ödeme imkânları veya arsa sorununun çözümü aşamasında arsa sahiplerinin imkânsızlıklarından kaynaklanan sebeplerle, "farklı konut büyüklüklerine sahip" güvenli konut siteleri yapılmaktadır. Fakat bu sitelerin de işletme aşamasında karşılaştıkları "farklı sosyo-ekonomik grupların uyumsuzluğu" sorunları, yapımcıları "Tek tipleşmeye" zorlayan güçlü bir uyarıcı olmaktadır (Şekil 3. 11).

Şekil 3. 11. Lotus Çayyolu Konutları, Tip Kat Planı. Lejant Mimarlık Arşivi

Blakely ve Snyder (1997) ABD'de yaptıkları araştırmalarında güvenli konut sitelerini üç ana başlıkta toplamışlardır;

1. Yaşam tarzı toplulukları,
2. Elit (prestij) topluluklar,
3. Kurtarılmış bölge (Güvenlik bölgesi) toplulukları.

Her üç grup için, iç mekân kullanımı bakımından, hızla içine girmekte olduğumuz, "bilgi toplumu" aşamasında karşı karşıya kalacağımız "İç mekân" talebi bakımından bir farkındalıktan söz edilemez. Bu bakımdan güvenli konut sitelerinin, sanayi toplumu insanının sanayi şehrinin sorunlarından kaçmak için sığındığı son liman, bilgi toplumu öncesinde ise araf alanı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı zamanda sosyolojik olarak bekleme süresinin uzun olmayacağı bir geçiş dönemi. Buna karşılık yeni yapı teknolojileri ve yapı malzemeleri ile inşa edilen bu sitelerin, işlevlerinden çok daha uzun bir ömre sahip olması, bilgi toplumuna geçişle beraber şehirlerimizde "Mekânsal gecikme" sorununu beraberinde getirecektir.

İç mekân düzenlemesi ve kullanıcı taleplerinin tasarım-uygulama sürecinde, tasarıma özgürce yansıtılabilmesi bakımından güvenli konut siteleri, tam olarak

sanayinin (ikinci dalga) belirlediği bir süreçtir ve aşılması zor bir eşik oluşturmaktadır. (Koç.2013)

Gelinen toplumsal gelişme aşaması bize seri ve toplu halde tek tip konutlar üretmeyi değil, teknoloji ve iletişimdeki gelişmeler ve felsefe alanında değişen anlayışlarla beraber, her geçen gün biraz daha bireyselleşen insanın ihtiyaçlarını dikkate alan "Kullanıcıya zel" konutlar ve iç mekân üretebilmeyi tarif etmektedir. Bu gün tasarımcılar olarak karşı karşıya kaldığımız en derin sorundur bu. Henüz yeterince farkında olmasak da...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PANORAMA APARTMANI

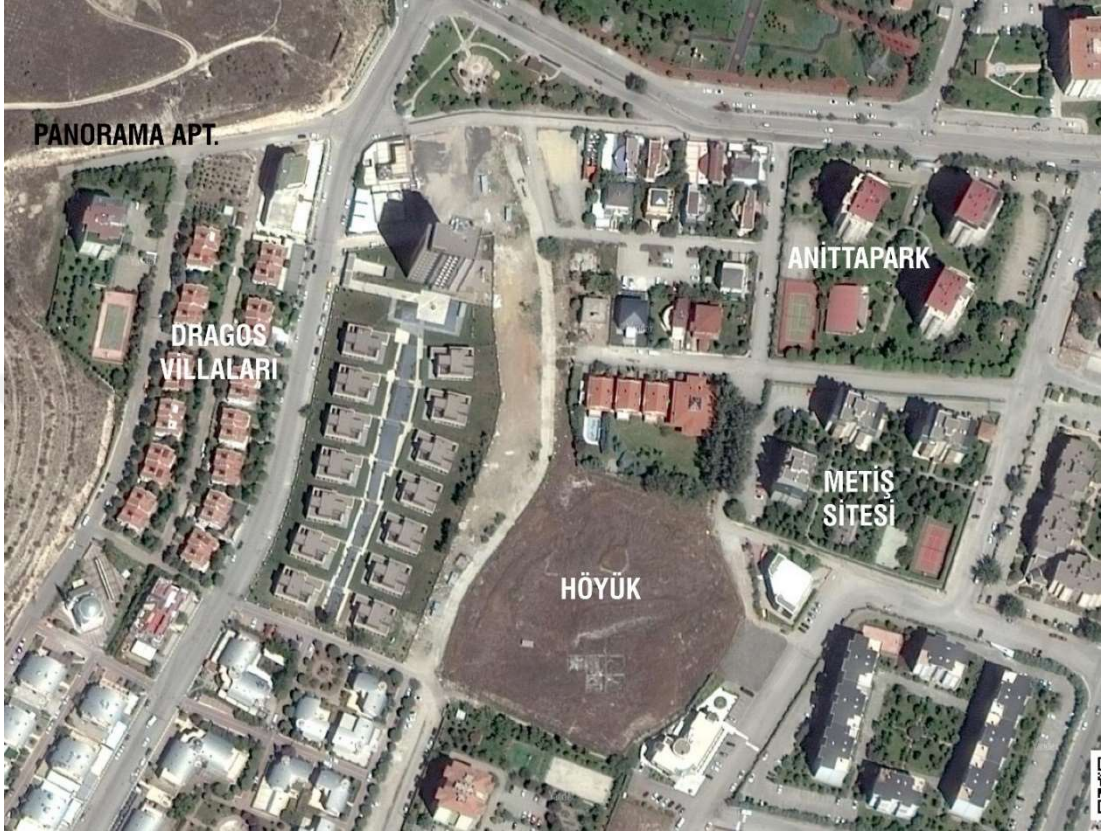
4.1. Yakın Çevre Analizi

Ankara’da ağırlıklı olarak emekli ve çalışan orta gelir grubunun rağbet ettiği, çoğu Konut Yapı Kooperatifleri tarafından yapılan, 5 katlı apartman siteleri ve tip proje sıra villaların bulunduğu Çayyolu Senti, OYAK Sitelerinin yapımı ile yüksek katlı konutlar ile tanışmıştır. Emlakkonut tarafından yapılan Konutkent1 projesinin ardından 1990’ların başında Konutkent2 projelerinin tamamlanması ile eğitilmiş ve yüksek gelir grubuna mensup kullanıcının ilgisini çeken Çayyolu Senti, konut tercihi, yapı sektörünün trendleri ve bu grubun talepleri doğrultusunda, zaman içerisinde önce yüksek katlı lüks apartman siteleri devamında Güvenlikli Sitelere evrilmiştir.

Şekil 4. 1. Çayyolu, Çankaya, Ankara. (<https://yandex.com.tr/harita/> 01.05.2019)

Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı mahallesinde, Konutkent2 Sitesinin doğusunda yer alan orman arazisine bitişik İmarın 44064 Ada 1 Parselinde kayıtlı taşınmaz, Alkan Ltd. tarafından 2004 yılında satın alınarak planlama çalışmalarına başlanmıştır (Şekil 4. 1).

Şekil 4. 2. Park Caddesi, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Mah. Çayyolu, Çankaya, Ankara (<https://yandex.com.tr/harita/> (01.05.2019))

Park Caddesi olarak bilinen ve imarda villa olarak tanımlanmasına rağmen ağırlıklı olarak cafe ve restoran işletmelerinin bulunduğu 2864. Caddenin başında yer alan parselin doğusunda bulunan ada iki katlı ikiz villalardan oluşmaktadır (Şekil 4. 2). Dört farklı parselde bulunan 26 adet ikiz villanın aralarındaki 6 metrelik yollara konulan bariyerler ile kapalı siteye dönüşme çabaları başarılı olamamıştır. İlerleyen zamanda bu villaların da cadde cephesinde olanları kuaför, butik, güzellik merkezi, cafe gibi ticari işletmelere dönüşmüştür. Yine parselin doğusunda bulunan 15.092 m² arsa üzerinde, 14 katlı 3 blokta toplam 102 konut ile 102 araçlık kapalı otopark ve fitness merkezinden oluşan Anitta Park Sitesi bulunmaktadır (Şekil 3. 5. Arinna Park Konutları, Çayyolu, Ankara. Lejant Mimarlık Arşivi., Şekil 3. 6, Şekil 3. 7). Konut blokları tünel kalıp ile üretilmiştir. Her blokta 150 m² (4+1), 76 m² (2+1), 87 m² (2+1) kapalı alanlı 3 tip daire ve 233 m² kapalı alanlı dubleks daire bulunmaktadır.

Aynı firma tarafından 500 m ileride yapımına başlayan Arinna Park Sitesi ise yaklaşık 150 m² (4+1) konutlardan oluşmaktadır (Şekil 3. 5). Yine Park Caddesinin devamında yapımına başlanan Lotus Çayyolu ve diğer güvenli siteler de benzer yaklaşım ile planlanmıştır (Şekil 3. 4, Şekil 3. 11). Lüks adı altında da olsa, gerek yapım tekniği gerek planlama ve satış politikaları ile kullanıcı hala tip projelere mahkum edilmektedir.

Konut mimarisinde uzmanlaşmış proje müellifinin 30 yıllık şehircilik deneyimlerine ek olarak bölgede yapılan gözlemler, gayrimenkul danışmanları ve potansiyel müşteriler ile yapılan görüşmeler sonucunda ortaya konan bağlama karşın başta piyasada rekabet şansı yakalamak hem de tasarımcının doğal dürtüsü olan özgün olanı aramak adına fark yaratma çabası firma için kaçınılmazdır.

4.2. Mimari Proje Analizi

Projelendirildiği dönemde Yenimahalle Belediyesi sınırlarında bulunan 4.940 m² alana sahip 44064 Ada 1 Parsel için İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nce düzenlenen İmar Durumu (Şekil 4. 3) ve Plan Notlarında (Şekil 4. 4) Katlar Alanı Katsayısı (emsal) 0.50, kat yüksekliği serbest olmak üzere en fazla 20 konut yapılabileceği belirtilmiştir. . Taşınmazın ilk sahibi tarafından hazırlanan altı katlı ve altı birimlik ve 14 birimlik bahçeli evden oluşan proje, zeminin çok yoğun kullanılmış olması dikkate alınarak uygulanmamıştır.

Yakın çevre analizi ile karşılaştırılan 4 oda 1 salon yaklaşık 150 m² birimler için yapılan etütler sonucunda emsala dahil olmayan çatı arası kullanımı ile son kat bağımsız bölümler dubleks olmak üzere 14 adet daire yapılmasına karar verilmiştir. Her dairenin üç cepheye sahip olabileceği şekilde katta iki daire, iki bodrum kat, 6 normal kat ve son kat dubleksleri ile güvenli site imkanlarını da sunması beklenen yapıda parsel girişinde bir güvenlik, açık otoparkın yanısıra, 2. Bodrum Katta her daire için 1 araçlık kapalı otopark, 1. Bodrum katta büyüklükleri 12-15 m² değişen, her daire için birer depo planlanmıştır. İstenirse yatılı bir yardımcıının da kalabilmesi için gerekli sıhhi tesisat altyapısı tesis edilse de satışlar sonrası kullanıcılardan bu yönde bir talep gelmemiştir.

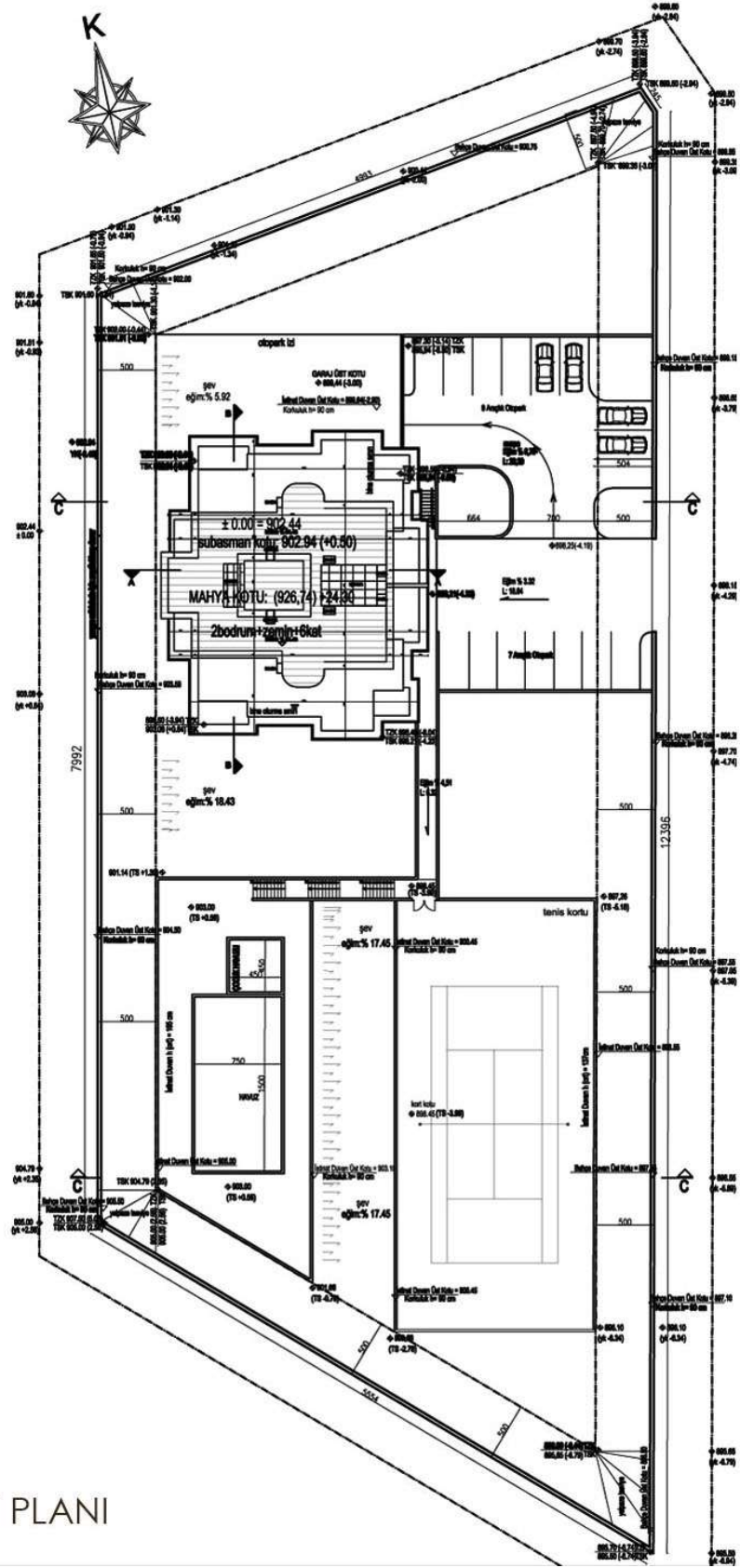
 <p>T.C. YENİMAHALLE BELEDİYESİ İmar ve Şehircilik Müdürlüğü</p>	 <p>T.C. YENİMAHALLE BELEDİYESİ İmar ve Şehircilik Müdürlüğü</p>
<p>Plan Notları</p> <p>1. BU PLAN KAPSAMINDA 1/25000 ÖLÇEKLİ GÜNEYBATI ANKARA GELİŞME AKSI ÇEVRE DÜZENİ NAZIM PLANI VE 1/500 ÖLÇEKLİ 2. BÖLGE NAZIM İMAR PLANI HÜKÜMLERİNE UYULACAKTIR.</p> <p>2. İMAR PLANI ONAMA ETAP SINIRI KAPSAMINDA KALAN PARSELLERİN İMAR PLANI UYGULAMASI YAPILIP KAMU KULLANIMINA AYRILMIŞ YOL OTOPARK AKTİF YEŞİL ALANLAR KAMUYA TERK EDİLMEYEN İNŞAAT İZİNİ VERİLMEZ. İMAR PLANI UYGULAMASI ONANLI MEVZİ İMAR PLANINA GÖRE YAPILMIŞ VE KAMUYA TERKİNİ YAPILMIŞ PARSELLER İÇİN AYRI AYRI YAPILABİLİR. KAMUYA TERK EDİLEN ALANLAR AMACI DIŞINDA KULLANILMAZ.</p> <p>3. İMAR PLANINA UYGUN OLARAK HAZIRLANACAK PARSELASYON PLANLARI ONAYLANIP İMAR PARSELLERİNİN TAPUSU ALINMADAN ÜST VE ALTYAPI UYGULAMA PROJELERİ TASDİK EDİLMEYEN İNŞAAT İZİNİ VERİLEMEZ.</p> <p>4. TEKNİK ALTYAPI TESİSLERİ (YOL, SU, ELEKTRİK, KANALİZASYON) İLGİLİ KAMU KURULUŞLARINCA ARANAN TEKNİK STANDARTLARINA UYGUN OLARAK GİRİŞİMCİ TARAFINDAN YAPILACAK VALİLİĞİN HERHANGİ BİR YÜKÜMLÜLÜĞÜ OLMAYACAKTIR. ALTYAPI TESİSLERİ GERÇEKLEŞMEDEN YAPI KULLANMA İZİNİ VERİLEMEZ.</p> <p>5. PLAN KAPSAMINDA 07.01.1991 GÜN VE 20748 SAYILI RESMİ GAZETEDE YAYINLANAN 7SU KIRILICI KONTROLÜ YÖNETMENLİĞİ TEKNİK USULLER TEBLİĞİ? NDE BELİRTİLEN KURALLARA UYULACAKTIR. YAPILAN YAPI VE TESİSLERİN ÇEVRESİNDE İHTİYACA CEVAP VERECEK ÖLÇÜDE VE SAĞLIK KOŞULLARINA UYGUN PİS SU KANALLARI VAR İSE TESİSİN PİS SU KANALLARI BU AĞA BAĞLANIR. YOK İSE 19.03.1979 GÜN VE 13783 SAYILI RESMİ GAZETEDE YAYINLANAN 7LAĞİM MECRASI İNŞAASI MÜMKÜN OLMAYAN YERLERDE YAPILACAK ÇUKURLARA AİT YÖNETMENLİKTE BELİRTİLEN BOYUT NİTELİK VE ŞARTLARA UYGUN OLACAK BİÇİMDE PİS SU KANALLARI TESİS EDİLEN ÇUKURLARA BAĞLANIR. PİS SU ÇUKURLARI HİÇBİR ŞEKİLDE GÖL VE AKARSULARA BAĞLANAMAZ.</p> <p>6. YAPILARA KÖT BİNANIN OTURACAĞI TABİ ZEMİN ORTALAMASI ESAS ALINARAK VERİLECEKTİR. İMAR PLANINA GÖRE TABİ ZEMİN ORTALAMASI YOL KOTUNUN ALTINDA İSE YOLDAN ÜSTÜNDE İSE TABİ ZEMİN ORTALAMASINDAN KOT ALINACAKTIR.</p> <p>SIT ALANI SINIRLARI İÇERİSİNDE KALAN ALANLARDA KÜLTÜR BAKANLIĞI , KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA YÜKSEK KURULUNUN 30.11.1993 GÜN VE 338 SAYILI İLKE KARARINA UYULACAKTIR. İNŞAATA BAŞLAMADAN ÖNCE İLGİLİ MÜZE MÜDÜRLÜĞÜNDEN RAPOR ALINACAKTIR.</p> <p>8. TALI TİCARET MERKEZLERİNDE GÜNLÜK İHTİYACA CEVAP VERECEK TİCARİ BİRİMLER YER ALABİLİR. E=0.75 MAXH=6.50 METREDİR.</p> <p>9. PLANLAMA ALANI 4. DERECE DEPREM KUŞAĞI İÇİNDE BULUNMAKTADIR. HER TÜRLÜ İNŞAATA 7AFET BÖLGELERİNDE YAPILACAK YAPILAR HAKKINDA YÖNETMELİK HÜKÜMLERİNE UYULACAKTIR.</p>	<p>10. OTOYOL İHTİYACI PARSEL İÇİNDE YERİNE GETİRİLECEKTİR.</p> <p>11. BU PLANDA YER ALAMAYAN HUSUSLARDA BU PLAN KAPSAMI DAHİLİNDE 1/25000 ÖLÇEKLİ GÜNEYBATI ANKARA GELİŞME AKSI ÇEVRE DÜZENİ NAZIM PLANI VE 1/5000 ÖLÇEKLİ 2. BÖLGE NAZIM İMAR PLANI İLE 73030 SAYILI YASA KAPSAMI DIŞINDA KALAN BELEDİYELER TIP İMAR YÖNETMENLİĞİ HÜKÜMLERİ UYGULANACAKTIR.</p> <p>İMAR PLANLAMA ŞUBE ŞEF. 28.02.2003 GÜN VE 2417 SAYILI YAZISINA İSTİNADEN VE ANK. B.ŞEH. BEL. MEC. 28.03.1998 GÜN VE 248 SAYILI KARARI İLE 11.21.24.29.30.32.35.44.190.193.195.206.NOLU İMR ADALARINI KAPSAYAN 84168 NOLU NOTLARINA İLAVE PLAN NOTLARI İŞLENMİŞTİR.</p> <p>5. TİP (A) KONUT ADALARINDA E=1.00 BL (BLOK) NİZAM VE H MAX: SERBESTDİR. PARSELLERE AİT YAPI YAKLAŞMA MESAFESİ 2 KATTAN (6.50M) FAZLA YAPILACAK VE HER KAT İÇİN 0.50M. EKLENMEK SURETİYLE ARTIRILACAKTIR. BİNALAR ARASINDA EN AZ H/2 KADAR MESAFE BIRAKILACAKTIR. KONUT BAŞINA 10M² OLMAK ÜZERE MİN.500M²LİK BÜTÜN HALİNDE ÇOÇUK OYUN ALANI OLARAK DÜZENLENECEKTİR. BU ALANIN DÜZENLENMESİ GERÇEKLEŞTİRİLMEYEN YAPI KULLANMA İZİNİ VERİLEMEZ.</p> <p>YAPILARDA DEPREM YÖNETMENLİĞİNE UYULACAKTIR. 6.50M? DEN YÜKSEK YAPILAR İLE KAMU KULLANIMINA AÇIK BİNALAR İÇİN LABORATUVAR DENEYLERİNE DAYALI ONAYLI SONDAJLI ZEMİN ETÜDÜ YAPILMADAN PROJE ONAYLANAMAZ.</p> <p>7. KONUT ADALARINDA ADA BAZINDA UYGULAMA TERCİHİNDE İMAR ADASI TEK PARSEL OLARAK AYRILABİLECEĞİ GİBİ AYIRMA YAPILMASI DURUMUNDA BİR İMAR ADASI HER BİRİ 3000 METREKAREDEN KÜÇÜK OLMAYAN EN FAZLA İKİ PARSELE AYRILABİLİR. İFRAZ SONUÇU OLUŞACAK PARSELLERDE YAPILAR BİTİŞİK PARSEL SINIRINA EN FAZLA 5 METRE YAKLAŞABİLİR. ADA BAZINDA E=0.50 MAXH=SERBEST. ANCAK ADA ÜZERİNDE BELİRTİLEN MAX KONUT ADEDİ SABİTTİR. ADA BAZINDA UYGULAMA EMSAL İÇİNDE KALMAK VE EMSALIN %10?U VE H=4.50 METREYİ AŞMAYACAK BİÇİMİNDE ADA İÇİNDE SOSYAL TESİS YAPILABİLİR.</p>
1 / 2	2 / 2

Şekil 4. 4. Plan Notları.(<https://ekentrehberi.yenimahalle.bel.tr/> 01.05.2019)

4.2.1. Yer Seçimi

Yapının yapılacağı toplam 4.940 m² arazinin güney, batı ve kuzeyi (üç yönü) koruluk olup, gelecekte de yapılaşma söz konusu değildir. Doğu yönünde ise, az yoğun ve az katlı (iki katlı) yapılaşması tamamlanmış, yeşil alan ağırlıklı bahçeli evler ve park yer almaktadır. Ayrıca bu alan, taşınmazdan yaklaşık 15 m. daha alt kotta yer almaktadır. Bu lokasyon dikkate alındığı zaman, ideal vistanın sağlanması ve kent içinde sakin bir konut yapılabilmesi için yapı taşınmazın kuzey batı yönüne konumlanmıştır. Bu nokta aynı zamanda taşınmazın en yüksek noktasıdır.

Geniş yeşil alanların yanı sıra teniskort ve basketbol sahası ile açık yüzme havuzu parselin güneyine konumlanır. Onaylı projede yer almasına rağmen satışlar sonrası kullanıcıların talebi ile yüzme havuzu yapımından vazgeçilmiştir (Şekil 4. 5, Şekil 4. 6).

VAZİYET PLANI

Şekil 4. 5. Onaylı Mimari Proje, Vaziyet Planı.

Şekil 4. 6. Panorama Apartmanı, 2866. Sok. Prof. Dr. A. Taner Kışlalı Mah. Apartmanın girişi ise, doğu yönden ve alt kottan verilerek, girişte anıtsal bir etkinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu karar otopark olarak kullanılan ikinci bodruma ve depolar olarak tasarlanan birinci bodruma da cephe ve ışık aynı zamanda da doğal havalandırma olanağını vermiştir (Şekil 4. 7).

Site girişinde düşünülen kontrollü giriş (güvenlik) yörede öncelikli beklenti olarak ortaya çıkmaktadır. Bu aynı zamanda, ikinci araçlar ve misafir için gerekli olan açık otopark alanını da doğal olarak alt kotta ve kapalı otoparkın önünde tanımlamıştır. Kapalı otopark; taşıyıcı sistemin zorlamaları ve zorunlu olarak planlanan sığınak, fitness alanları nedeniyle yetersiz kalması sonucu, yapının dışına taşarak düzenlenmiştir. Bu bölümün üstü gerekli yalıtım yapılarak yeniden yeşil alana katılmış ve yeşillendirilmiştir (Şekil 4. 5, Şekil 4. 6, Şekil 4. 7).

Şekil 4. 7. Onaylı Mimari Proje, Giriş Cephesi.

4.2.2. Standart (Tip) Konut Planlaması

Mevcut hukuki belgelerin (mevzuat) ve yerleşik teamüller gereği hazırlanan mimari proje, esas itibarıyla, tek tip bir iç mekân çözümünü ve bunun dışavurumunun doğal yansıması olan üç boyutlu düzeni yansıtmaktadır. Sadece müellifin kişisel deneyimlerinin sonucu olarak, planlama aşamasında, kullanıcılardan farklı iç mekân taleplerinin gelebileceği öngörülmüştür. Bu öngörüye dayanarak, yine sadece müellifin deneyimi ile sınırlı kalmak üzere, ş destek ve dolgu birimleri (Şekil 4. 8, Şekil 4. 8) kullanıcı taleplerinde ortaya çıkabilecek farklılaşmaları azami seviyede karşılamak üzere düzenlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan konut ihtiyacını gidermek için yeni yöntemler arayışı ile toplu üretilen ortalama kullanıcı gereksinimleri esnek konut tasarım ve imalat sistemlerinin düşünülmesini sağlamıştır. Bu dönemde Habraken ve SAR grubu tarafından konutun destek (support) ve dolgu (infill) bölümlere ayrılarak "tasarım ve üretim sürecinde farklı düzeylerde karar verme" imkanları sağlanmıştır. Destek birimleri yapıda kalıcı, uzun ömürlü ve temel alt yapıyı oluşturan parçaları, dolgu ise, daha kısa ömürlü, kullanıcının belirleyeceği ve adapte edebilir parçaları ifade etmiştir (Schneider ve Till, 2005).

Şekil 4. 8. Destek ve Dolgu Birimleri

Panorama Apartmanında destek birimlerini çekirdek ve yapı çevresinde bulunan perdeler, kolonlar, kirişler, balkonlar, ıslak hacimler ve döşemeler oluşturmaktadır. Plan içinde boyalı olamayan alanlar ise dolgu birimleridir (Şekil 4. 8).

"Esnek Konut" kavramı kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına ve koşullarına uyarlanabilen konut olarak tanımlanabilir. Konut esnekliği ise konutun farklı ihtiyaçlara, koşullara ve gelişmelere bağlı olarak değişebilme potansiyeli anlamını taşır" (Deniz, 2012).

Yayınladıkları bir makalede Rabeneck ve arkadaşları (1974) bir konut tasarımında esneklik imkanı sunulabilmesi için uyulması gerekli temel tasarım zorunluluklarını şöyle sıralamıştır:

- Konut içindeki oda ve mekân boyutlarının aşırı ölçülerinden mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.
- Odalar biçim açısından nötr olmalıdır.
- Kapılar ve pencereler mümkün olduğunca çeşitli oda kullanımlarına imkan sağlayacak biçimde yerleştirilmelidir.
- Merkezi aydınlatmalardan ve özel mekân kısıtlaması yaratacak çözümlerden kaçınılmalıdır.
- Pencere boyutlarındaki aşırı çeşitlenmelerden ve sadece yaşama odasına balkon koyma gibi, özel oda fonksiyonlarının cepheye yansıtılmasından kaçınılmalıdır.
- Plan biçimi, odaları birçok olası farklı fonksiyon verilmesine ve farklı bölgeler oluşturulmasına imkan sağlamalıdır.
- Mutfak ve banyolar, ilgili konut ekipmanları ve araçlarını kapsayabilecek büyüklükte olmalı ve konutta bir alet odası (depo) oluşturulmalıdır.
- Tesisat sistemleri mümkün olduğunca sabit yapı elemanları içinden dağıtılabilmeli ve kolay ulaşılabilir olmalıdır.
- Dolap veya mobilyalar ana yapı elemanları içinde inşa edilebilmelidirler.
- Plan biçimi, odalar arasında çeşitli olası bağlantılara imkan sağlayabilmelidir.

- Konut içindeki sirkülasyon mekânları, sadece bir geçiş bağlantısı olarak değil, mümkün olduğunca odalar arasında bir oda gibi işletilebilmelidir.
- Konstrüksiyon biçimi, minimum değiştirme maliyetleri ortaya koymalıdır.
- Mekânların alternatif kullanımlarının geniş bir dizisi, minimum maliyetle mümkün olabilmelidir.

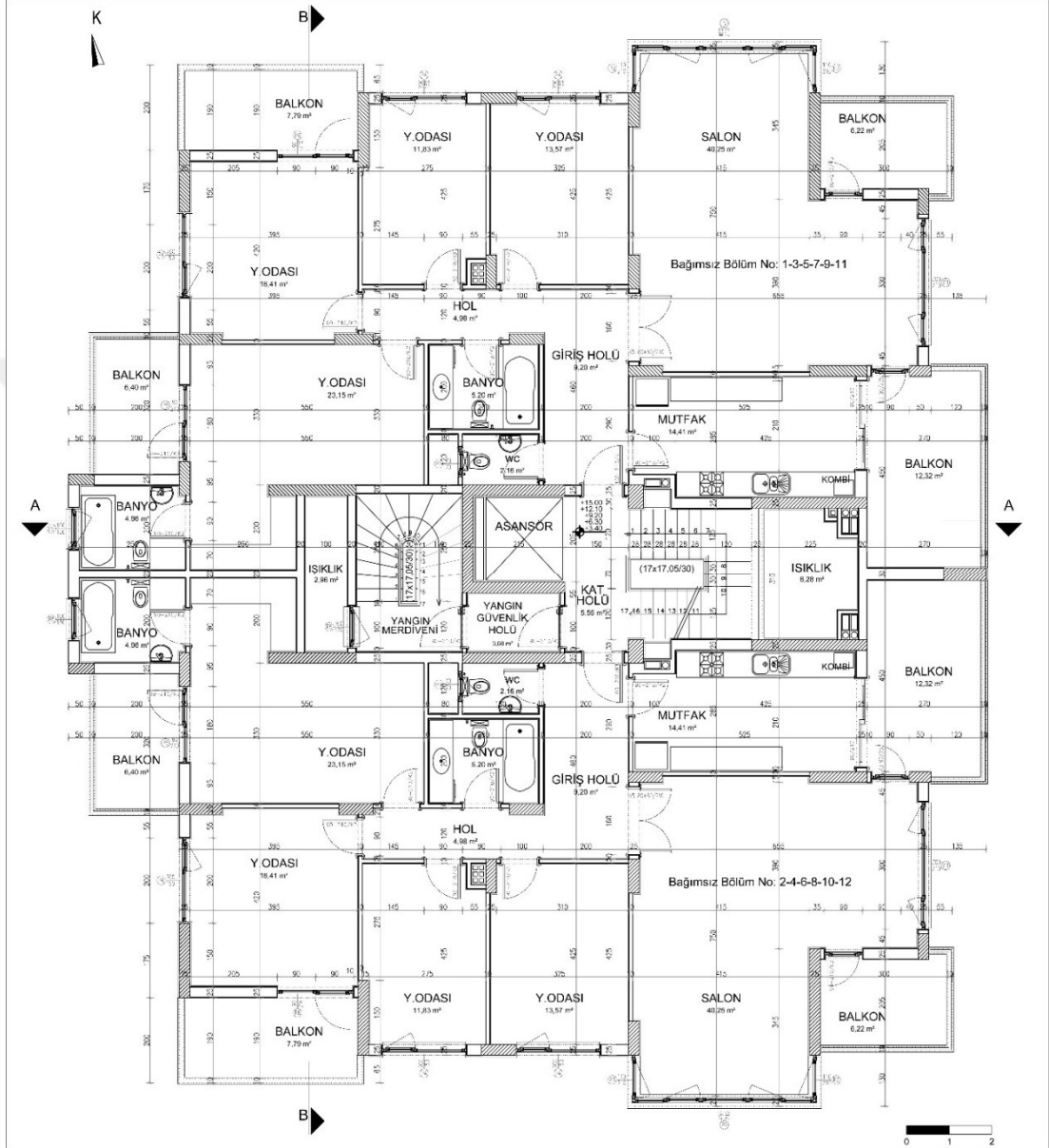
Bu çerçevede hazırlanan standart-tip konut planlamasında:

- Yasa ve yönetmeliklerde belirlenen sirkülasyon elemanları (Merdiven, yangın merdiveni, yangın güvenlik holü, asansör, tesisat bacası vb.) düzenlenmiştir.
- Katta iki simetrik konut bir düzenlenerek konutların eşdeğerliği sağlanmaya çalışılmıştır.
- Vestiyer yüzeyini ve hareket kolaylığını sağlayacak dikdörtgen giriş holü gündüz bölümünün kilit mekânı olarak düşünülmüştür.
- Giriş holünden doğrudan erişilen büyük mutfak ve önünde yemek odası - günlük oda olarak kullanılacak ölçülerde bir balkon tasarlanmıştır. Bu bölümün her hâlükârda kapatılacağı bilinci ile, kolaylıkla kapatılabilecek bir düzenlemeye gidilmiş, iskan ruhsatı alındıktan sonra da cephe ile uyumlu biçimde pencerelerin montajı yapılmıştır.
- Giriş holünde talep olması durumunda yapılacak bir tuvalet düşünülmüştür.
- Giriş holünde bir oturma ve bir yemek grubunun farklı düzenlemeler ile yerleşebileceği ve geleneksel türk evlerinde olduğu gibi giriş cephesine bakan, vistaya hakim noktada balkonu olan bir salon planlanmıştır.

Gece holünde ise;

- Çamaşır makinasının yerleşebileceği bir banyo,
- Konutun köşesine isabet eden ve koruluğa hakim noktasında, gerekirse günlük odas olarak da kullanılacak, geniş balkonu olan bir oda,

- Giyinme bölümü banyosu ve orman maznazarasına sahip büyük balkonu bulunan ebeveyn yatak odası ,
- Farklı büyüklüklerde iki adet yatak odası tasarlanmıştır (Şekil 4. 9).

Şekil 4. 9. Onaylı Mimari Proje, Normal Kat Planı.

Bu düzenleme, yasaların dayattığı, “Yapı Ruhsatı” alabilmek için yapılması zorunlu olan bir bölümelemedir. Aynı anlayış, “Yapı Kullanım İzin Belgesi” (İskân Ruhsatı) alınabilmesi için de devam etmektedir. Yapı Ruhsatına esas olan mimari projede bulunan bölümeleme ve dekorasyona dair imatları yapmadan iskân izni verilmemektedir. Kullanıcıya özel konutların yapılabilmesi için öncelikle bu yasal engellerin kaldırılması gereklidir.

Bu kısıtlamalara rağmen satış sırasında müşterilere örnek olması açısından en düşük bedel ile satılması öngörülen onaylı projede zemin kat olarak adlandırılrsa da iki adet bodrum kat üzerinde, giriş cephesinde +7.00 kotunda bulunduğundan 1. Kat olarak adlandırdığımız katta bulunan 1 ve 2 numaralı bağımsız bölümler henüz inşaat devam ederken hızla tamamlanmıştır.

Bölgede bulunan gayrimenkul danışmanları ve potansiyel müşteriler ile yapılan görüşmeler sonrasında onaylı projeden farklı olarak tuvalet yapılmayarak daha geniş bir banyo çözümü ve vestiyer yüzeyinin genişlemesi müşterilerin beğenisini kazanmış, sadece 9 numaralı bağımsız bölüm tuvalet talebinde bulunmuştur. Onaylı projeden farklı bir diğer imalat ise yemek odası olarak planlanan mutfaktan çıkılan balkona salondan düşünülen geçişin kapatılması olmuştur. Böylece mutfak dolabı ile devamlılık sağlayan bir televizyon ünitesi için düşey yüzey kazanılmış aynı zamanda salonda da farklı yerleşim biçimlerine imkan sağlanmıştır (Şekil 4. 9). Satışlar tamamlandıktan sonra konut sahiplerinin en çok zaman geçirdikleri hacmin bu bölüm olduğu gözlenmiştir.

Şekil 4. 10. Panorama Apartmanı, 2010.

4.3. Kullanıcı Talepleri ile Özelleşen İç Mekânların Analizi

Üçüncü bölümde Çok Katlı Apartmanlarda Kullanıcı Profilini tanımlamada sıralanan demografik bilgiler, gelir durumu, yaş grubu dağılımı, cinsiyet dağılımı, eğitim durumu, aile bireyleri başlıkları altında toplandığı için Panorama Apartmanında kullanıcı talebi ile farklılaşan konutların analizinde aşağıdaki tablodan faydalanılmıştır.

Tablo 4. 1. Konut sahibi aile demografik bilgileri.

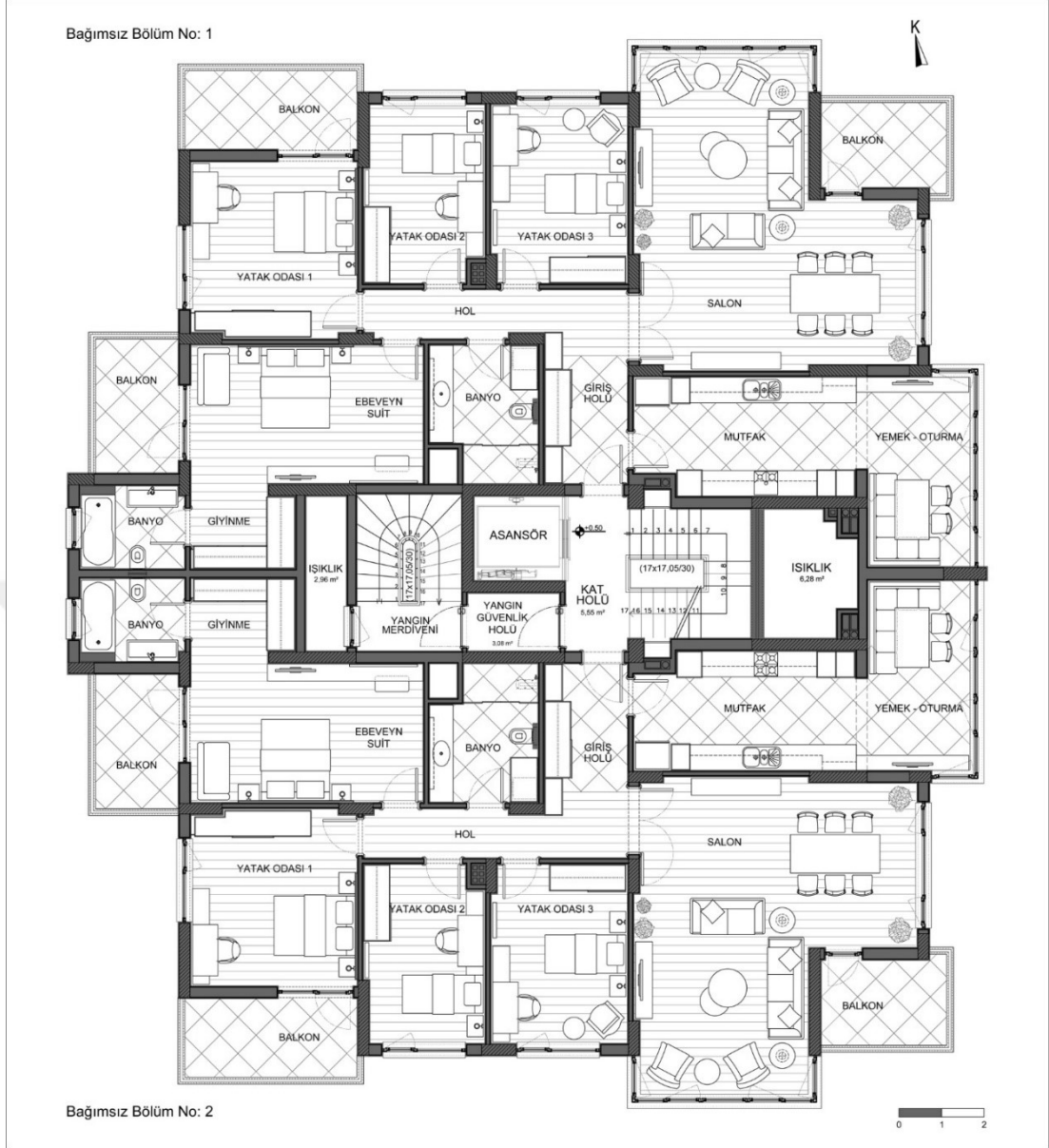
Bağımsız Bölüm No: 1		Taşındığı Tarih:			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim

4.3.1. 1-2 Nolu Bağımsız Bölümler

Tablo 4. 2. Bağımsız Bölüm No:2 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 1		Taşındığı Tarih: 2009			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Ticaret	Erkek	1973	Ankara	Lise
2	Ev hanımı	Kadın	1978	Ankara	Lise
3	Öğrenci	Kadın	1998	Ankara	İlkokul
4	Öğrenci	Kadın	1995	Ankara	Ortaokul

Bu bağımsız bölümlerin kullanıcıları, ekonomik gelir düzeyi orta sınıfın üst tabakasında konumlandırabileceğimiz yöre ortalamasına uygun ailelerdir. Çekirdek aile tanımına uyan her iki ailenin de henüz yapım aşamasında tamamlanan standart konutlarda çalışma odası, kütüphane, hobi odası vb. özelleşmiş mekân talepleri olmamıştır (Şekil 4. 11).

Şekil 4. 11. 1.Kat: Bağımsız Bölüm No:1-2 Onaylı Proje Sonrası Tip Yerleşim Planı

Tablo 4. 3. Bağımsız Bölüm No:2 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 2		Taşındığı Tarih: 2010			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Emlak	Erkek	1964	Trabzon	Yüksek Okul
2	Ev hanımı	Kadın	1960	Trabzon	Lise
3	Öğrenci	Erkek	1985	Ankara	Üniversite
4	Öğrenci	Erkek	1987	Ankara	Üniversite
5	Öğrenci	Erkek	1992	Ankara	lise

Şekil 4 . 12. Bağımsız Bölüm No1: Görünüşler.

Şekil 4. 13. Bağımsız Bölüm No:2 Görünüşler.

Hedefi bir örnek insanlar yaratmak olan projelerde örnek daire olarak adlandırılan, uygulamadan farklı olarak satış sırasında müşterilerin kendilerine özel talepleri ile değiştirebilecekleri konutları canlı deneyimlebilmeleri için henüz inşaat sürecinin başında tamamlanan 1 ve 2 numaralı bağımsız bölümlerde bitirme ürünlerinde iki farklı malzeme skalası tercih edilmiştir (Şekil 4 . 12, Şekil 4. 13).

4.3.2. 3-4 Nolu Bağımsız Bölümler

Tablo 4. 4.Bağımsız Bölüm No:3 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 3		Taşındığı Tarih: 2008			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Makina Müh.	Erkek	1978	Konya	Yüksek Lisans
2	İktisat	Kadın	1979	Ankara	Üniversite
3	-	Kadın	2008	Ankara	-

İktisat lisansından sonra bir kamu bankasında çalışan anne ile genel merkezi İstanbul'da bulunan bir gayr-i menkul değerlendirme firmasının Ankara Bölge sorumlusu olan baba yeni doğan kızları ile yaşayacakları 3 numaralı bağımsız bölümde tip projede majör değişiklikler yapmak yerine belirlenen mahallerin kullanımında farklılık gösterdiler.

Giriş holü banyo ve mutfak ve ebeveyn suitinde tip projeye bağlı kalınırken yatak odası 1 (Şekil 64) yeni doğan kızları ile güvenli zaman geçirebilecekleri bir günlük oda olarak düzenlendi.

Yatak odalarından küçük olan bebek odası olarak tefriş edilirken, diğer yatak odası giriş holünden açılan kapı kapatılıp, salona açılan bir çalışma alanına dönüştü. Kent merkezinde bir ofisi olmakla birlikte, yakın illeri de içine alan sorumluluk alanında çok sık seyahat eden, raporlama işlemlerini de evinde ve genellikle gecelere sarkan zaman diliminde yapıp, genel merkeze ulaştıran baba için hem özel alan ihtiyacını karşılayan hem de salon hacmi ile kurduğu görsel bağ ile ferah bir mekân elde edildi (Şekil 4. 14).

Aynı şekilde salon da hacim olarak genişlerken diğer yandan da sanayi döneminin çekirdek aile tanımına uyan bu ailenin zamanın iletişim ve bilişim teknolojilerini kullanma biçimleri ile Toffler'ın 70'li yıllarda öngördüğü “elektronik ev” olgusunu yaşayan aile kimliğini mekâna yansıtması ile anlam kazandı.

Aynı apartmanda yakın yaş grubundan, benzer eğitim almış kullancılardan farklı olarak 3 numaralı bağımsız bölümün sakinleri kendilerine özel bir konut sahibi oldu.

Tablo 4. 5.Bağımsız Bölüm No:4 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 4		Taşındığı Tarih: 2009			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	İşletme	Erkek	1962	Ankara	Üniversite
2	İşletme	Kadın	1963	Kayseri	Üniversite
3	Emekli Subay	Erkek	1938	Kayseri	Üniversite
4	Öğrenci	Erkek	1989	Ankara	Üniversite
5	Öğrenci	Erkek	1986	Ankara	Lise

Her ikiside kamu kurumlarında üst düzey yönetici olan çift, üniversite ve lise çağında iki oğulları ve hanımın babası ile yaşayacakları 4 numaralı bağımsız bölümde tip projeden farklı bir talepte bulunmadılar.

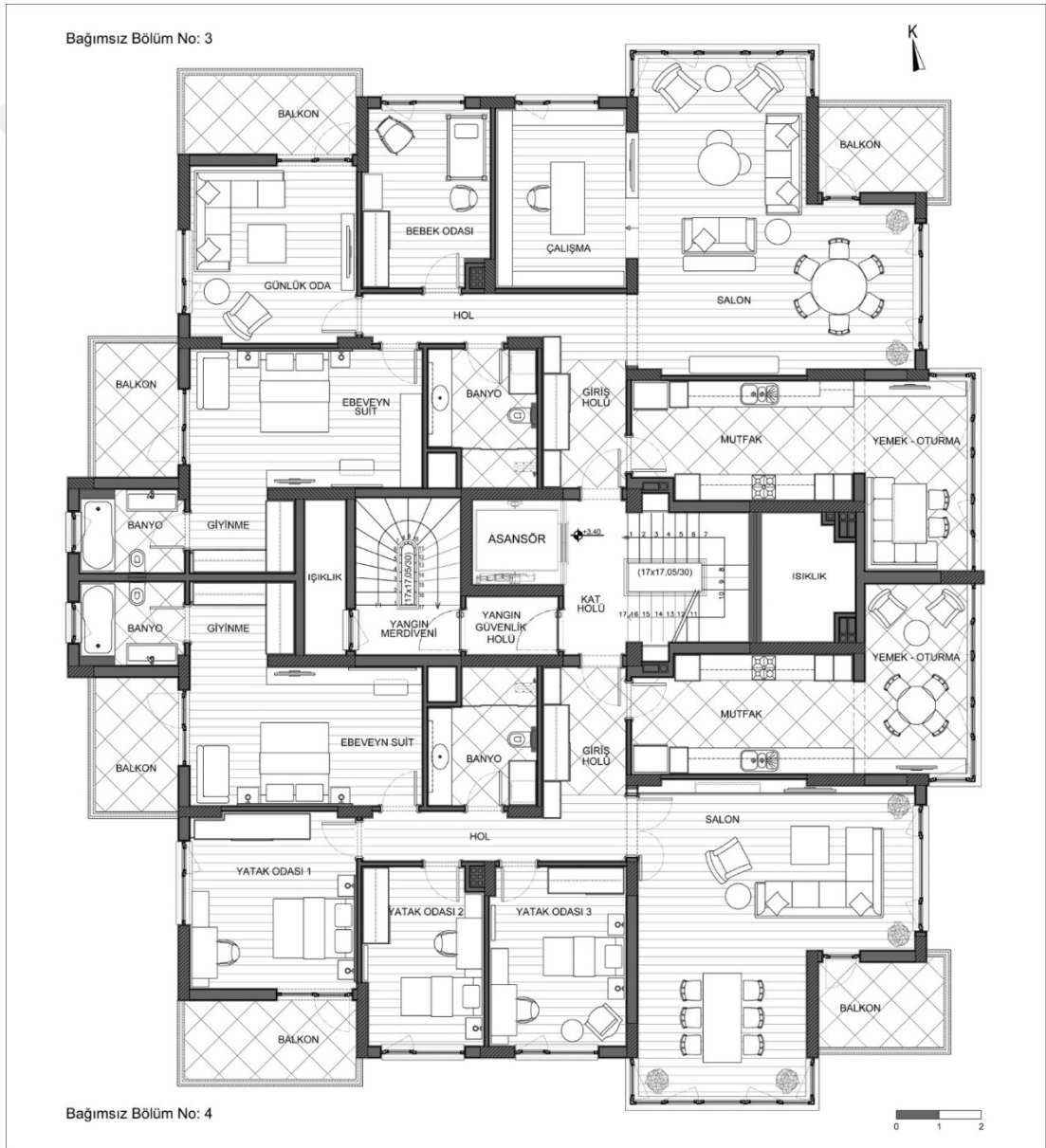
İlerleyen yaşı sebebiyle sağlık sorunları bulunan baba için özel bir banyo beklentisi tip projenin destek birimlerinin kısıtlamaları sebebi ile karşılanamadı.

Tip yerleşim planında öngörülenden farklı olarak salonda oturma bölümünü doğu cephesi tarafında konumlandıran aile mutfak ile salonu bölen duvar yüzeyini televizyonun yanısıra kitaplık olarak değerlendirdi (Şekil 76).

Esnek, değişebilir, kullanıcıya özel konut tasarlayabilmek için elektrik ve sıhhi tesisat teknolojileri ile uyumlu yeni yapım sistemlerine ihtiyaç olduğu bir kez daha anlaşıldı.

Farklı kullanıcılar tarafından farklı seçilen mobilyalar ile bu yaklaşım tekrarlanmasına karşın, tip projede planlanan L formundaki salonun ölçülerinin ve açıklarının esneklik konusunda sıkıntılar yarattığı gözlemlendi.

Panorama apartmanının farklı kullanıcı profillerine yeni bir veri olarak gördüğümüz, yaşlı baba ile yaşayan sanayi devrimi öncesi büyük aile dönemi ile sanayi dönemi çekirdek aile arasında sınıflandırabileceğimiz bu aile herhangi bir bölgeye ait önceden yapılmış kullanıcıya dair tahmin, sınıflandırma ve standartların geçersizliğini bir kere daha gösterdi.

Şekil 4. 14. 2. Kat: Bağımsız Bölüm No:3-4 Yerleşim Planı

4.3.3. 5-6 Nolu Bağımsız Bölümler

Tablo 4. 6. Bağımsız Bölüm No:5 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 5		Taşındığı Tarih: 2008			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Yazılım	Erkek	1975	Ankara	Üniversite
2	Grafik Tasarım	Kadın	1976	Antalya	Doktora

5 numaralı bağımsız bölüm sahipleri Panorama Apartmanında karşılaştığımız en özgün talepler ile öne çıkmaktadır. Sahiplendikleri 4 yaşındaki köpekleri ile yaşayan free-lance yazılım işleri yapan ve evde çalışan bey ile bir vakıf üniversitesinde öğretim üyesi olan hanım, girişten itibaren tip projede köklü değişiklikler talep etti.

İçmimarları tarafından projelendirilen ve uygulama kontrollüğü yapılan konutta giriş holünün genişlemesi için vestiyer bölgedeki projelere oranla oldukça fazla tezgah yüzeyi sunan mutfaktan kazanılan hacimde çözüldü. Salona açılan mutfağın ada çözümünde yemek masası ile mutfak arasında bir kahvaltı barı tasarlandı.

Salon balkonu kapatılarak Biber için yatak odasına dönüştürüldü.

Tip projede (Şekil 4. 11) Yatak odası 1 olarak adlandırılan hacim misafir yatak odası olarak korunurken, diğer iki yatak odası salona açılarak, çiftin aynı hacimde kendilerine özel çalışma alanlarına sahip olduğu, biri çalışırken diğeri mutfakta yahut dinleniyor olsa bile aynı mekânda bulunmalarının sağlandığı açık plan çözümüne gidildi. Bu hacim gece holü ile yatak odalarından ayrılarak gerekli mahremiyet sağlandı (Şekil 4. 15).

Planlama aşamasında şans verilmesi durumunda çok katlı bir apartman yapısında da kullanıcıya özel konut üretilebileceğini deneyimlediğimiz 5 numaralı bağımsız bölümün sahipleri bir yandan da 3. Dalga ile çekirdek aile tanımının yıkılacağı öngörüsünü doğrular niteliktedir.

Tablo 4. 7. Bağımsız Bölüm No:6 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 6		Taşındığı Tarih: 2008			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Eczacı	Erkek	1956	Sivas	Üniversite

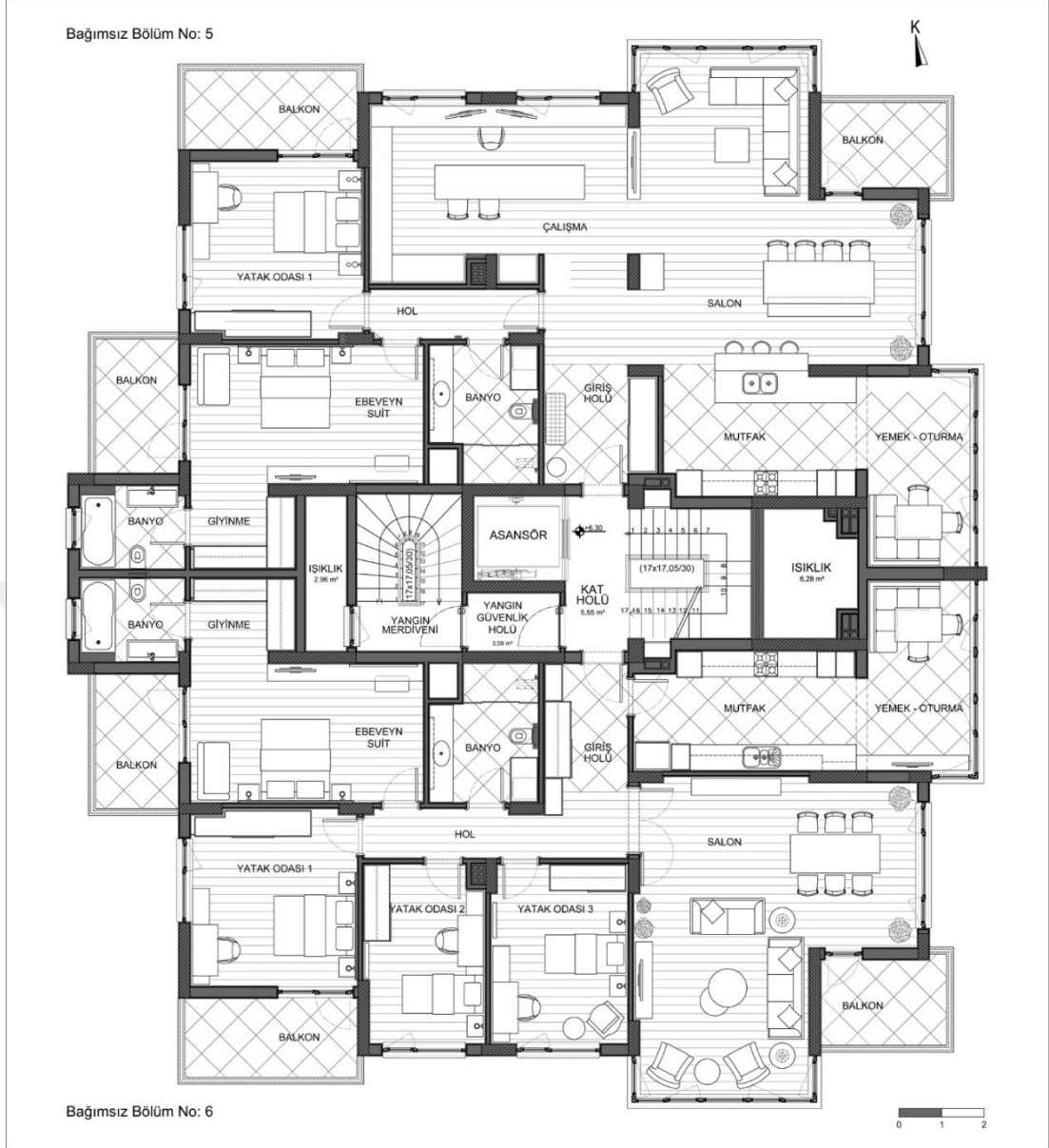
6 numaralı bağımsızın bölümün sahibi emekli bir subay olup kendi eczanesini işletmektedir. Eşinden boşandıktan sonra AnittaPark Sitesinde bulunan 4+1 konutunu satın eşi ve kendisine birer adet 2+1 konut edinmiştir. Sahibi olduğu konutun kısa sürede değer kazanması ile yeniden yatırıma yönelmek isteyen ve bu süreçte Panorama Apartmanı yapımını takip eden bu bey cephe kaplamaları tamamlandıktan sonra ilk müşterilerden birisi olmuştur.

Biri yeni mezun diğeri üniversitede okuyan iki kızını ile farklı şehirlerde yaşadığından Ankara ziyaretlerinde kalabilecekleri birer oda ve günlük, hobi odası olarak kullanmak üzere bir oda ihtiyacını karşılayan tip yerleşim planında (şekil 64) belirlenen bölümlenmelerde bir değişiklik talebi olmadı.

İleride yeniden evlenme düşüncesinde olduğunu paylaşan kullanıcı böyle bir durumda iç mekânda yapılacak mobilya-dekorasyon değişikliğinin yeterli olacağına belirtti. (Şekil 4. 15).

İhtiyacının çok üzerinde büyüklükte bir konut edinen bu kullanıcı yaptığı alım-satımlar ile konutun manevi değerinden çok ticari değeri ile ilgilenen profili temsil eder.

6 numaralı bağımsız bölümün sahibinin kısa sürede konut alırken yaptığı seçimler ile içinde bulunduğumuz dönemde yüksek gelir grubuna yönelik planlanan çok katlı apartman yapılarında sanayi döneminde tanımlanan çekirdek aile standardı ile hareket edemeyeceğimiz bir kez daha anlaşılmıştır.

Şekil 4. 15. 3. Kat: Bağımsız Bölüm No:5-6 Yerleşim Planı

4.3.4. 7-8 Nolu Bağımsız Bölümler

7 ve 8 numaralı bağımsız bölüm sahipleri Türkiye’de ilk apartman yapılarının görüldüğü İstanbul’da 1900’lerin başında anadolu’da ise 1950’li yıllarda örneklerine rastladığımız, “araftaki aile” örneğine benzer şekilde “Aile Apartmanı” olgusunu sürdürmeye çalışan bir aile tablosu çizmektedir. Dul bir hanım olan 7 numaralı bağımsız bölümün sahibi aile şirketlerini yöneten oğlu ile karşılıklı daireleri satın alarak, evin küçük oğlunun anne-baba ile yaşaması geleneğini sürdürmektedirler.

Tablo 4. 8. Bağımsız Bölüm No:7 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 1		Taşındığı Tarih:			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Ev Hanımı	Kadın	1954	Diyarbakır	-

Aynı apartmanda, aynı katta, simetrik dairelerde, tarım toplumu geleneğini sürdürmeye çalışan anne ile 3. Dalganın etkilerini yaşayan oğlu ve eşinin konuttan beklentileri arasındaki keskin fark dikkat çekicidir.

Tablo 4. 9. Bağımsız Bölüm No:8 aile demografik bilgileri.

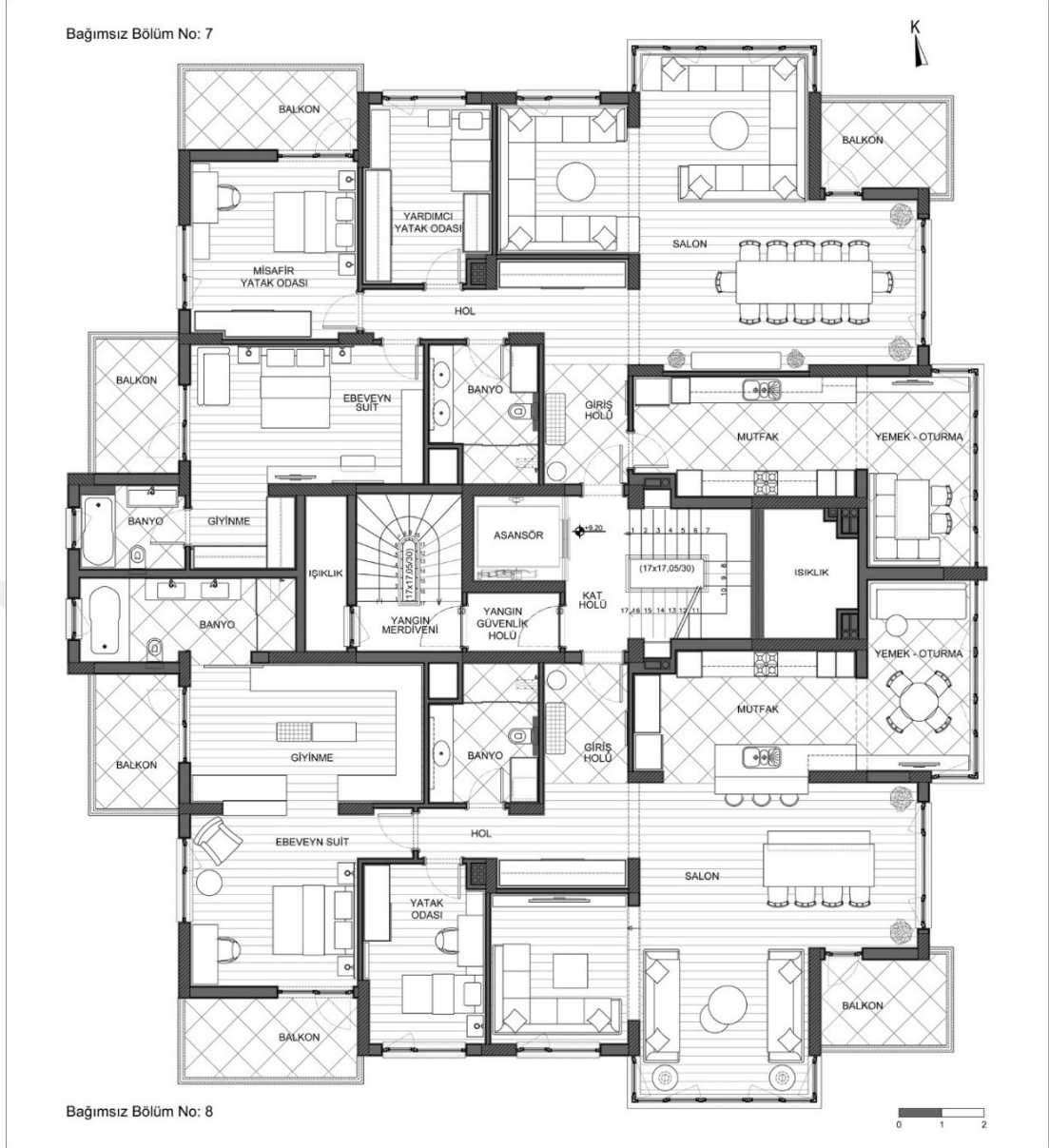
Bağımsız Bölüm No: 8		Taşındığı Tarih:			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Tarım	Erkek	1982	Diyarbakır	Yüksek Lisans
2	Avukat	Kadın	1982	Diyarbakır	Üniversite

7 numaralı bağımsız bölümde mutfak tip projeye uygun olarak korunurken, 8 numaralı bağımsız bölümde giriş holünden erişim kapatılarak salon açılan, yemek bölümü ile arasında, kahvaltı barı bulunan bir mutfak tasarlanmıştır (Şekil 4. 16).

Her iki dairede de giriş holünü genişletmek için vestiyer holün karşısında bulunan yatak odasından kazanılan alanda çözülmüştür. Yine her iki dairede de salona açılan bu yatak odası 7 numaralı bağımsız bölümde ev sahibinin kalabalık misafirleri için düzenlenirken 8 numaralı bağımsız bölümde TV, oyun, eğlence alanı olarak tanımlanmış ve 30 cm kot farkı ile salondan farklılaştırılmıştır.

Tip projede (Şekil 4. 11) yatak odası 2 olarak adlandırılan hacim korunmuş 7 numarada yatılı bir yardımcı için, 8 numara da ise misafirler için düzenlenmiştir.

Tip projede yatak odası 1 olarak adlandırılan hacim (Şekil 4. 11) 7 numarada korunarak misafirler için düzenlenirken, 8 numara da ise ebeveyn suiti ile birleştirilerek geniş bir giyinme odası planlanmıştır. Tip projedeki giyinme alanı ebeveyn banyosuna katılarak, orman manzaralı bir jakuzi, duş, iki lavabo ve tuvalet ile geniş bir banyo düzenlenmiştir (Şekil 4. 16).

Şekil 4. 16. 4. Kat: Bağımsız Bölüm No:7-8 Yerleşim Planı

Panorama Apartmanı 7 ve 8 numaralı bağımsız bölümlerde karşımıza çıkan bu farklı yaklaşımlar yalnızca kuşaklar arasında ki eğitim, görgü ve kültür farklılaşmasını yansıtmakla kalmayıp ev fikrinin bir önceki kuşakta başkalarının beğenisi ve rahatı düşünülerek kurgulandığını, 3. Dalga neslinin ise bireyseliğin kaçınılmaz sonucu olarak önce kendisi için taleplerde bulunduğunu ortaya koyar.

Konut tasarımında kullanıcının kendine özel taleplerinin karşılanması için trendler, akımlar, standartlar, formüller ile üretilen tip projeler yerine kullanıcıyı merkez alan bir tasarım-uygulama yaklaşımının gerekliliği artık kaçınılmazdır.

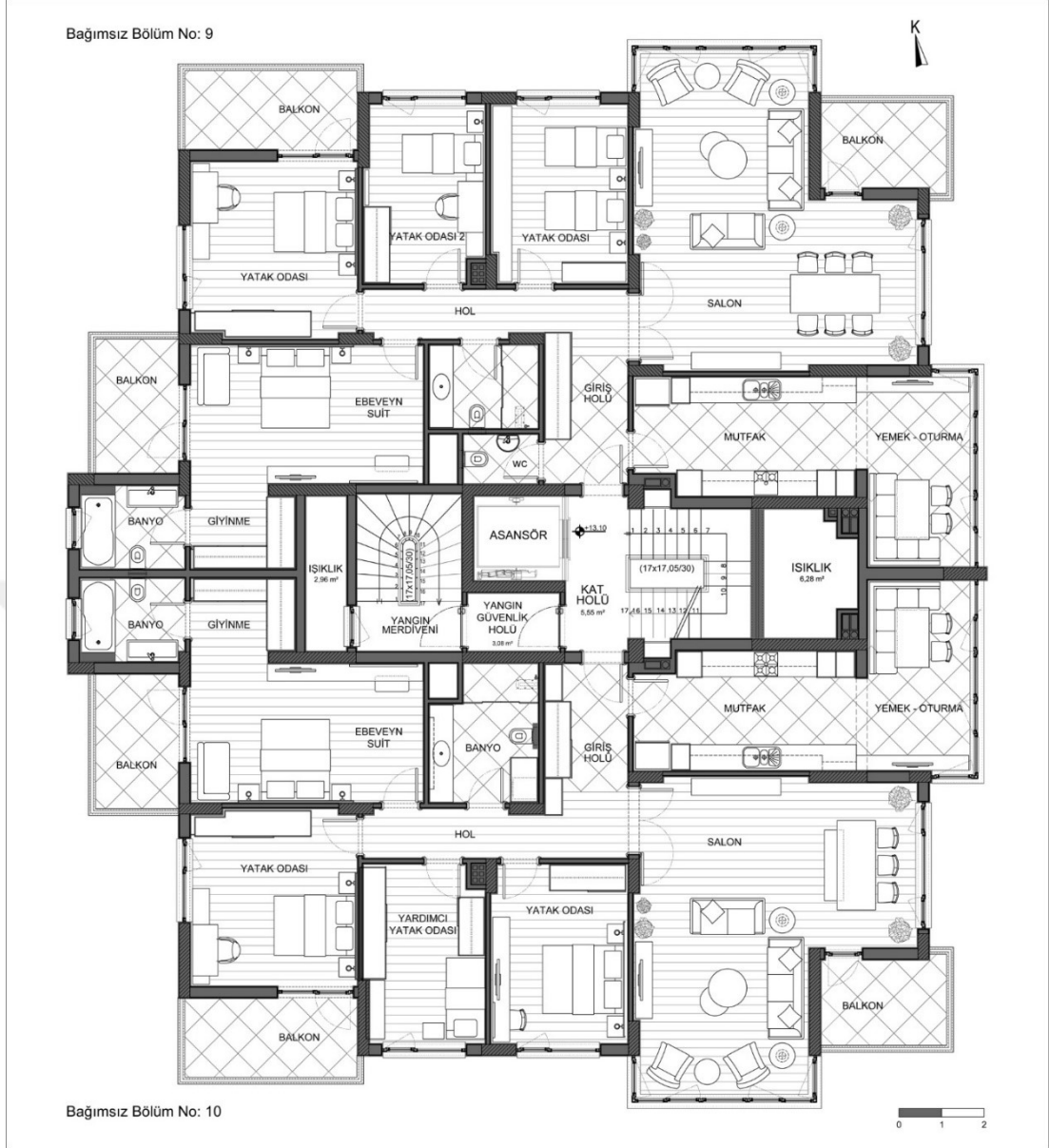
4.3.5. 9-10 Nolu Bağımsız Bölümler

Tablo 4. 10. Bağımsız Bölüm No:9 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 9		Taşındığı Tarih: 2009			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Müteahhit	Erkek	1976	Diyarbakır	Üniversite
2	Ev hanımı	Kadın	1977	Urfa	Lise
3	Öğrenci	Kadın	1999	Ankara	İlkokul
4	Öğrenci	Erkek	2001	Ankara	İlkokul
5	-	Kadın	2004	Ankara	-
6	-	Kadın	2004	Ankara	-

9 numaralı bağımsız bölüm sahipleri, aile şirketi ile altyapı müteahhitliği yapan bir inşaat mühendisi ile ev hanımı olan çift, ilkokula giden çocuklarına ayrı, ikizleri için ise birlikte kalacakları bir yatak odası bulunan, tip projeden (Şekil 4. 11) farklı olarak onaylı mimari projede yer alan (Şekil 4. 9) girişte ayrı bir tuvalet talep etmişlerdir.

Geleneksel bir aile yapısında yetişmiş, olan mühendis ve eşi, babası tarafından kendilerine tahsis edilen konut hakkında pek de söz sahibi olma şansı bulamamışlardır. Yaşlıları ile aynı çağ ve imkanlara gecikmeli olarak da olsa sahip olan bu çift hala tarımsal toplumun aile yapısından izler taşımaktadır. Bu ailenin bilgi toplumuna evrilmesi bir sonraki nesle aktarılmış gibi görünmektedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde zikredildiği gibi konutun amacının sadece barınma değil, bulunduğu bölge ve fiyat aralığı ile bir prestij ve statü göstergesi olduğu bu ailede tekrar gözlenebilir. Tekrar fark ediyoruz ki sanayi devrimi sonrasında tüm dünyada seri üretim ve tek tipleşme, üretimde olduğu gibi, aile yapılarında da gerçekleştirilmeye çalışılsa da her birey ve her aile özgün, otantik, tahmin edilemez olmaya devam edecektir.

Şekil 4. 17. 5. Kat: Bağımsız Bölüm No:9-10 Yerleşim Planı

Tablo 4. 11. Bağımsız Bölüm No:10 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 10		Taşındığı Tarih: 2008			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Gemi İnşaat	Erkek	1962	Yalova	Üniversite
2	İşletme	Kadın	1961	İstanbul	Üniversite
3	Öğrenci	Erkek	1990	Ankara	Üniversite

10 numaralı bağımsız bölüm sahipleri boşandıktan 5 yıl sonra yeniden bir araya gelen yat yapımı ile uğraşan gemi inşaat mühendisi baba ile butik işleten anne ve üniversiteye yeni başlayan oğulları ile kullanıcı profilinde yeni bir veri oluşturur.

Tip projeden () farklı talepleri olmayıp ebeveyn suitini oğulları için düzenlemeyi tercih eden ebeveyn ise kendileri için ayrı yatak odaları, yanlarında çalışan yardımcılar için de en küçük yatak odasını düzenlemişlerdir (Şekil 4. 17).

Bu bağımsız bölümde de görüldüğü üzere, proje müellifinin ilk tasarımı genel müşteri kitlesinin önemli bir bölümünde kabul görmüştür. Ancak, onaylı projede 1. bodrum katta her bağımsız bölüm için ayrılan ve her biri gün ışığı alan, dilenirse yatılı yardımcılarının kalabilmesi için bir duş eklenebilmesi için sıhhi tesisat altyapısı hazırlanan hacimleri bu amaçla kullanan olmamıştır.

4.3.6. 11-12 Nolu Bağımsız Bölümler

Tablo 4. 12. Bağımsız Bölüm No:11 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 11		Taşındığı Tarih:			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Endüstri Müh.	Erkek	1960	Ankara	Üniversite
2	Kimya. Müh.	Kadın	1962	Ankara	Üniversite
3	Öğrenci	Kadın	1988	Ankara	Üniversite

11 bağımsız bölüm sahipleri ağırlıklı olarak yurtdışına ihracat yapan bir fabrikanın sahibi ve üniversite öğrencisi kızlarıdır. 5 numaralı bağımsız bölüm ile benzer şekilde giriş holünün genişlemesi için vestiyer oranla oldukça mutfaktan kazanılan hacimde çözülmüş. Açık mutfak çözümünde yemek masası ile mutfak arasında bir kahvaltı barı tasarlanmıştır.

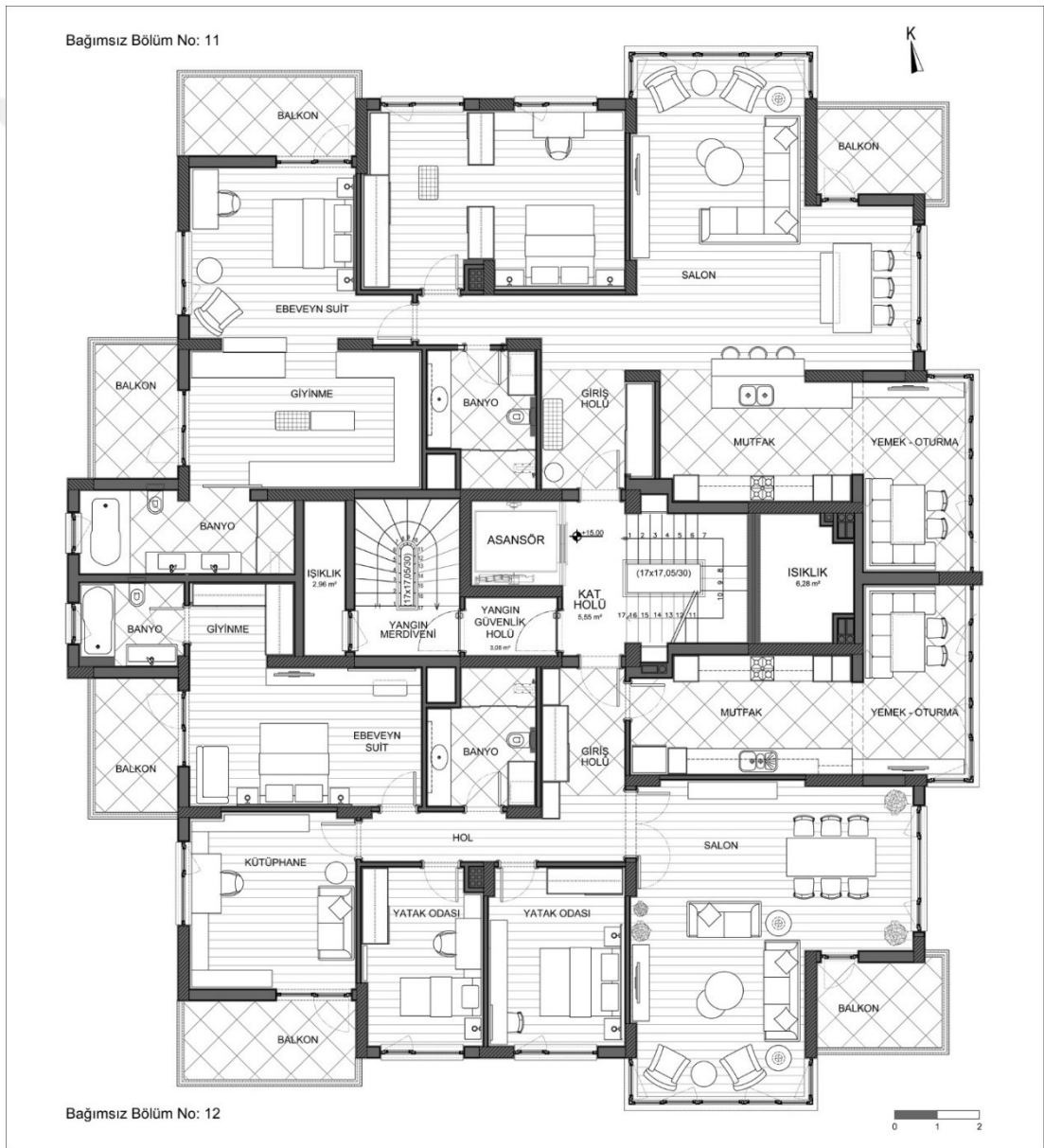
Tip projede (Şekil 4. 11) yatak odası 1 olarak adlandırılan hacim, 8 numaralı bağımsız bölümde olduğu gibi ebeveyn suiti ile birleştirilerek geniş bir giyinme odası

planlanmıştır. Tip projedeki giyinme alanı ebeveyn banyosuna katılarak, orman manzaralı bir jakuzi, duş, iki lavabo ve tuvalet ile geniş bir banyo düzenlenmiştir

Diğer iki yatak odası birleştirilerek kızları için, girişte giyinme alanı ile birlikte geniş bir suite evrilmiştir (Şekil 4. 18).

Gece holü için ayrıca bir kapı yapılmamıştır.

Çalışmak için dizüstü bilgisayarlarının kendilerine yeterli olduğunu söyleyen kullanıcılardan ayrıca bir çalışma alanı talebi gelmemiştir.

Tablo 4. 13. Bağımsız Bölüm No:12 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 12		Taşındığı Tarih: 2010			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	E. Bürokrat	Erkek	1949	Konya	Üniversite
2	E. Öğretmen	Kadın	1953	Konya	Yüksek Okul

12 bağımsız bölüm sahipleri emekli bir bürokrat ile emekli bir öğretmen çifttir. Biri Konya'da diğeri Ankara'da üniversite mezunu, evli, bir oğul bir de kızları vardır.

Her ikisi de gün boyu evde olmalarına karşın, yılın uzunca bir bölümü Akdeniz sahillerindeki yazlıklarında geçiren aile yarı göçebe olarak bile tanımlanabilecek, tipik bir emekli ailesidir. Bir bakıma, yaz aylarında yaylaya çıkan, kış aylarında da kışlaklarına dönen son dönem göçerlerinin modern temsilcileri. Tarımsal toplumun büyük aile evinde yetişmiş, sanayi toplumun çekirdek ailesine evrilmiştir.

Aldıkları eğitim ve sosyal sınıflarından dolayı büyük aile olarak yaşayamayacaklarını bilseler de evlerinde bir odayı misafir olarak gelecek çocuklarına bir odayı ise torunlarına ayıran bu ailenin tip projeden farklı bir talepleri olmamıştır. Zengin bir kütüphaneye sahip oldukları ve geçmişten gelen alışkanlıklar ile halen misafir odası olarak kullandıkları salon yerine tip projede yatak odası 1 olarak adlandırılan hacmi günlük kullanacakları bir kütüphane olarak düzenlemişlerdir (Şekil 4. 18).

4.3.7. 13-14 Nolu Bağımsız Bölümler

Tablo 4. 14. Bağımsız Bölüm No:13 aile demografik bilgileri.

Bağımsız Bölüm No: 13		Taşındığı Tarih: 2009			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Hekim	Erkek	1958	Ankara	Doktora
2	Hekim	Kadın	1958	İzmir	Doktora
3	Öğrenci	Erkek	1991	Ankara	Doktora

13 numaralı bağımsız bölümün sahipleri kullanıcı taleplerinin ne kadar öngörülemez olduğuna dair çarpıcı bir örnektir. Üniversiteye hazırlanan tek oğulları ile her ikisinde profesör hekim olan ebeveyn önceki konutlarında gürültü vb. sıkıntılardan bunalarak son katta bir konut talep etmişlerdir.

Son katların onaylı projede 5 oda bir salon 110m² bir teras ile dubleks olarak çözümü ailenin ihtiyacının üzerinde bir hacim olsa da bu konutu kendilerine özel olarak farklı biçimlerde kullanabilecekleri için satın almışlardır.

Giriş holü, mutfak, salon ve banyoda tip projeye uyulmuştur.

Tip yerleşim planında (Şekil 4. 11) yatak odası 1 olarak adlandırılan hacim, 8 ve 11 numaralı bağımsız bölümlerde olduğu gibi ebeveyn suiti ile birleştirilerek geniş bir giyinme odası planlanmıştır yine aynı şekilde öngörülen giyinme alanı ebeveyn banyosuna katılarak, orman duş, iki lavabo ve tuvalet ile geniş bir banyo düzenlenmiştir (Şekil 4. 19). Jakuzi yerine küçük bir sauna yapılmıştır.

Üst katta merdiven holünde bir mutfak nişi, terasa hizmet edecek bir tuvalet düzenlenmiş, tip proje ebeveyn suiti ile aynı ölçülerdeki oda oğulları için, diğer oda ise kütüphane olarak düzenlenmiştir (Şekil 4. 20).

Tablo 4. 15. Bağımsız Bölüm No:14 aile demografik bilgileri.

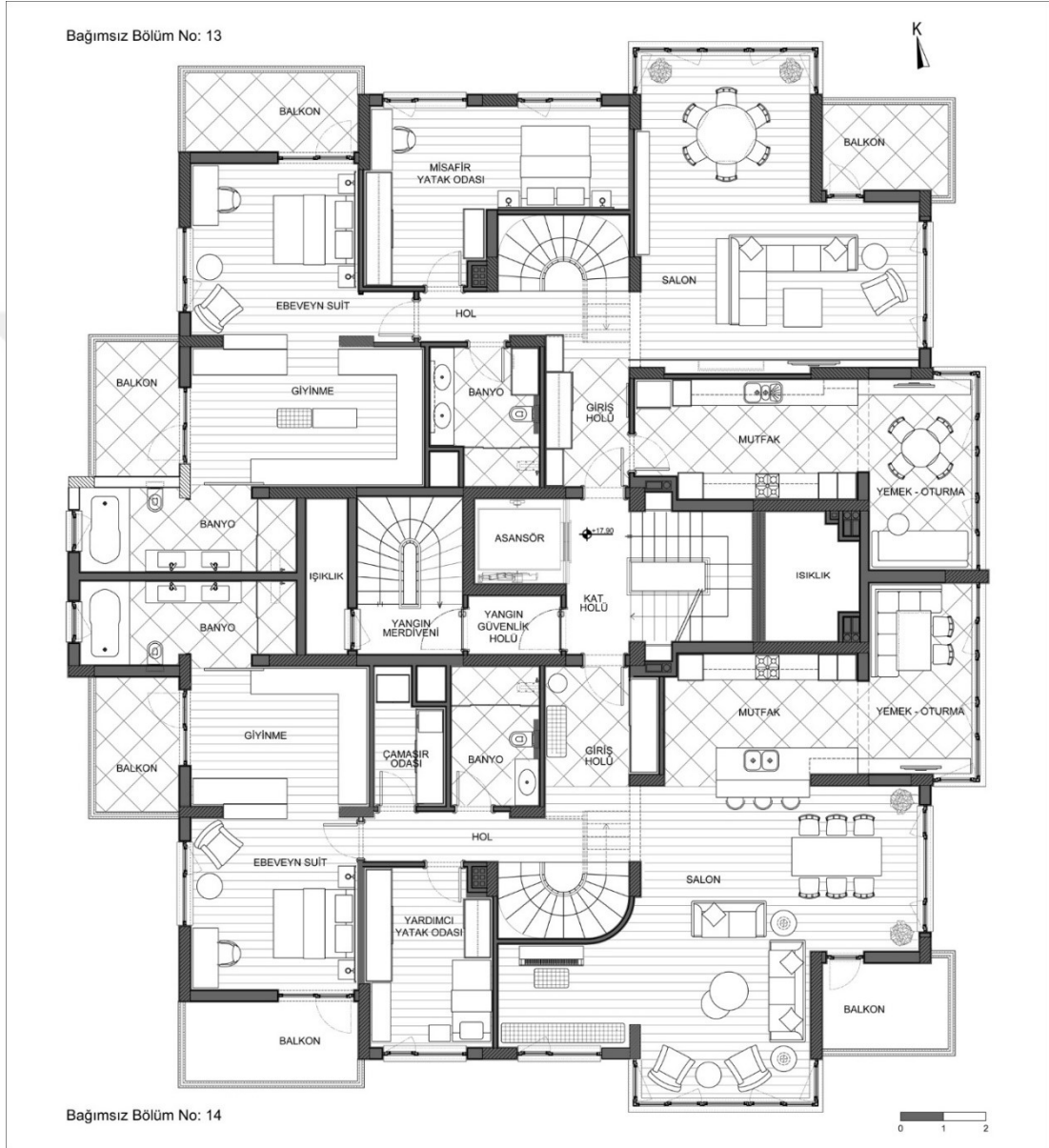
Bağımsız Bölüm No: 14		Taşındığı Tarih: 2010			
Aile Bireyleri	Meslek	Cinsiyet	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim
1	Mütercim	Kadın	1976	Ankara	Üniversite
2	-	Erkek	2002	Ankara	-
3	-	Kadın	2004	Ankara	-

14 numaralı bağımsız bölümün sahibi 8 ve 10 yaşlarında bir kızı ve bir oğlu olan bekar bir annedir. Çocuk sahibi olduktan sonra tercüme işlerinin yoğunluğu azalsa da free-lance olarak çalışmaya devam etmiştir.

5 numaralı bağımsız bölüm ile benzer şekilde giriş holünün genişlemesi için vestiyer oranla oldukça mutfaktan kazanılan hacimde çözülmüş. Açık mutfak çözümünde

yemek masası ile mutfak arasında bir kahvaltılık barı tasarlanmıştır. Merdiven arkasında kalan hacim salona dahil edilerek bir piyano köşesi kazanılmıştır

Tip yerleşim planında (Şekil 4. 11) yer alan yatak odası 2 yardımcıya tahsis edilmiştir.

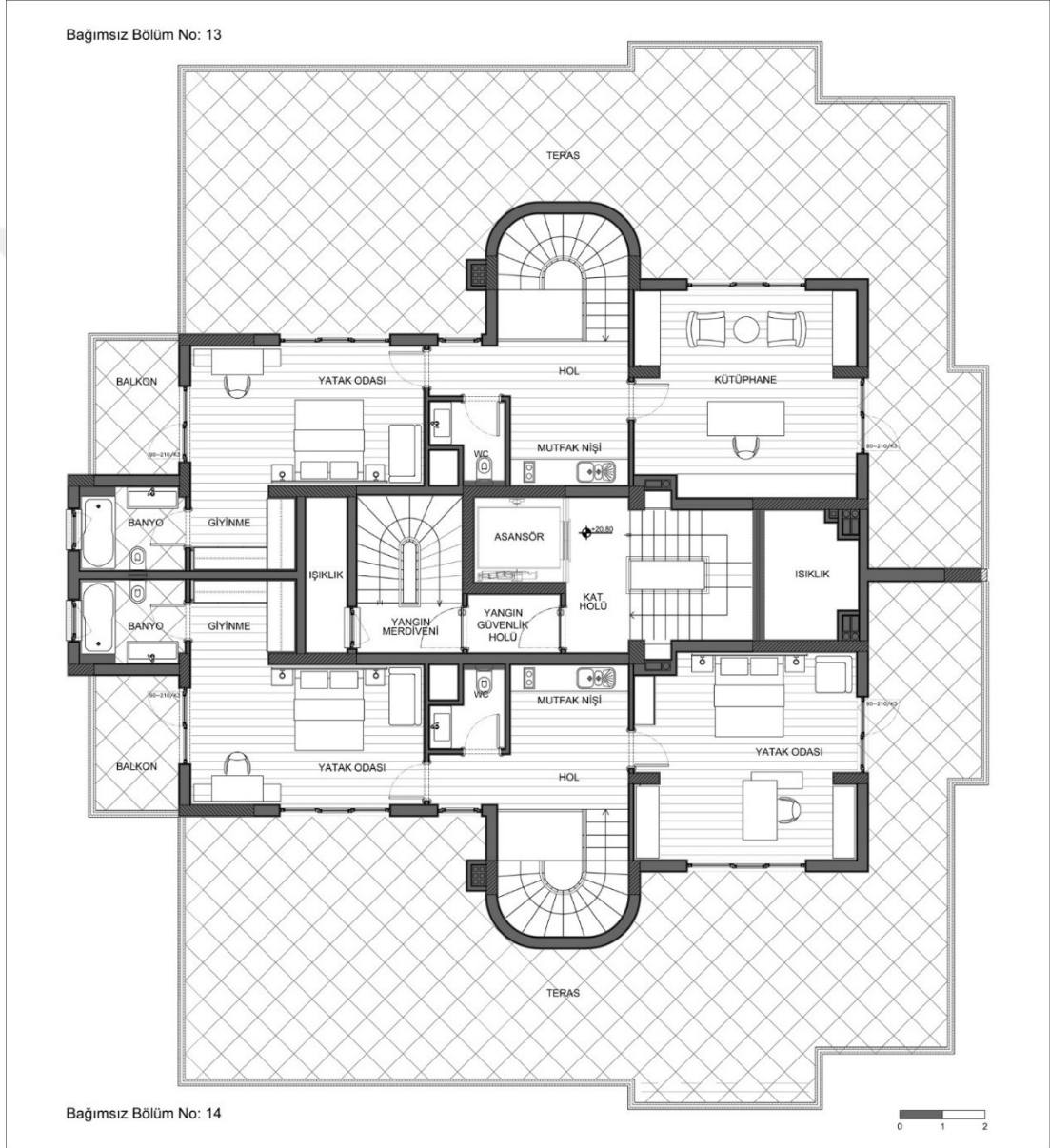
Şekil 4. 19. 7. Kat: Bağımsız Bölüm No:13-14 Giriş Kat Yerleşim Planı

Yatak odası 1 olarak adlandırılan hacim, 8 numaralı bağımsız bölümde olduğu gibi ebeveyn suiti ile birleştirilerek geniş bir giyinme odası planlanmıştır. Tip projedeki giyinme alanı ebeveyn banyosuna katılarak, orman manzaralı bir jakuzi, duş, iki lavabo ve tuvalet ile geniş bir banyo düzenlenmiştir. Benzer değişimleri yapan diğer

bağımsız bölümlerden farklı olarak giyinme odası olarak düzenlenen hacim ile banyo arasında bir çamaşır odası yapılmıştır (Şekil 4. 19).

Üstkatta ise mutfak nişi, tuvalet ve çocuk odaları bulunmaktadır (Şekil 4. 20).

7

Şekil 4. 20. 7. Kat: Bağımsız Bölüm No:13-14 Üst Kat Yerleşim Planı

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

“Bir kişi ev yaptırmaya karar verdi mi, sora araya bulduğu ustanın evine bir çuval buğday yollarmış. Usta böylece o kişinin kendisine bir ev yaptırmak istediğini anlarmışışı yapmaya gönlü varsa, yapabilecek durumdaysa, alıkoyarmış buğday çuvalını... Böylece yaptıracak olanla yapacak olanın aileleri arasında gidip gelmeler başlarmış. Usta iyiden iyiye tanımış işvereni... hali vakti yerinde mi, kaç çocuğu var başka olacak mı? işveren de ustaya istediği evle ilgili düşündüklerini aktarmış... kimi isteklerini de daha önceden bildiği bir örneğin yanına götürüp göstererek aktarırmı; “bak şöyle birşey istiyorum!” ya da “Şuna benzesin ama şurası da şöyle olsun!” sonra da tasarlanan ev doğrudan yapılacağı yere çizilir. İşverenle usta yerinde kesinleştirirlermiş gerçekleştirilecek olanı.” (Bektaş, 2014).

Kuramsal düzlemde konut ve iç mekân biçimlenmesi ile toplumsal yapı değişimi arasında ilişkileri ve buna bağlı olarak; Konya’ya kırsaldan göç eden bir büyük ailenin içsel değişimini ve Ankara, Çayyolu semtinde, farklı sosyo-ekonomik katmanların bir araya geldiği örneklem üzerinde, çok katlı ve tip konutlarda kullanıcıya özel mekân taleplerini incelediğimiz bu araştırmada:

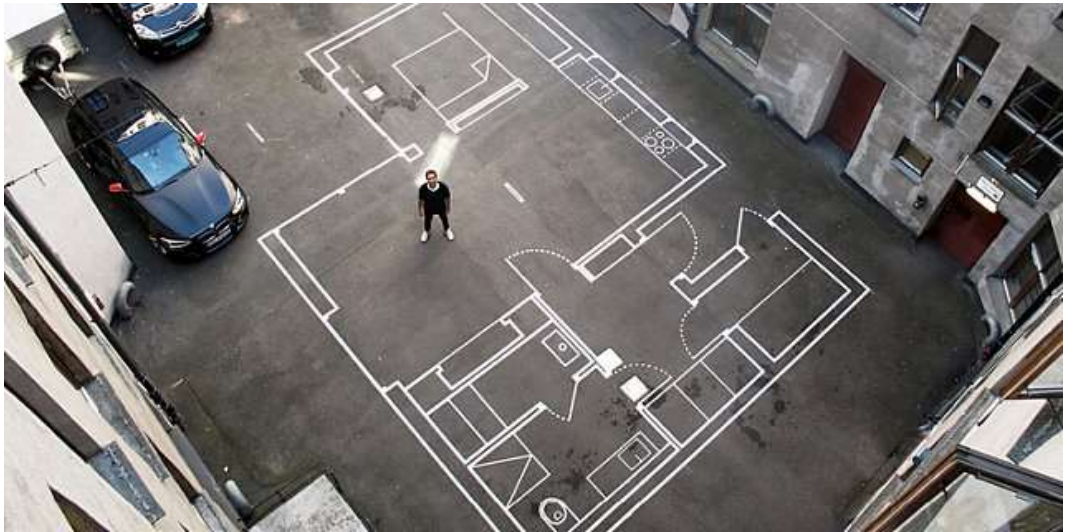
- Konut olgusunun, toplumsal ve teknolojik gelişmelere bağımlı olarak değiştiği, bu değişimin, bilgi ve iletişim toplumu ile birlikte yeni boyutlar kazandığı,
- Bu değişimin toplumsal yapıda hızla çekirdek ailenin parçalanması sürecini başlattığı, Bireysel yaşamın giderek yaygınlaştığı (TÜİK’in son verilerinde Türkiye’de yalnız yaşayanların oranı %16 seviyesine erişmiştir. Bu değerler 1970’li yıllarda %2 düzeyindeydi.) bu olgunun konut talebini ve iç mekân düzenlemesini de yeniden düşünmeyi zorunlu hale getirdiği,

- Bu taleplerin batıda ortaya çıktığı (bizden yaklaşık elli yıl kadar önce) dönemlerden itibaren belirli çözümlerin getirildiği, (Esnek planlama, kullanıcı katılımı vb.)
- İkinci dalga, seri konut üretimini dayattığı,
- Eğitim düzeyi gelir seviyesi ile birlikte her geçen gün artan üçüncü dalga insanının bireysel yaşam tercihlerine uygun konut ve iç mekân talebinde bulunduğu, ortaya konulmuştur.

Buna karşın, sınırlı bir örnekleme yapılan, görüşme, gözlem, ölçme ve uygulamaya dayanan analizler; çok katlı seri üretim tip konutlarda “kullanıcı taleplerine uygun iç mekân düzenlemesi” nin yapılabileceğini göstermiştir.

Cengiz Bektaş’ın Türk Evi’nde giriş bölümünde aktardığı Antalyalı Mustafa Dizdar Usta’nın hikayesinin bu çalışmanın sonuç bölümünde yer alması konut meselesinde en yeni ve kalıcı yaklaşımın esasında otantik olandan yola çıkarak bir nevî aslına rücu ile gerçekleştirilebileceğini vurgulamak içindir.

Günümüzde ise biraz daha uzaklarda karşılaşıyoruz bu yaklaşımla. Oslo merkezli mimarlık ofisi Vardehaugen ofisin arka bahçesine uyguladıkları bire bir ölçekli çizimlerle çalışıyor. Bedenin ölçek algısının veya basitçe yapının içinde yürümenin önemini vurgulayan ekip, bunun mimarlığın geleneksel temsili olan maketle veya 3 boyutlu modellemeyle deneyimlenemeyeceğini söylüyor.

Şekil 5. 1. Vardehaugen ofisin arka bahçesine uyguladıkları bire bir ölçekli çizim.

Bugün VR (virtual reality) sanal gerçeklik gözlükleri ile mekânı deneyimleme, eşzamanlı olarak değiştirme şansına sahibiz. Tasarımcıya düşen, yöntemlerin ve teknolojinin değişimine ve gelişimine karşı durmak değil öze dönmeye, kullanıcıya özel yaklaşımı geliştirmede tüm imkanları ile faydalanmaktır.

Hall'a göre, diğer sanayilerin ortaya koyduğu seri uyarlama metodu benimsenirse, konut yapım endüstrisi dönüşüme uğratılabilir olasıdır. Örnek olarak; birçok bilgisayar firması, web sitesi menüsünden, PC müşterilerine tercih ettikleri boyutlarda hard-drive, monitör tipi ve bellek seçmelerine olanak sağlamaktadır. Bu parçalar saha sonra mevcut birçok parçayı bir araya getirilip birkaç gün içerisinde ulaştırılmaktadır. Günümüzde ise bu tercihi çevrimiçi alışveriş çok daha ileri düzeydedir. Konut inşaatında böyle bir tekniğin uygulanması, müşteri-tasarım sürecini büyük ölçüde daha üst seviyelere taşıyabilir bir durum ortaya koymaktadır (Hall, 2002). Ancak benzerlerinde olduğu gibi bu yaklaşımda da kullanıcının tercihleri ve kullanıcı, yani insan, sınıflara, gruplara, tiplere ve standartlara sıkıştırılmaktadır.

Üretimin her alanında olduğu gibi müstakil konutlarda da kullanıcıya özel tasarım süreci farklı seviyelerde deneyimlenebilirken çok katlı konutlarda bu yaklaşımın “kullanıcı katılımı”, “esneklik”, “kitlesele bireyselleştirme” sınırlarını aşamadığını gözlemliyoruz. Çayyolu Panorama deneyimi göstermiştir ki, çok katlı apartman yapılarında da “kullanıcıya özel” konut üretmek artık bir ihtiyaçtır ve yapılabilir.

1923 tarihli, “Yeni Bir Mimarlığa Doğru (Towards a New Architecture)” kitabında;

“Yeni bir çağın başındayız. Yeni bir ruh. Kaderine doğru sürüklenen bir nehir gibi her yeri istila eden endüstri, bize yeni çağa uygun, yeni bir ruhla canlandırılmış araçlar getiriyor. Ekonomi yasaları ister istemez eylemlerimizi yönetiyor... Ev sorunu bir çağ sorunudur... Seri üretime yönelik bir ruh hali oluşturmak zorundayız. Kalplerimizden ve zihinlerimizden eve ilişkin statik düşünceleri çıkarabilir ve soruna eleştirel ve nesnel bir açıdan bakabilirsek sağlıklı, ahlaklı ve çok güzel olan bir ev aracına ulaşmış olacağız ki, bu da seri-üretim evdir.”

diyen Le Corbusier'in “mimarisinin ilkelerini ve tasarımlarını birer reçete olarak değil de, birer şiir olarak okumanın, konutla ilgilenenlere açacağı yeni ufuklar ve de

söyleyeceği çok şey hala olmalı” diyen Bilgin’e (1999) kulak verirse, artık geçmişte kalmış yaklaşımları körü körüne sürdürmek yerine içinde bulunduğumuz yeni çağa, yeni ruha yakışır yenilikçi bir kuram ortaya sunmak gereklidir. Ki bu da **kullanıcıya özel tasarımıdır.**

Ersoy (2010), güncel tasarım süreçleri “kullanıcı”nın değerlendirildiği, farklılıklara özen gösteren bir yaklaşım veya örgütlenme modeli öneriyor ve hayata geçirebiliyorsa, bu deneyimlerin ardında davranış ve mekân bilimlerinde son elli yıldır birbirini etkileyerek gelişen bir “kuram-araştırma-uygulama” zinciri olduğunu vurguluyor. Gelişmiş ülke deneyimlerinin başarılarındaki büyük pay da bu zincirin “tüm” aşamalarıyla kesintisiz biçimde tecrübe edilmeye çalışılması ve nihayetinde kullanıcının odak olduğu zihniyetin genel bir mekân politikası olarak benimsenebilmesi gerektiğine dikkat çekiyor. Yazar, “kullanıcı odaklı tasarım” süreçlerini, mimarlığın genel geçer standartlarına, manifestolarına ve otoriter tasarım süreçlerine karşı bir tepki ve eleştiri olarak yorumluyor. Akademik alanda oluşan birikimlerin yine akademik çevrelere hapsediği, bu bilgi altyapısına temellenmesi gereken tasarım/uygulama safhasının ise, Türkiye deneyimindeki “en zayıf halka” olduğu görüşünde.

Heidegger’in 1951’de yayınlanan “İnşa Etmek, Mesken Tutmak, Düşünmek (Building, Dwelling, Thinking)” adlı makalesinde belirttiği gibi, meskenin gerçek dramı, sadece konut sıkıntısında yatmıyor. Gerçek dram ölümlülerin, meskenin doğasını hep yeniden aramasında, mesken tutmayı hep öğrenmek zorunda olmalarında yatıyor.

Bütün bu çabaların ve odağına kullanıcı katılımını alan yaklaşımların önemli bir çıkıma vardır. Kırgız çadırına öykünen esnek mekânların peşinde koşan ya da Bektaş’ın Mustafa Dizdar’ın öyküsünde aradığı kullanıcı katılımı, konutun seri üretime ve ticarete konu bir meta olduğu günümüzde, imkânsıza yakın hale gelmiştir. Son dönemde hızla yaygınlaşan çok sayıda farklı tiplerle yapılan güvenli sitelerin de çözüm olamayacağı anlaşılacaktır. (Batı örneklerinde olduğu gibi). Sorunun kalıcı çözümü, dinamik ve hızlı değişken bir planlama-uygulama sürecine altlık oluşturmak üzere, zaman üstü parametrelerin belirlenmesidir. Bir bakıma, Kırgız çadırının iç mekânı ile Bektaş’ın planlama/yapım sürecini güncelleyebilecek teknik, yöntem ve

malzemelerin geliştirilmesidir. Bu bakış açısıyla, çalışmanın devamı niteliğinde öncelikle yapılması gereken araştırmalar için önerilerimiz;

- Toplumsal yapı-konut etkileşiminde, gelecek boyutunu da kapsayan kullanıcı tipolojisini belirlemeye yönelik parametrelerin araştırılması,
- İnsanın varoluşsal niteliklerine yaslanan planlama sabitlerinin saptanması,
- İnsan ömrünü aşan bir dayanıklılık kazanan yapıların, birden çok kullanıcıya hizmet verebilecek tasarım öğelerinin geliştirilmesi,
- Ekonomik, kolay yenilenebilir, dönüştürülebilir yapı malzemelerinin geliştirilmesi ve iç mekân tasarımında kullanılması,
- Bunun için ilgili tasarım ve mühendislik disiplinleri ile ortak çalışmalar yürütülmesi,
- Bugün proje müelliflerinin ampirik bulgulara ve deneyimlerine yaslanarak yaptıkları uygulamaların, bilimsel yöntemlere dayalı ürünler vermesi için “kuram-araştırma-uygulama” zincirini tamamlamak adına kamu kurumları, özel teşebbüs ve üniversiteler arasında işbirliği geliştirilmesi,
- Mekânsal planlama çalışmalarında 1960’larda başlayan fakat hala istenilen düzeye gelemeyen, “problem odaklı tasarım yerine, süreç odaklı tasarım” arayışlarına hız verilmesi,
- Zamanın gerisinde kalmış yapı planlama, üretim ve denetime süreçlerine dair hukuksal çerçevenin güncellenmesi olarak belirlenmiştir.

Bu noktada sürecin öznesi olarak tasarımcıya “süreci yönetmek” gibi büyük bir görev düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Adorno T. W. (2004): “The Culture Industry”, RoutledgeClassics, Londra, New York.
- Alga, R. (2005). Yaşam döngüsüne bağlı olarak konut tasarımını etkileyen faktörler. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alkan, A. Konya-Tarihi Kentin Planlama Sorunları. Konya.1994
- Alkan, A. “Toroslarda Yayla Yerleşmeleri” I. Halk Mimarisi Kongresi, Konya, 5 – 6 Mart 1990.
- Alkan, A. "Bölge Planlaması ve Dağ Köylerimiz" Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi-İstanbul, 28-29 Ağustos 1987.
- Arcan, E.F. ve Evcı, F. (1992). Mimari Tasarıma Yaklaşım. İstanbul: 2K Yayınları.
- Asasoğlu, A. (2013). Konut ve konut alanları örneğinde mimarlık serüveni. *International Journal of Architecture and Planning*, 1(1), 57-67.
- Aydın, K. (2010). Konut sektöründe uygulanan pazarlama stratejileri ve Ankara ölçeğinde bir uygulama. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara
- Bagheri, P., Armanmehr, V., Moradi, N. ve Moshki, M. (2015). A predictive model of apartment-living based on socio-economic and demographic factors with health-based approach in Iran. *Global Journal of Helath Science*, 7(3), 324-334.
- Bakır, İ. Sosyal Değişim Sürecinde Konut Planları Farklılaşması – Konya Örneği. Gazi Üniversitesi FBE. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara. 1986
- Bal, Selda (2017). Türkiye’de Soylulaştırma: Ankara Dikmen Vadisi Örneği. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Bali, Rifat (1999), “Çılgın Kalabalıktan Uzak...”, Birikim Dergisi, Sayı 123, ss. 35–45
- Bektaş, C. (2014). *Türk Evi*. İstanbul: YEM Yayın.

- Benevelo, L. (1984). History of Modern Architecture. Cambridge, MA: MIT Press.
- Berk, C. Konya Evleri. İstanbul. 1958. Bal, C. (2003). Yüksek bina yapım sistemlerinin tasarım kısıtlamaları üzerine bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- BCM Planning LLC. (2017). Affordable rental housing developments: characteristics of residents of New Hampshire low income housing tax credit apartments. Youth, Maine: BCM Planning LLC.
- Bilgin, İ. (1992). Konut Üretimini Karşılaştırmalı Analizi, *YTÜ Mimarlık Fakültesi Eğitim ve Kültür Derneği Yayınları*, İstanbul.
- Bilgin, İ. (1997). Toplu konut maddesi. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (Cilt 3), 1803-1808.
- Bilgin, İ. (1998). Toplu konut mimarisi ve ATK lojmanları, *Ardemento Mimarlık*, 11, 86-93.
- Bilgin, İ., (1998) “Modernleşmenin ve Toplumsal Hareketliliğin Yörüngesinde Cumhuriyet’in imarı”, 75. yılda değişen kent ve mimarlık, İş Bankası yayınları, İstanbul.
- Bilgin, İ., (1999) “Serbest Plan, Serbest Cephe, Serbest Ev...”, *Cogito*, 18, 144-157. Yapı Kredi yayınları, İstanbul.
- Blakely E. J., Snyder M. G. (1997): “Fortress America: Gated Communities in the United States”, Washington, D.C., Brookings Institution Press.
- Buluklu, B. (2014). Konutta kullanıcı katılımı bağlamında esneklik ve iki adımlı ev sunum sistemi. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Child, G. Tarihte Neler Oldu. Odak Yayınları. Ankara. 1974)
- Çınar, K. Ova Köylerinde Kalkınma Aracı Olarak Mekân Planlaması. Mimar Sinan Üniversitesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. 1993.
- CBC. (2017). Toronto highrise living by the numbers. <https://www.cbc.ca/news/canada/toronto/toronto-highrise-living-by-the-numbers-1.4127019>

- Clapham, D. ve Gibb, K. (2012). Approaches. *International encyclopedia of housing and home*. (S. Smith Eds.) Netherlands: Elseviere Ltd.
- Colton, K.W. ve Collignon, K. (2001). Multifamily rental housing in the 21st century. *Joint Center for Housing Studies*, January 2001.
- Çerçi, E. (2010). Kent Gelişimine Konut Arayüzünden Bakış ve İstanbul'daki Rezidans Konut Tipi Örneğinde Gelecek İçin Tasarım Öngörülerinin Üretilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Demirci, Mustafa (2004). Kent Planlamada Uygulama Anlayışına Eleştirel Bir Yaklaşım Dikmen Vadisi Projesi Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deniz, Ö. (2012). Çok Katlı Konutlarda Esneklik Sağlama Stratejileri.
- DSDC. (2013). *Dementia design series: Improving the design of housing to assist people with dementia*. Stirling: The Dementia Service Development Center.
- Enginöz, E.B. (1998) Türk Konutunda Mahremiyet Olgusuyla İlgili Tasarım Parametrelerinin İncelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi
- Enlil, Z.M. (2000). “Yeniden İşlevlendirme ve Soylulaştırma: Bir Sınıfsal Proje Olarak Eski Kent Merkezlerinin ve Tarihi Konut Dokusunun Yeniden Ele Geçirilmesi”, No: 8, s: 1-8.
- Eroğlu, Ş. (2000). Mutfağın modernizasyonu. *Arredamento Mimarlık*, 3, 86-96.
- Ersoy, Z. (2010). Mimari Tasarımda Kullanıcı Odaklı Süreçler. *Mimarlık*, 351.
- Eurostat. (2018). Housing statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics#Type_of_dwelling
- Eyüce, A. (2011). Modernlik ve Türkiye’de Modern Mimarlık. *Mimarlık*,(361), Eylül-Ekim.
- Evcı, F. ve Arcan, E. F. Mimari Tasarıma Yaklaşım. 2K Yayınları. İstanbul. 199
- Fusè, L. (2008). *Parents, children and their families: living arrangements of old people in the XIX century, Sundsvall region, Sweden* (Doctoral dissertation, Institutionen för idé-och samhällsstudier, Umeå universitet).

- Goodman, J. (1999). The changing demography of multifamily rental housing. *Housing Policy Debate*, 36, 42.
- Günay, D. (2002). Sanayi ve sanayi tarihi. *Mimar ve Mühendis Dergisi*, 31, 8-14.
- Görgülü T., Erdönmez, E., Manisa K., Yerliyurt B., (2010), “İstanbul’da yeni konut alanları paralelinde nüfus hareketleri, nüfus özellikleri ve mimari irdelemeler” ,4-5 Mart 2010, Ulusal Konut konferansı: Kapalı yerleşmeler; yeni yaşamlar, yeni mekânlar, yeni sınırlar, İTÜ Konut Araştırma ve Eğitim Merkezi, Taşkışla, İstanbul.
- Hacılibeyoğlu F. (2017). Mimarlıkta kullanıcı katılımlı tasarım modeli. *Ege Mimarlık*, Ocak, 41-43.
- Harvey, David (2008). Umut Mekânları ,(çev. Zeynep Gambetti), İstanbul: Metis Yayınları.
- Hobsbawm, E.J. (1975). *Devrim Çağı: Avrupa 1789-1848*. (Çev. B.S. Şener). Ankara: Dost Kitabevi.
- Huth, M.J. (1978). *The Urban Habitat: Past, Present and Future*. Chicago, IL: Nelson-Hall.
- İmamoğlu, O. ve İmamoğlu, V. (1996). İnsan evi ve çevresi: Ankara’da bir toplu konut araştırması. *Konut Araştırmaları Dizisi*, 15, 2
- İslamoğlu, Ö., & Usta, G. (2018). Mimari Tasarımda Esneklik Yaklaşımlarına Kurumsal Bir Bakış.
- Koca, D. (2012). Türkiye’de 2000 sonrası Toplu Konut Üretimine Genel Bir Bakış. Ed. Ali Cengizkan, A. Derin İnan, N. Müge Cengizkan. Zeki Sayar Anma Programı Dizisi/ Zeki Sayar’a Armağan: Türkiye Mimarlığı ve Eleştiri. Ankara, TMMOB Mimarlar Odası, s:43-52.
- Koç, İ. (2013). *Güvenlikli Sitelerin Gelişimi ve Konya İli Havza ve Bölgesindeki Plan Tiplerinin Modülerlik ve Esneklik Açısından İncelenmesi*. SÜ FBE. Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Kurtuluş, H. (2003). Mekânlarda Billurlaşan Kimlikler, Doğu-Batı, Sayı:3, s.75- 99.
- Kurtuluş, H. (2005). İstanbul’da Kentsel Ayrışma: Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- Kuşhan, Ö. (2001). 1980 Sonrası İstanbul'da Üst Gelir Grupları İçin Tasarlanmış Dışa Kapalı Konut Siteleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Massey A. (1996). Interior Design of the 20th Century. London: Thamesand Hudson.
- National Museum of Latvia. (2019). Technical modernization in the late 19th century and the beginning of the 20th century. Erişim Tarihi 12.10.2019. http://lnvm.lv/en/?page_id=1076
- Nelson, A.C. (2004). *Toward a new metropolis: The opportunity to rebuild America*. Washington, DC: Brookings Institution.
- NHBC Foundation. (2015). Homes thorough the decades: The making of modern housing. *NHBC Foundation Housing Research & Guidance*.
- nsw.gov.au. (2017). Sydenham to bankstown – Draft urban renewal corridor strategy. <https://www.planning.nsw.gov.au/Plans-for-your-area/Priority-Growth-Areas-and-Precincts/Sydenham-to-Bankstown-Urban-Renewal-Corridor>.
- Özakbaş, D. (2015). İstanbul konut mimarisinin 1923-1940 yılları arasındaki gelişim süreci. *International Journal of Social Science*, 40, 283-309.
- Pitkin, J. ve Myers, D. (2008). US housing trends: Generational change and Outlook to 2050. *Special Report 298: Driving and the built environment: The effects of compact development on motorized travel, energy use, and CO2 Emission*.
- Rabeneck, A., Sheppard, D., & Town, P. (1974). *The Structuring of Space in Family Housing: An alternative to present design practice*. Progressive Architecture, 2, 100-107.
- Rapoport, A. (1980). Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design. New York: PergamanPress.
- Riley, T. (1999). *The Un-Private House*. New York: The Museum of Modern Art.
- Rossi, P. H. (1956). *Why families move: A study in the social psychology of urban residential mobility*. New York: The Free Press.
- Sarıyar, A. ve Pakdil, O. (2012). Endüstrileşmiş konut üretiminde kitlesel bireyselleştirme. *Megaron*, 7 (3), 161-180.

- Saygıcı, H.S. (2004). *Üst gelir grubuna yönelik tasarlanan konut alanlarının değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Schneider, T., & Till, J. (2005). *Flexible housing: opportunities and limits*. Arq: Architectural Research Quarterly, 9(2), 157-166.
- Smith, Neil (2006/2). “Yeni Küresellik, Yeni Şehircilik: Küresel Kentsel Strateji Olarak Soylulaştırma,” (çev. İlknur Urkun-Bowe, İbrahim Gündoğdu) Planlama Dergisi, sayı:36, s. 13-25.
- Soygeniş, S.E. (1995). Konut yerleşmesinde konut tipoloji ve yerleşim örüntülerinin değerlendirilmesine yönelik analitik bir çalışma. *Doktora Tezi*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Soygeniş, S. (2006). *Mimarlık: Düşünmek Düşlemek*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi
- Summers, C. (2016). Stay dead still: The gruesome 19th-century portraits of children who'd passed away which helped their parents to recover from bereavement. *MailOnline*. Erişim tarihi 10.02.2019. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-4036412/Touching-morbid-gruesome-19th-century-portraits-dead-children-helped-parents-recover-bereavement.html>
- Sümer Haydaarslan, K. be Yaşar, Y. (2018). Bina içi mekân sıcaklıklarının kullanıcı davranışına göre değişiminin enerji tüketimine etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 1217-1222.
- Şen, N. (1990). Konut teknolojisinde endüstrileşme. *Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İzmir.
- Tekeli, İ. (1996). Konut tarihi yazıcılığı üzerine düşünceler. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme* (s. 6-14). Y. Sey Ed. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Teymur, N. (1996). *Diğer olarak konut, diğerlerinin konut sorunları*. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- Thorns D. (2004): “Kentlerin Dönüşümü”, (çeviren: Nal, E., Nal, H.) İstanbul: Soyak Yayınları.

- Toffler, A. (2008). Üçüncü Dalga. Koridor. İstanbul.
- Uğurlu, K. (1983). *Anadolu Selçuklularında Mesken Tiplerinin Gelişmesi*. . Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Sanat Tarihi Bölümü. Konya.
- Ulusoy, M. (1999). *Apartman Yapılarının Tarihsel Gelişimi*. Doktora Tezi. SÜ. Fen Bilimleri Ens. Konya. 1999
- Uraz, T. Desagis, M. Konut Alanı – Yaşam Alanı İlişkisi Açısından Küçük Konutlar. İTÜ FBE. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul 2006
- Uyanık, N. ve Berk, F.M. (2016). Mekân-şehir ve medeniyet bağlamında Çatalhöyük. *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 1-13.
- Üstün, B. (2000). *Konut tasarımında esnek planlama amaçlı yaklaşımlar ve tasarımda kullanıcı katılımının öneminin Eskişehir örneğinde incelenmesi*. Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Velux Skylights. (2018). Modern indoor living can be bad for your health: New YouGov survey for VELUX sheds light on risks of the “Indoor Generation”. *PRNewswire*. Erişim Tarihi 10.02.2019 <https://www.prnewswire.com/news-releases/modern-indoor-living-can-be-bad-for-your-health-new-yougov-survey-for-velux-sheds-light-on-risks-of-the-indoor-generation-300648499.html>
- Wainer, L.S., Ndengeingoma, B. ve Murray, A. (2016). Incremental housing, and other design principles for low-cost housing. *International Growth Center*.
- Walliman, N. (2012). Construction Methods. *International encyclopedia of housing and home*. (S. Smith Eds.) Netherlands: Elsevier Ltd.
- Yıldırım, K., Ünlü, F. & Aydın, M. (2017). Üst Sosyo- Ekonomik Düzeye Sahip Apartman Konutların Açık Yaşama Mekânlarının Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesi. *Online Journal of Art and Design* volume 5, issue 2, April 2017.
- Yıldız Kuyrukçu, E. (2011). *Konya’da Dışa Kapalı Konut Yerleşmelerinde Kullanıcı Memnuniyeti Araştırması*. S.Ü. FBE. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya.